
RECENZIE

ANDRIESSEN, J. H. J. PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA V DOKUMENTÁRNÍ FOTOGRAFII.

4. upravené vydanie. Praha : Rebo International CZ, 2018, 600 s. ISBN978-80-255-1066-7.

V rokoch 2014 až 2018 sme si pripomínali jednotlivé udalosti týkajúce sa 1. svetovej vojny, ktorú vtedajšia spoločnosť nazývala Veľkou vojnou. Prvý globálny konflikt v dejinách ľudstva priniesol obrovské straty na životoch a majetku najmä na európskom kontinente, ale musíme objektívne priznať, že sa bojovalo i na Blízkom východe, Afrike, Ázii a na svetových moriach. Práve v spomínaných rokoch vychádzalo po celom svete množstvo monografií a vedeckých prác s tematikou prvej svetovej vojny určených či už pre odbornú alebo laickú verejnosť.

Jednou z mnohých publikácií, ktoré mapujú obdobie rokov 1914 až 1918, je do českého jazyka preložené štvrté upravené vydanie knihy s názvom *První světová válka v dokumentární fotografii* od holandského autora J. H. J. Andriessena. Čitateľa na prvý pohľad určite zaujme kvalitne spracovaná obálka knihy zobrazujúca vojaka v popredí a skupinu ďalších mužov v uniforme stojacich v úzadí.

Obsiahla publikácia ponúka čitateľovi na 600 stranách základný prehľad medzinárodno-politickej situácie a bojov na frontoch 1. svetovej vojny z pohľadu Nemecka, Rakúsko-Uhorska, Ruska, Veľkej Británie či Francúzska. Publikácia je kvôli lepšiemu prehľadu rozčlenená na osem kapitol. V prvej časti (s. 10-47) autor analyzuje vznik a vývoj dvoch politicko-mocenských a vojenských blokov na európskom kontinente, a to Trojspolku, ktorých členovia sa taktiež súhrnne označovali i ako Centrálné mocnosti, a Dohody od roku 1871 až do vypuknutia 1. svetovej vojny. Druhá kapitola (s. 48-75) sa zaoberá krízovými udalosťami v lete 1914, keď došlo k zavraždeniu následníka rakúsko-uhorského trónu Františka Ferdinanda a jeho manželky Žofie, čo následne vyvolalo značnú diplomatickú činnosť oboch zoskupení, ktorá viedla nakoniec k rakúsko-uhorskému vyhláseniu vojny Srbsku. V tretej kapitole (s. 76-85) sa autor zameriava na jednotlivé bojové plány Nemecka, Francúzska, Veľkej Británie, Rakúsko-Uhorska a Ruska na počiatku vojny a až v štvrtej časti (str. 86-195) sa dostávame na bojové pole Veľkej vojny. Tu môžeme vidieť, že autor ovplyvnený anglosaskou historiografiou prvej svetovej vojny a i svojím pôvodom, sa dominantne venuje západnému frontu, ktorý opisuje na 83 stranách, a udalosti na východnom bojiisku redukuje na 35 strán. Následne v piatej kapitole (s. 196-371) sú charakterizované najvýznamnejšie vojenské operácie oboch zúčastnených strán v rokoch 1915 a 1916, keď sa do konfliktu postupne pridalo Taliansko, už ako spojenec Dohody, a Rumunsko. V šiestej kapitole (s. 372-425) si autor zaumienil v základných rysoch charakterizovať vojnu na mori, ale musíme konštatovať, že informácie sú čitateľovi podávané z pohľadu nemeckého vedenia boja, pričom by určite bolo zaujímavé porovnať námornú silu nemeckého cisára Viliama II. s jeho úhlavným nepriateľom Veľkou Britániou. V predposlednej kapitole (s. 426-457) je rozbor vstupu Spojených štátov amerických do vojnového konfliktu na strane dohodových mocností, ktoré sa tak rozhodli zareagovať na potopenie britského parníka Lusitania. Čitateľa určite zaujme porovnanie britského, amerického a nemeckého výkladu spomínanej námornej tragédie, ktorá prinútila USA prehodnotiť politiku izolacionalizmu a zapojiť sa do víru Veľkej vojny. Posledná kapitola (s. 458-585) začína opisom politickej situácie v Rusku a jeho bojových aktivít, z nášho pohľadu, na východnom fronte. Rusko nakoniec pod tlakom revolučných udalostí podpísalo separátny mier a vystúpilo z víru prvej svetovej vojny aj za ceny straty územia a vojenskej reputácie. Andriessen ďalej pokračuje

analyzovaním posledných nemeckých snáh na západnom fronte v roku 1918. Autor v závere načrtáva problematiku Parížskej mierovej konferencie a dotýka sa aj zmien na geopolitickej mape Európy, ktoré prvá svetová vojna priniesla v podobe nástupníckych štátov a zmeny politických režimov či už v Rusku, Nemecku alebo Turecku.

Publikácia je obohatená o približne 800 vysokokvalitných fotografií zachytávajúcich najvýznamnejšie politické a vojenské osobnosti danej doby, ale i hrôzy prvého globálneho konfliktu. Prostredníctvom autentických fotografií si čitateľ môže lepšie predstaviť útrapy obyčajných mužov v uniformách bojujúcich armád. Fotografie ponúkajú možnosť nahliadnuť aj do každodenného života vojakov v zázemí či priamo na bojovom poli. Obrazové prílohy taktiež zobrazujú dobovú techniku, zbrane, bojové lode a iné technické výdobytky začiatku 20. storočia. Pozitívom je zoznam použitej literatúry, ktorý môže poslúžiť čitateľovi pri ďalšom štúdiu udalostí Veľkej vojny, a menný register umožňujúci rýchle vyhľadávanie najdôležitejších osobností v 19. a 20. storočí podieľajúcich sa na dovtedy najväčšej vojenskej kataklizme v dejinách ľudstva.

Za negatívum považujem absenciu máp, ktoré by laickému čitateľovi pomohli lepšie sa zorientovať na jednotlivých frontoch prvej svetovej vojny. Taktiež negatívne vnímam nevyváženosť pri opise udalostí na západnom a východnom fronte, čo evokuje, že západné bojiisko bolo dôležitejšie ako to na východe.

Publikácia je určená pre všetkých záujemcov o politicko-vojenské dejiny venujúce sa dominantne prvej svetovej vojne a čitateľ môže v nej nájsť cenné informácie týkajúce sa i nášho geografického prostredia.

Matúš Burda

HUSÁK, Otakar. *JDI! Vzpomínky legionáře Otakara Husáka. Kniha II.* Na vydanie pripravil Michal Rak. Praha : Československá obec legionářská, 2017, 357 s., fotografie v texte, přílohy. ISBN 978-80-87919-42-2.

Druhý zväzok pamätí Otakara Husáka je pokračovaním prvej časti jeho spomienok. Zatiaľ čo v prvom zväzku mapoval svoje pôsobenie pred vypuknutím prvej svetovej vojny, nástup do Českej družiny v Kyjeve a potom pôsobenie v Ruskej légii cez zranenie pri Zborove a odchod na čele niekoľkých stoviek československých dobrovoľníkov do Francúzska,¹ druhý zväzok prináša mnohé detaily z cesty z Ruska do Cognaku, z tamojšieho pobytu a výcviku, prísahy v Darney a záverečných bojov v Argonnách, kde sa Husák a jeho jednotka vyznamenali najmä v úporných a krvavých zrážkach pri Terrone-sur-Aisne a Chesters. Záverom sa dotýka aj návratu do vlasti, pôsobenia na čele vojenskej kancelárie prezidenta republiky T. G. Masaryka a bojov na Těšínsku, Slovensku a Podkarpatskej Rusi. V publikácii je veľa zaujímavých postrehov aj o osobnostiach Masaryka, Beneša, Štefánika, Janina, Piccioneho a ďalších vedúcich osobností nášho prvého odboja.

Príslušník Českej družiny a neskôr francúzsky legionár Otakar Husák (23. 4. 1885 – 12. 6. 1964), ktorý to potom dotiahol ako generál až na funkciu prvého náčelníka vojenskej kancelárie prezidenta Tomáša Garrigue Masaryka a ministra obrany Československej republiky, bol jedným z najvýznamnejších príslušníkov československého prvého aj druhého odboja a vytrpel si svoju kalváriu po februári 1948 aj od komunistického režimu. Husák zanechal po sebe rozsiahly rukopis pamätí, ktorý je uložený v Archíve Národného múzea

¹ HUSÁK, Otakar. *JDI! Vzpomínky legionáře Otakara Husáka. Kniha I.* Na vydanie pripravili Michal Rak, Tomáš Kykal, Jiří Charfreitag, Milan Mojžíš, Erik Štrégl a Petr Tolar. Praha : Československá obec legionářská, 2017, 357 s., fotografi e v texte, přílohy. ISBN 978-80-87919-29-3 In *Vojenská historie*, roč. 21/2018, č. 1, s. 172-174.

v Prahe. Tam ho po jeho smrti odovzdala jeho manželka a roky ležal zabudnutý. Pred časom ho v tomto archíve objavil historik Martin Zückert. Strojopis pre účely edície zdigitalizoval pracovník Vojenského historického ústavu v Prahe Tomáš Kykal. Československá obec legionárska (ČsOL) vydala prvú časť Husákových memoárov k 100. výročiu zborovskej bitky (2. júla 1917), v príprave ktorej zohral významnú úlohu. Samotnej bitky sa však už nezúčastnil, lebo pred jej začiatkom bol spolu s Janom Syrovým ťažko zranený rakúsko-uhorským granátom. Druhú časť, ako už deviaty zväzok edície legionárskych memoárov, vydali k stému výročiu bojov v oblasti Terronu a tam ju aj predstavili verejnosti priamo pred domom, kde mal v pivnici Husák svoje veliteľské stanovište.

Husák pochádzal z mlynárskej rodiny, ktorej korene siahajú až do roku 1612, ale jeho otec už pracoval ako úradník pri železničiach. Husáka po skončení meštianskej školy prijali na chemické oddelenie vyššej štátnej priemyselnej školy v Prahe, ktorá je najstaršou priemyselnou českou školou s rokom vzniku 1837. Nadaný študent si zamiloval chémiu a okrem toho na tejto škole aj vlastenecky dozrieval a sformoval si svoj postoj k nefalšovanému vlastenectvu, ktorému zostal verný po celý svoj život aj v tých najťažších dobách, keď ho raz prenasledovali gestapáci a neskôr komunisti. Učili tam významné osobnosti, profesori, ktorí svoje české presvedčenie neskrývali a vštepovali ho aj svojim študentom. Vzhľadom na rodinné pomery nemohol Husák po absolvovaní priemyslovky študovať na vysokej škole, ale musel si pohľadať prácu a žiť sa už prácou vlastných rúk. Prvé pracovisko si našiel v Českých Budějoviciach v továrni na ceruzky a atrament. Odslúžil si vojnu ako jednoročný dobrovoľník a potom si našiel ďalšie miesto v Paríži a vďaka znalosti francúzskeho jazyka aj schopnostiam ho majiteľ továrne firmy Jules Cacheux v Billancourte pri Paríži ihneď ustanovil zástupcom riaditeľa. Pred vojnou ešte pracoval vo Varšave, v továrni na výrobu ceruziek.

Po pôsobení v Českej družine a v Československej brigáde, Husák už v hodnosti kapitána na jeseň 1917 opúšťa Rusko na čele prvého transportu československých dobrovoľníkov z Ruska a vo Francúzsku sa plne zapája do organizovania 21. a 22. pešieho pluku v Darney a v Jarnaku. Podieľal sa aj na organizovaní prísahy v Darney 30. júna 1918. Zaznamenal mnohé detaily nielen z bojov, ale aj z príchodu prvej skupiny 23 francúzskych a talianskych legionárov do Prahy. Je zaujímavé, že v tejto skupine bolo až desať Slovákov, ku ktorým mal Husák vždy vreľý a naozaj bratský vzťah ako v Rusku, tak vo Francúzsku a aj doma v Československu. V skupine, ktorú Husák 4. decembra 1918 priviedol do Prahy, boli napríklad Cisár, Kristin, Matejka, Košťál, Drinka, Segeš, Hračkaj a ďalší. Po niekoľkých dňoch sa vydáva do Dolného Dvořišťa naproti vracajúcemu sa T. G. Masarykovi, ktorý si ho hneď vyberá za náčelníka svojej vojenskej kancelárie. Neskôr bol krátko aj ministrom obrany. Spory, rozpory a intrigy v armáde aj medzi politikmi viedli k tomu, že na jeseň 1921 radšej odišiel do civilu a vrátil sa do priemyslu, kde uplatnil svoje hlboké znalosti z chémie. V dvadsiatych rokoch založil továreň na výbušniny Explosia v Semtíne. Svoje spomienky začal písať už vtedy a súčasne uverejňoval aj články v tlači. Pre nedostatok času prácu na pamätiach prerušil a vrátil sa k nej až po svojom penzionovaní. Jeho rukopis je úctyhodný – má 1 399 strán a vysokú literárnu úroveň. Podľa spomienok jediného svojho potomka, dcéry Elišky, bol Husák výnimočný, srdečný, priateľský a skromný človek s umeleckým nadaním a svojim tenorom vedel zaspievať aj náročné árie z opier popredných svetových skladateľov. Od roku 1948 bol už v dôchodku a venoval sa výchove dcéry, ktorá sa narodila až keď mal 63 rokov. Ale neskôr ešte musel prejsť rokmi komunistického väzenia a potom zase pracovať až do svojich 75 rokov, aby získal nárok aspoň na skromný dôchodok. Na slobode neskôr udržiaval kontakty s významnými osobnosťami, s ktorými sa priatelil od počiatku vojny, hlavne s Mikulášom Čílom a generálom Václavom Šidlíkom; po návrate z väzenia aj s generálom Janom Syrovým a Jaroslavom Fajfom. Všetci boli vtedy prenasledovaní komunistickým režimom, zbavení občianskych práv a žili v chudobe. Štátna bezpečnosť ich

sledovala a neraz boli aj na výsluchoch, hlavne kvôli svojim návštevám pri hrobe prezidenta Masaryka v Lánoch. Husák bol v roku 1968 rehabilitovaný a po roku 1989 ho in memoriam vyznamenali Radom Milana Rastislava Štefánika II. triedy. Mesto Nymburk mu v roku 1998 udelilo čestné občianstvo. Vydanie rozsiahleho výberu spomienok v dvoch zväzkoch výnimočného človeka a skutočného hrdinu bez pátosu Otakara Husáka je záslužný čin ČsOL a celého kolektívu, ktorý sa na sprístupnení jeho memoárov podieľal. Vďaka nim sa čitateľ môže vrátiť do rokov prvej svetovej vojny, názorne si predstaviť život príslušníka Českej družiny a neskôr aj francúzskeho legionára, neľahké začiatky budovania československej brannej moci a tiež sledovať osudy čs. vlastenca počas nemeckej okupácie a aj po februári 1948, keď režim legionárom neprial a snažil sa spomienku na nich vytesniť z povedomia Čechov a Slovákov. Husák sa, žiaľ, nedožil rehabilitácie ani zmeny režimu v roku 1989, keď sa opäť môžu pripomínať zásluhy legionárov bez deformácií a klamstiev.

Vydavateľ sa usiloval zachovať čo najväčšiu mieru autenticity, preto je text ponechaný v pôvodnej forme vrátane mnohých dobových výrazov, rusizmov a výrazov v ďalších jazykoch, občas aj poznačenej neobratnou štylistikou. Vcelku má však vydaná publikácia vysokú literárnu úroveň a originálnu osobitosť. Pre historika prináša aj druhý zväzok jeho memoárov mnoho nových neznámych fotografií, zaujímavých detailov, ale aj námetov na diskusiu či polemiku (rozporuplný vzťah Štefánika a Düricha, úloha Štefánika a Janina na Sibíri, postoj Beneša k vojsku, hodnotenie vzťahu „rakúskych“ a legionárskych kádrov v československej armáde atď.). To, že sa Janin nestal vedúcim francúzskej misie v Československu, hodnotí ako krivdu, ale zároveň priznáva, že na túto funkciu sa lepšie hodil Pellé, lebo ten, na rozdiel od Janina, bol nielen vojak, ale aj diplomat. Na rozdiel od mnohých iných, ktorí obviňovali Beneša zo sympatií k bolševizmu, autor memoárov zdôrazňuje jeho bytostný demokratizmus a zásadový odpor voči bolševizmu. Napriek svojim viacerým kritickým poznámkam na adresu Beneša, Husák dokázal byť k nemu aj spravodlivý, keď vyzdvihol jeho neľahkú pozíciu a aj diplomatické úspechy na mierovej konferencii v Paríži a aj v ďalších rokoch. Prezrádza aj, že legionári prezývali Beneša alebo „krajčír“ alebo „malé pivo“. V publikácii je aj niekoľko tlačových chýb, napr. o bojoch pešieho pluku 23. (namiesto správneho 21; 23. pluk vznikol tiež ešte vo Francúzsku, ale až po skončení vojny) Harkovič, (s. 257 namiesto správneho Markovič), Bela (s. 250 namiesto správneho Bella), Six (s. 268 namiesto správneho Vix), ale to neznižuje celkovú vysokú úroveň publikácie. Prínosom je aj množstvo zväčša neznámych fotografií, z ktorých sa viaceré publikujú prvýkrát.

Ferdinand Vrábek

JAŠEK, Peter. *BILAK. ZRADCA ALEBO KOLABORANT?* Bratislava : Marenčin PT 2017. ISBN 978-80-8114-900-9. 189 s.

Biografia v súčasnosti nie je medzi slovenskými historikmi (aj keď existujú aj výnimky) príliš obľúbeným žánrom. Prvú komplexnú vedeckú biografiu Gustáva Husáka spracoval český kolega (tým, samozrejme, nechcem znižovať význam parciálnych biografii Husáka, ktoré vyšli v priebehu nedávnych rokov), skutočne kvalitná biografia Jozefa Tisa pochádza z pera amerického kolegu. Viaceré iné osobnosti sa dočkali aspoň kolektívnych monografií, ktoré však predsa len považujem za menej hodnotné, než sú biografie písané jedným, maximálne dvoma autormi. Ostávajú však desiatky osobností, ktoré v našich dejinách zohrali kľúčovú úlohu a pritom ich životný osud je zväčša spracovaný len vo forme

niekoľkostranového medailónu. Vychádza značné množstvo publicistických diel, ktoré však obvykle vznikajú spôsobom, že sa z piatich kníh uvarí šiesta a nijakým spôsobom nedokážu (minimálne pre odborníkov) nahradiť kvalitne a s dostatočnou erudíciou spracovanú biografiiu.

Preto je treba oceniť snahu historika Ústavu pamäti národa Petra Jaška, ktorý sa rozhodol knižnou formou spracovať život jedného z najvýznamnejších komunistických funkcionárov, pochádzajúcich zo Slovenska. Vasil Biľak je osobnosťou, ktorá formovala dianie v bývalom Československu značne dlhý čas. Napriek tomu o ňom okrem autorizovaných či neautorizovaných spomienok a niekoľkých publicistických výstupov nebolo napísané v podstate nič.

Dielo je rozdelené na desať kapitol, ktoré kompletne mapujú Biľakov život od ťažkého detstva chudobnej polosiroty z východného Slovenska až po život penzistu, žijúceho v pohodlnej vile v lukratívnej časti Bratislavy. Vďaka širšiemu záberu, citu pre vystihnúť podstaty, ale aj snahu o objektívnu interpretáciu, vecnú interpretáciu motivácie konania Biľaka, či úsiliu o jeho pochopenie v kontexte doby, priblíženie tohto čitateľovi a v neposlednom rade vďaka pútavému štýlu autora dielo predstavuje úspešný pokus o zmapovanie života a kariéry jedného zo silných zákulisných hráčov komunistickej politiky. Výsledok oceňujem o to viac, že Biľakovou doménou zjavne boli primárne rôzne zákulisné hry a ad hoc aliancie, pri ktorých sa často žiadne písané poznámky nerobia.

Prvá kapitola opisuje pôvod, detstvo a mladosť mladého Biľaka, ktorého – podobne ako mnoho iných komunistov – formovala bieda a ťažký údel. Druhá kapitola stručne približuje jeho život počas vojny a v povojnovom období. Biľak nepatrí medzi dôležitých činiteľov ilegality a viaceré jeho tvrdenia, vzťahujúce sa k tomuto obdobiu, sú dnes už len ťažko overiteľné. Oveľa väčší význam pre mladého „aparátčika“ však malo nasledujúce obdobie, keď sa mladý Biľak rozhodol zasvätiť svoj život práci v straníckom aparáte a jeho postup na funkčnom rebríčku ďalej dokumentuje kapitola o tajomníčení na východnom Slovensku v rokoch 1953 – 1958. Ďalšie dve kapitoly približujú Biľakovu kariéru na počiatku 60. rokov 20. storočia a jeho schopnosť etablovať sa na akomkoľvek poste a využiť vo svoj prospech možnosti, ktoré aj menej významný post ponúka. Po kratšej kapitole, venovanej pôsobeniu tzv. barnabitskej komisii, autor obširnejšie približuje Biľakov konflikt s prvým mužom strany Antonínom Novotným. Po stručnom objasnení procesu odmäku v kultúre, za ktorú bol ako ideologický tajomník zodpovedný, prichádzajú štyri hutnejšie kapitoly, venované roku 1968, obdobiu kľúčovému tak v živote V. Biľaka, ako aj v dejinách celého Československa. Na nasledujúcich stranách autor približuje Biľaka na vrchole kariéry, jeho politický pád a osudy po roku 1989.

Záverom teda len zopakujem, že ide o poctivú popularizačnú monografiu. Kniha *Biľak – zradca alebo kolaborant?* je pútavo napísané dielo, adresované skôr širšej verejnosti, než len úzkemu okruhu odborníkov. Na škodu diela ale je príliš stručná kapitola o období, keď bol Biľak na vrchole moci, ako aj fakt, že si vydavateľ „neustrážil“ niektoré tlačové chyby či preklepy.

Matej Medvecký

BIBLIOGRAFIA

ROK 1938 VO Vojensko-politických súvislostiach vývoja v Československu v 30. rokoch 20. storočia

Výberová bibliografia prác publikovaných v rokoch 2007 – 2018

BOŽENA ŠEĎOVÁ

Po prvom významnom osmičkovom roku v československých dejinách 20. storočia – roku 1918, v ktorom Česi a Slováci vítali zrod spoločného demokratického štátu, nasleduje druhý významný rok končiaci osmičkou – rok 1938, ktorý priniesol zásadné zmeny, vyúsťujúce na jar nasledujúceho roka do rozbitia Československej republiky. Keďže udalostiam, ktoré sa odohrali v roku 1918, sme sa venovali už v dvoch častiach bibliografie *Slovensko a Slováci v období prvej svetovej vojny – výberová bibliografia publikovaných prác v rokoch 1990 – 2014* (Odboj a vznik Československa, Slovensko pri vzniku ČSR), publikovanej vo Vojenskej histórii, roč. 19, č. 1 (2015), s. 147-178, v predkladanom výbere sa zameriame na zlomové udalosti roka 1938 v kontexte čs. politickej krízy, zostrenia národnostnej situácie a agresívnej politiky nacistického Nemecka v 30. rokoch.

V atmosfére krízy európskej demokracie spôsobenej nárastom totalitarizmu, nacionalizmu, tendencií k prerozdeleniu sfér vplyvu v európskom priestore, nástupom autoritatívnych režimov i vojenských diktatúr, sa aj v Československu výrazne radikalizovala politika národnostných menšín, silnelo fašistické hnutie a fašizmom inšpirované nacionalistické prúdy, rozširovalo sa slovenské autonomistické hnutie, rasistické a antisemitské prejavy. Nástupom novej slovenskej generácie sa silnejúca kritika politických a spoločenských pomerov prejavila v odmietaní čechoslovakizmu a pražského centralizmu. Slovenský národný emancipačný posun sa prejavil väčšinou buď na strane politického aktivizmu sústredeneného okolo Andreja Hlinku, vynakladajúceho maximálne úsilie o dosiahnutie slovenskej autonómie, a okolo jeho stranických pokračovateľov na čele s Jozefom Tisom a ich neoblomnou predstavou národného štátu. Na druhej strane to bolo politické a spoločenské úsilie reprezentované Milanom Hodžom, ktorý sa snažil o komplexné riešenie národnostných problémov v Československu – dosiahnuť dohodu so sudetskými Nemcami a postavenie Slovákov v Čs. republike vyriešiť na báze samosprávy. Jeho čiastkové úspechy v reforme štátnej politiky však prekryla eskalácia zahraničnopolitických udalostí. Realizácia expanzívnych plánov nacistického Nemecka, sprevádzaná masívnou a agresívnou propagandou a ústupčivým postojom Francúzska a Veľkej Británie, vyústila podpísaním Mnichovskej dohody 29. septembra 1938 do legálnej deštrukcie ČSR. Odstúpenie časti čs. územia Nemecku prinieslo nielen vnútroštátne dôsledky, ale aj oslabenie pozície čs. štátu v stredoeurópskom kontexte. Zložitost' situácie využilo dominantné politické krídlo ľudákov 6. októbra 1938 k vyhláseniu autonómie Slovenska a nastoleniu autonómnej vlády už nasledujúceho dňa. Maďarská revizionistická politika a poľská snaha o spoločnú poľsko-maďarskú hranicu vyústila 2. novembra 1938 do Viedenskej arbitráže a obrovského sklamania autonómnej vlády, ktorá sa musela vyrovnávať nielen so stratou časti územia a obyvateľstva, ale aj so vzniknutými hospodárskymi, spoločenskými a kultúrnymi problémami. Najvážnejšie však boli dôsledky vo vojensko-politickej oblasti, v narušení bezpečnostnej situácie a obranyschopnosti krajiny. Celé obdobie existencie 2. Č-SR bolo poznačené stupňujúcim sa napätím v česko-

slovenských vzťahoch, vierou ľudáckych radikálov v nemeckú podporu samostatnosti Slovenska a silnejúcimi protizidovskými postojmi, na Slovensku radikálnejšími ako v Čechách a na Morave. V snahe zabrániť rozpadu Č-SR, obsadilo čs. vojsko a žandárstvo v noci z 9. na 10. marca 1939 strategické miesta na Slovensku a J. Tiso bol odvolaný z funkcie predsedu autonómnej vlády. Z vojenského hľadiska bol zásah síce úspešný, ale z hľadiska politického prišiel oneskorene. A tak pod tlakom nacistického Nemecka odhlasoval Snem Slovenskej krajiny 14. marca vznik samostatného Slovenského štátu.

Celé toto zložité obdobie, ktorého udalosti zásadným spôsobom predznamovali a zmenili históriu českého a slovenského národa, predstavujeme v 12-ročnej publikačnej tvorbe rozpätia rokov 2007 – 2018. Novodobá česká a slovenská historiografia reagovala na všetky dôležité momenty daného obdobia v rôznych formách publikovania i elektronického zdieľania – vedecké štúdie, edované dokumenty, monografie väčšieho i menšieho rozsahu, odborné a populárno-náučné články i drobné zmienky a pripomenutia si udalostí. V bibliografii prinášame vo väčšej úplnosti publikačné výstupy slovenskej proveniencie, keďže česká súčasná historiografia i publicistická tvorba je oveľa rozsiahlejšia. Zvolili sme kombinovanú štruktúru bibliografie – tematické časti nasledujú v približnom chronologickom slede historického diania. Napriek tomu, že dôležité udalosti predmetného obdobia sú spracované aj v syntézach, monografiách, štúdiách zaoberajúcich sa širším časovým úsekom, do bibliografie sme ich väčšinou nemohli zaradiť. Podobne sa to týka biografii významných osobností, ktorých životné osudy, politická, vojenská a iná kariéra sa odvíjali v kontexte daných udalostí, respektíve ich samotní iniciovali a formovali. V každej časti sú predradené knihy, za ktorými nasledujú ostatné príspevky. Ak sa práce venujú dvom i viacerým tematickým oblastiam, uvádzame ich len v jednej časti bibliografie. Bibliografia sa končí rozpadom Československej republiky a vznikom tzv. Slovenského štátu 14. marca 1939.

národný socializmus, český fašizmus, slovenský nacionalizmus a autonomizmus v 30. rokoch

Armády českých politiků : České polovojenské jednotky 1918 – 1945 / Ivo Pejčoch. Cheb : Svět křídel, 2009, 162 s. : fotogr., pram. a lit. ISBN 978-80-86808-60-4.

„Blaho vlasti – zákon najvyšší!“ Národná obec fašistická a Slovensko (1926 – 1938) / Anton Hruboň. Ružomberok : Historia nostra, o. z. – Spolok Slovákov v Poľsku, 2015, 205 s. : fotogr., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-970080-6-2.

Fašizmus v českých zemích : Fašistické a nacionálnesocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945 / Ivo Pejčoch. Praha : Academia – Středisko společných činností AV ČR, 2011, 507 s. : príl., zozn., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-200-1919-6.

Para-militarizmus v České republice / Miroslav Mareš. Praha : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, 317 s. : bibliogr., reg. ISBN 978-80-7325-297-7.

Podiel amerických Slovákov na autonomistickom hnutí na Slovensku (1918 – 1938) / Štefan Kucík. Martin : Matica slovenská, 2011, 137 s., pram. a lit., reg., fotogr. príl. ISBN 978-80-8128-015-3.

* * *

Bankrot veľkých vízií: Národná obec fašistická a Slovensko (1926 – 1938) / Anton Hruboň. In: V turbulentnom tridsaťročí. Kapitoly z dejín Slovenska v rokoch 1918 – 1948 : Venované 70. narodeninám prof. PhDr. Karola Fremala, CSc. / Peter Mičko, Michal Šmigel', Marek Syrný a kol. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 37-68. ISBN 978-80-7490-659-3.

Činnosť Karpatonemeckej strany na Spiši v rokoch 1935 – 1938 / Mária Ďurkovská. In: Slezský sborník. Roč. 110, č. 3-4 (2012), s. 221-237. ISSN 0037-6833. ISSN 0037-6833.

Fašistický mýtus znovuzrodenia v kontexte ideológie Národnej obce fašistickej a Rodobraný / Anton Hruboň. In: Český časopis historický. Roč. 113, č. 2 (2015), s. 454-487. ISSN 0862-6111.

K činnosti niektorých negativistických stran na Podkarpatské Rusi v roce 1938 / Jiří Plachý. In: Slovanský přehled. Roč. 98, č. 1-2 (2012), s. 117-136. ISSN 0037-6922.

„Klérofašizmus“? Katolicizmus a radikálna pravica v stredoeurópskom kontexte (1918 – 1945) / Miloslav Szabó. In: Historický časopis. Roč. 65, č. 4 (2017), s. 675-687. ISSN 0018-2575.

Niekoľko poznámok k aktivitám Národnej obce fašistickej na východnom Slovensku / Vojtech Kárpáty. In: Annales historici Presovienses 6 / Zost.: Martin Pekár, Patrik Derfiňák. Prešov : Universum pre Inštitút histórie FF PU, 2006, s. 373-384. ISBN 80-89046-40-1.

Od pololegálného spolku k protičeskému povstaniu : Několic poznámek k založení a existenci „Karpatské Siče“ v letech 1938 – 1939 / Jiří Plachý. In: Historie a vojenství. Roč. 63, č. 4 (2014), s. 40-47 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Podiel kanadských Slovákov na autonomistickom hnutí na Slovensku v rokoch 1918 – 1938 / Štefan Kucík. In: Dejiny - internetový časopis Inštitútu histórie FF PU. Roč. 5, č. 1 (2010), <http://dejiny.unipo.sk/>, s. 92-100. ISSN 1337-6861.

Príspevok nacistickej armádnej psychológie k otázke mentality slovenského národa / Jana Tulkisová. In: Acta historica Posoniensia XIII. Historické štúdie / Eds.: Daniš, Miroslav – Valachovič, Pavol. Brati-

slava : Stimul, 2010, s. 254-268. ISBN 978-80-224-1118-9.

Reakcie štátnych úradov na aktivity Karpatonemeckej strany na Spiši v rokoch 1935 – 1938 / Mária Ďurkovská. In: Slezský sborník. Roč. 111, č. 2 (2013), s. 275-287. ISSN 0037-6833.

Slovensko v politike Nemecka v rokoch 1918 – 1938 / Valerián Bystrický. In: Kapitoly z histórie stredoeurópskeho priestoru v 19. a 20. storočí. Pocta k 70-ročnému jubileu Dušana Kováča. Bratislava : HÚ SAV, 2011, s. 306-322. ISBN 978-80-970302-4-7.

Slovenský autonomizmus v poľskej politike v 30. rokoch / Mateusz Gniazdowski. In: Česko-slovenská historická ročenka. Brno – Bratislava : Academicus-Coprint, 2010, s. 205-227. ISBN 978-80-555-0252-6.

Svatoplukovy gardy / Ivo Pejčoch. In: Historie a vojenství. Roč. 56, č. 4 (2007), s. 36-51 : fotogr., tabl. ISSN 0018-2583.

Taliansky fašizmus ako modernizačný prvok slovenskej politickej scény v medzivojnovom a vojnovom období / Anton Hruboň. In: Vojnová kronika. Odborný časopis Múzea SNP. Roč. 5, č. 2 (2016), s. 3-13 : fotogr. ISSN 1338-6379.

Tido J. Gašpar a jeho chápanie slovenského národného socializmu / Martin Vašš. In: Roguľová, Jaroslava – Hertel, Maroš a kol.: Adepti moci a úspechu : Etablovanie elit v moderných dejinách : Jubileum Valeriána Bystrického. Bratislava : Veda – HÚ SAV, 2016, s. 65-78. ISBN 978-80-224-1503-3.

Totalitné snahy Deutsche Partei na príklade eliminácie Zipserdeutsche Partei a jej záujmových organizácií / Michal Schvarc. In: Annales historici Presovienses 7 / Zost.: Martin Pekár. Prešov : Pre Inštitút histórie FF PU vyd. Universum, 2007, s. 86-103. ISBN 978-80-89046-45-4.

sudetonemecká otázka

Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938 / Detlef Brandes. München : Oldenbourg, 2008, 398 s, pram. a lit., reg. ISBN 978-3-486-58742-5.

Hitler před branami : Literární dokument o povstání Němců v Čechách a na Moravě v roce 1938 a o cestě k němu / Václav Junek. Praha : Olympia, 2013, 320 s. : fotogr., mp. ISBN 978-80-7376-349-7.

Psywar 1938. První psychologická válka moderní doby. Sudetská válka : Hitler proti Československu 20. květen – 30. září 1938 / J. J. Duffack. Praha : Naše vojsko, 2010, 308 s. : lit. ISBN 978-80-206-1113-0.

Od národního státu ke státu národností? Národnostní statut a snahy o řešení menšinové otázky v Československu v roce 1938 / Jan Kuklík. Praha : Karolinum, 2013, 450 s. : fotogr. ISBN 978-80-246-2377-1.

Odepřená integrace. Systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918 – 1938 / Ladislav Josef Beran. Praha : Pulchra, 2009, 438 s. : tabl., gr., reg. ISBN 978-80-87377-02-4.

Sudetoněmecké nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918 až 1938 / Michal Burian. Praha : Karolinum – Univerzita Karlova, 2012, 398 s. : fotogr. čb., pram. a lit. ISBN 978-80-246-2217-0.

Sudetští Němci v krizovém roce 1938 / Detlef Brandes. Praha : Argo, 2012, 428 s. : tabl., faksim., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-257-0605-3.

Sudety / Karel Richter. 2.vyd. Praha : Noos, 2016, 271 s. : fotogr. ISBN 978-80-88117-01-8.

Sudety 1938 pohledem důstojníků německé armády / Jan Lakosil, Tomáš Svoboda.

Praha : Mladá fronta, 2013, 264 s. : fotogr. ISBN 978-80-204-2894-3.

Zdivočelé Sudety : Nový pohled na dramatický rok 1938 / Milan Jenčík. Praha : Mladá fronta, 2018, 380 s. ISBN 978-80-204-4952-8.

* * *

Četníci proti přesile : 13. září 1938 a krvavá vzpoura henleinovců na Sokolovsku / Vladimír Bružeňák. In: Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů. Roč. 12, č. 1 (2018), s. 84-96 : fotogr. ISSN 1802-8241.

Foreign Office, britské vyslanectví v Praze a sudetoněmecká otázka v roce 1937 / Lukáš Novotný. In: Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 21, č. 2 (2013), s. 101-130. ISSN 1210-6860.

Sudetendeutsches Freikorps / Zuzana Pivcová. In: Historie a vojenství. Roč. 60, č. 2 (2011), s. 105-108 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Sudetoněmecký Freikorps a jeho úloha v mnichovské krizi (září – říjen 1938) / Aleš Binar. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 21-22 (2018), s. 12-13 : fotogr. ISSN 0231-8161.

„Wir sind frei!“ Die Sudetendeutschen Befreiungstempel im Jahr 1938 / Rudolf Jaworski. In: Bohemia : Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder. Roč. 58, č. 1 (2018), s. 27-37 : fotogr. ISSN 0523-8587.

Z archivu liberecké státní policie : Předvolební kampaň Sudetoněmecké strany v květnu 1938 / Jiří Plachý. In: Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů. Roč. 12, č. 1 (2018), s. 106-115 : fotogr. ISSN 1802-8241.

slovenská otázka

Slováci vo víre tridsiatych rokov. Druhé desaťročie Československej republiky : Prameň k dejinám Slovenska a Slovákov XII b / Ved. red. zv.: Róbert Letz, ed.: Pavel Dvořák. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2014, 367 s. : chronol., fotogr., reg. ISBN 978-80-8119-080-3.

Jozef Rudinský a denník Slovenský hlas v rokoch 1938 – 1939 / Róbert Letz. In: Adepti moci a úspechu : Etablovanie elít v moderných dejinách : Jubileum Valeriána Bystrického / Jaroslava Roguľová, Maroš Hertel a kol. Bratislava : Veda – HÚ SAV, 2016, s. 51-64. ISBN 978-80-224-1503-3.

Medzinárodné súvislosti slovenskej otázky 1927 / 1936 – 1940 / 1944 : Maďarské dokumenty v porovnaní s dokumentmi v Bonne, Bukurešti, Viedni a Prahe / Milan Krajčovič. Bratislava : Slovak Academic Press, 2008 : 439 s. ISBN 978-80-8095-034-7.

Politické aktivity Andreja Hlinku a Milana Hodžu v kritickom roku 1938 / Miroslav Bezunk. In: Studia Historica Tyrnaviensia XIV – XV. Trnava – Krakov : FiF Trnavskej univerzity : Spolok Slovákov Poľsku, 2012, s. 412-432. ISBN 978-83-7490-536-7.

Vývoj Tisovej percepcie slovenskej otázky v rokoch 1920 – 1938 / Martin Vašš. In: Historia nova. Štúdie k jubileu Pavla Jozefa Šafárika. Roč. 2, č. 1 (2011), s. 59-73 [online] ISBN 978-80-89236-94-7.

Zjazd mladej slovenskej generácie v Trenčianskych Tepliciach : Záznam priameho účastníka / Róbert Letz. In: Historický zborník. Vedecký časopis o slovenských národných dejinách. Roč. 25, č. 2 (2015), s. 126-146. ISSN 1335-8723, ISBN 977-13-3587-200-6.

Zjazd mladej slovenskej generácie v Trenčianskych Tepliciach a úsilie o zmenu štátového postavenia Slovenska v ČSR / Ján

Štefanica. In: Historický zborník. Vedecký časopis o slovenských národných dejinách. Roč. 25, č. 2 (2015), s. 35-48. ISSN 1335-8723, ISBN 977-13-3587-200-6.

čs. obranná politika, čs. armáda

Armia czechosłowacka w latach 1932 – 1938 / Jan Wiśniewski. Toruń : Adam Marszałek, 2007, 273 s. : fotogr., mp., tabl. ISBN 978-83-71749001.

Boj o hranci : Moravská Chrastová 1938 / Jitka Gruntová, František Vašek. Praha : Naše vojsko, 2018, 110 s. : fotogr. ISBN 978-80-206-1747-7.

Boj v lehkém opevnění : Pokyny pro boj a službu v lehkém opevnění; Desatero pro velitele objektu lehkého opevnění, čtyři roty, praporu; Útok na stálá opevnění; Možnosti; Hlavní obranné postavení v září 1938; Iluze a realita / Miloslav Sviták. Jindřichův Hradec : Miloslav Sviták, 2008, 120 s. : fotogr., mp, plány. ISBN 978-80-254-2185-7.

Boj 1938 v lehkém opevnění / Miloslav Sviták. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Jindřichův Hradec : Miloslav Sviták, 2012, 292 s. : fotogr., mp, plány. ISBN 978-80-260-3429-2.

Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932 – 1939 : Historie československé armády 3 / Karel Straka. Praha : Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2007, 158 s. : fotogr., tabl., pram. a lit. ISBN 978-80-7278-376-2.

Československé lehké opevnění z let 1936 – 1938 v Orlických horách / Ivo Formánek. Dvůr Králové nad Labem : Jan Škoda – Fort print, 2011, 199 s., fotogr., mp. ISBN 978-80-86011-48-6.

Československé opevnenia na Slovensku v 30. rokoch 20. storočia : Dizertačná práca / Peter Chorvát. Bratislava : Historický ústav SAV, 2008, 157 s. : obr., tabl., pram. a lit.

- Československé opevnění 1938 : Velká obrazová kniha / Jan Lakosil, Tomáš Svoboda. Praha : Mladá fronta a.s., 2017, 278 s. fotogr., reg., lit. ISBN 978-80-204-4629-9.
- Československé opevnění z let 1935 – 1938 na Trutnovsku / Miroslav Kejzlar. Dvůr Králové nad Labem : Fort print, 2008, 397 s. : fotogr., mp., tabl. ISBN 978-80-86011-37-0.
13. divise (1937 – 1938) : Československá branná moc 1920 – 1938 / Jiří Fidler. [Čeký Brod] : Tamtam Development, 2017, 63 s. : fotogr., mp. ISBN 978-80-906975-0-8.
- Hanička : Dělostřelecká tvz z let 1936 – 1938 / Bohuslav Kachlík, Martin Ráboň, Luděk Vávra. Brno : Spolek přátel československého opevnění, 2007, 99 s. : fotogr., plány. ISBN 80-86463-24-9.
- Jednotka určení SOS : díl druhý / Radan Lášek. Praha : Codyprint, 2007, 278 s. : fotogr., mp. ISBN 80-902964-8-3.
- Jednotka určení SOS : díl třetí / Radan Lášek. Praha : Radan Lášek – Codyprint, 2008, 335 s. : fotogr. ISBN 978-80-902964-9-7.
- Jihozápadní Morava v září 1938 : K 75. výročí konce 1. republiky 1938 – 2013 / Zdeněk Jaroš. Jihlava : Statutární město Jihlava, 2013, 58 s. : fotogr., mp., plány, faksm. ISBN 978-80-260-4989-0.
- Krkonose v roce 1938 : Armáda a opevnění / Radan Lášek. Praha : Codyprint, [2015], 366 s. : fotogr., mp., plány, faksm. ISBN 978-80-903892-3-6.
- Kapitoly z dejín československých opevnění na Slovensku / Peter Chorvát. Zohor : Virvar v spolupr. s VHÚ, 2011, 151 s. : fotogr., nákr., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-970513-3-4.
- Letadla zrazeného nebe : Československá vojenská letadla v roce 1938 / Martin Čížek. Praha : Naše vojsko, 2015, 250 s. : obr. ISBN 978-80-206-1576-3.
- Putování po československém opevnění 1935 – 1989 : Muzea a zajímavosti / Martin Dubánek, Tomáš Fic, Jan Lakosil. Praha : Mladá fronta, 2010, 258 s. : fotogr., nákr. ISBN 978-80-204-2200-2.
- Nové putování po československém opevnění 1935 – 1989 : Muzea a zajímavosti / Jan Lakosil, Martin Dubánek. Praha : Mladá fronta, 2017, 152 s. : fotogr., nákr. ISBN 978-80-204-4394-6.
- Opevnění z roku 1938. Postavení Vltava / Radan Lášek. Praha : Codyprint, 2011, 101 s. fotogr., mp. ISBN 978-80-903892-1-2.
- Opevnění Jindřichohradecka z let 1936 – 1938 : Příprava obrany Jindřichohradecka v roce 1938 : Díl 1. / Miloslav Sviták. Jindřichův Hradec : [vl. n.], 2007 : 272 s. : fotogr., mp, tabl. ISBN 978-80-239-9634-0.
- Opevnění Jindřichohradecka z let 1936 – 1938 : Příprava obrany Jindřichohradecka v roce 1938 : Díl 2. / Miloslav Sviták. Jindřichův Hradec : [vl. n.], 2007 : 218 s. : fotogr., mp, tabl. ISBN 978-80-254-0753-0.
- Republika v obležení : První éra prezidenta Beneše, 1935 – 1938 / Jiří Kovtun. Praha : Torst, 2016, 283 s. : fotogr., reg. ISBN 978-80-7215-524-8.
- Souboj bez vítěze : Německé přípravy na dobývání čs. lehkého opevnění v roce 1938 / Jan Lakosil, Tomáš Svoboda, Ladislav Čermák. Praha : Mladá fronta, 2010, 309 s. : fotogr. ISBN 978-80-204-2201-9.
- Stráž obrany státu 1936 – 1939 / Jaroslav Beneš. Dvůr Králové nad Labem : Jan Škoda – Fort print, 2007, 367 s. : fotogr., tabl. ISBN 978-80-86011-34-9.
- Utajená obrana Šumavy : Lehké opevnění jihozápadních hranic Československa

od Mnichova po súčasnosť / Jan Lakosil. Praha : Mladá fronta, 2012, 327 s. : fotogr., nákr., tabl. ISBN 978-80-204-2791-5.

Ve stínu Mnichova : Z histórie československej armády 1932 – 1939 / Pavel Šrámek. Praha : Mladá fronta, 2008, 147 s. : fotogr., tabl., pram. a lit. ISBN 978-80-204-1848-7.

Velitelé praporů SOS / Radan Lášek. Praha : Radan Lášek – Codyprint, 2009, 227 s. : fotogr. ISBN 978-80-903892-0-5.

Velká kniha o malých bunkrech. Československé lehké opevnění 1936 – 1938 / Tomáš Svoboda, Jan Lakosil, Ladislav Čermák. Praha : Mladá fronta, 2011, 335 s. : fotogr., nákr. ISBN 978-80-204-2422-8.

Vzpomínka na Mnichov 1938 : Československé opevnění ve fotografii / Jan Lakosil, Tomáš Svoboda, Ladislav Čermák. Náchod : Aleš Horák, 2008, 75 s. fotogr. ISBN 978-80-254-2875-7.

Ztracené varty : Strážci šumavské hranice 1938 / Radan Lášek. Praha : Codyprint, 2018, 247 s. : fotogr., mp., faksim. ISBN 978-80-903892-4-3.

Zvláštní zařízení na komunikacích v letech 1936 – 1938 / Jaroslav Beneš, Jan Lakosil, Martin Nič, Jan Škoda. Dvůr Králové nad Labem : Jan Škoda – Fort print, 2009, 231 s. : fotogr., mp., faks. ISBN 978-80-86011-40-0.

* * *

Cíl útoku: československé lehké opevnění / Jan Lakosil. In: Střelecká revue. Roč. 42, č. 7 (2010), s. 73-75 : fotogr. ISSN 0322-7650 (nemecký predpis HDvg 124 s popisom plánovanej metodiky útoku a jeho český preklad v praxi čs. armády).

Československé opevnění a rok 1938 : 80. výročí Mnichovskej zrady / Ivan Horský. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifaisis-

rov. Roč. 63, č. 19 (2018), s. 9. ISSN 03223-2018.

Československé opevnění v regioně Rimavské Soboty / Peter Chorvát. In: Gemmer-Malohont II. Rimavská Sobota : Gemmersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote, 2006, s. 144-155 : fotogr.

Hraničářský pluk 4 : (15. srpen 1937 – 15. prosinec 1938) / Aleš Binar. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 17/18 (2018), s. 10-11 : fotogr. ISSN 0231-8161.

K problémom vojenskej obrany stredného Slovenska v druhej polovici 30. rokov 20. storočia / Peter Chorvát. In: Historické špecifiká stredného Slovenska v rokoch 1918 – 1938 / Mičko, Peter a kol. Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu UMB, 2008, s. 70-87.

Maďarské kráľovské honvédsťvo verzus československé opevnění – k problémom interakcie / Peter Chorvát. In: Vojenská história. Roč. 12, č. 1 (2008), s. 47-69. ISSN 1335-3314.

Muzea československého opevnění z let 1935 – 1938 / Martin Dubánek, Jan Lakosil, Irena Dibelková. In: Střelecká revue. Roč. 40, č. 7 (2008), s. 43-55 : fotogr. ISSN 0322-7650.

Múzeum petržalského opevnění / Dana Lacová, Tomáš Farkaš. In: Pamiatky a múzeá. Roč. 63, č. 3 (2015), s. 40-42 : fotogr.

Pechotný zrub BZ-8 v Bratislave oživa / Ivan Horský. In: Vojenská história. Roč. 14, č. 2 (2010), s. 194-199 : fotogr. ISSN 1335-3314.

Plány a výstavba československých opevnění v Čopu / Martin Dubánek. In: Vojenská história. Roč. 11, č. 2 (2007), s. 83-92 : fotogr., mp. ISSN 1335-3314.

Počátky československého pohraničního opevnění / Martin Dubánek. In: ATM. Roč. 41, č. 4 (2009), s. 62-65 : fotogr. ISSN 1802-4823.

Rok 1938 : Přípravy na konflikt : 90. výročí vzniku Československa a jeho armády / Jan Máče. In: ATM - Armády, technika, militaria. Roč. 40, č. 9 (2008), s. 69-73 : fotogr. ISSN 1336-2003.

Rok 1938 : Na prahu války : 90. výročí vzniku Československa a jeho armády / Jan Máče. In: ATM - Armády, technika, militaria. Roč. 40, č. 9 (2008), s. 69-73 : fotogr. ISSN 1336-2003.

Skupina 1, nestandardní vyšší jednotka zajištění hranic od jara do podzimu 1938 / Karel Straka. In: Historie a vojenství. Roč. 60, č. 4 (2011), s. 4-23 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Skupina 1, nestandardní vyšší jednotka zajištění hranic od jara do podzimu 1938 / Karel Straka. In: Historie a vojenství. Roč. 61, č. 1 (2012), s. 36-57 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Výzbroj čs. pevnostních objektů v Bratislavě / Martin Dubánek. In: Střelecká revue. - Roč. 39, č. 2 (2007), s. 47-49 : fotogr. ISSN 0322-7650.

Zbrojářsky priemysel na Slovensku v tridsiatych rokoch 20. storočia / Zdenka Muráriková. In: Vojenská história. Roč. 18, č. 3 (2014), s. 23-44. ISSN 1335-3314.

Zrození monumentu : Počátky moderního opevňování v meziválečném Československu, I. část / Karel Straka. In: Historie a vojenství. Roč. 64, č. 1 (2015), s. 4-19 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Zrození monumentu : Počátky moderního opevňování v meziválečném Československu, II. část / Karel Straka. In: Historie a vojenství. Roč. 64, č. 2 (2015), s. 4-13 : fotogr. ISSN 0018-2583.

mobilizácia čs. armády

Mobilizace 1938 / František Emmert. Brno : František Emmert, 2015, 171 s., fotogr., mp., faksim. ISBN 978-80-905081-1-8.

Mobilizace ve fotografii : Armáda a Stráž obrany státu v letech 1938 – 1939 / Jiří Suchánek, Jaroslav Beneš. Brno : Extra Publishing, 2018, 223 s. fotogr., pram. a lit. ISBN 978-80-7525-159-6.

Mobilizovaná československá armáda 1938 (30. září 1938) / Bedřich Hamák, Ivo Vondrovský. 2. dopl. a uprav. vyd. Dvůr Králové nad Labem : Jan Škoda – Fortprint, 2011, 207 s. : fotogr., tabl. ISBN 978-80-86011-44-8.

Zvláštní vlak HVOA : Poznatky o štábním vlaku pro hlavního velitele československé branné moci v mobilizaci a válce (1934 – 1938) : Neznámé kapitoly vojenství a techniky / Petr Kos. Praha : Petr Kos, 2015, 105 s. : fotogr., mp. ISBN 978-80-260-8379-5.

* * *

Částečná mobilizace v květnu 1938 / Aleš Binar. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 9-10 (2018), s. 10-11 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Denník čatára Františka Hečka z mobilizácie v roku 1938 / František Vnuk. In: Paměť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. Roč. 9, č. 1 (2013), s. 54-85 : fotogr. ISSN 1336-6297 (25. sept. – 18. nov. 1938).

Ferdinand Čatloš za mobilizace v září 1938 / Pavel Šrámek. In: Vojenská história. Roč. 14, č. 1 (2010), s. 89-93 : fotogr. ISSN 1335-3314.

Ještě k působení Ferdinanda Čatloše v záříjové mobilizaci 1938 / Stanislav V. Chytka. In: Vojenská história. Roč. 21, č. 3 (2017), s. 78-82. ISSN 1335-3314.

Od mobilizace k mnichovské konferenci : 90. výročí vzniku Československa a jeho armády / Jan Máče. In: ATM - Armády, technika, militaria. Roč. 40, č. 12 (2008), s. 68-73 : fotogr. ISSN 1336-2003.

Průběh záříjové mobilizace v roce 1938 na Podkarpatské Rusi / Jiří Plachý. In: Historie a vojenství. Roč. 60, č. 4 (2011), s. 24-28 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Přikrytí hranice / Vladimír Marek. In: A-report. Měsíčník Ministerstva obrany ČR. Roč. 29, č. 5 (2018), s. 42-43 : fotogr. ISSN 1211-801X.

Rok 1938 : Krize v září 1938 a mobilizace armády : 90. výročí vzniku Československa a jeho armády / Jan Máče. In: ATM - Armády, technika, militaria. Roč. 40, č. 11 (2008), s. 75-79 : fotogr. ISSN 1336-2003.

mnichovská kríza, mnichovská dohoda, zahraničné postoje, dôsledky

Ani vojna, ani mír : Velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové války / Vít Smetana. Praha : Nakl. Lidové noviny, 2016, 663 s. : fotogr., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-7422-358-7.

Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v Československu v letech 1933 – 1938 / Lukáš Novotný. Praha : Agentura Pankrác s.r.o., 2016, 245 s. : pram. a lit., reg. ISBN 978-80-86781-30-3.

Češi 1938. Jak Beneš ustoupil Hitlerovi / Pavel Kosatík – Štěpánka Jislová. Praha : Česká televize – Mladá fronta 2016, [79] s. : fotogr., chronolg. ISBN 978-80-204-3388-6.

Československo a krize demokracie ve střední Evropě ve 30. a 40. letech XX. století. Hledání východisek / Jan Němeček a kol. Praha : Historický ústav AV ČR, 2010, 489 s. : reg. ISBN 978-80-7286-156-9.

Československý rok 1938 / Robert Kvaček. 2. rozš. a aktualizované vyd. Děčín : Polart – Jaroslav Polák v spolup. s nakl. BVD, 2011, 195 s. : fotogr. ISBN 978-80-87286-11-1.

Das Münchener Abkommen von 1938 in europäischer Perspektive / Jürgen Zarusky, Martin Zückert. München : Oldenbourg Verlag, 2013, 472 s., reg. ISBN 978-3486704174.

Dlouhé stíny Mnichova : Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo / Jan Kuklík, Jan Němeček, Jaroslav Šebek. Praha : Auditorium s.r.o., 2011, 390 s. : lit. a pram., reg. ISBN 978-80-87284-18-6.

Druhá republika. Nultá hodina / Václav Junek, Odp. red.: Tomáš Krejčířík. Brno : Computer Press, a.s., 2011, 223 s. : fotogr., chronolg., dok., reg., pram. a lit. ISBN 978-80-251-3723-9.

Edvard Beneš – Paměti I. Mnichovské dny : Kritické vydání a rekonstrukce Benešových pamětí 1938 – 1945 / Ed.: Milan Hauner. Praha : Academia, 2007, 413 s. : tabl., fotogr., reg. ISBN 978-80-200-1529-7.

Edvard Beneš – Paměti II. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství : Kritické vydání a rekonstrukce Benešových pamětí 1938 – 1945 / Ed.: Milan Hauner. Praha : Academia, 2007, 476 s. : reg. ISBN 978-80-200-1529-7.

Edvard Beneš – Paměti III. Dokumenty : Kritické vydání a rekonstrukce Benešových pamětí 1938 – 1945 / Ed.: Milan Hauner. Praha : Academia, 2007, 618 s. : reg. (dokumenty 1934-45). ISBN 978-80-200-1529-7.

Feuerschein über den Sudeten / Dieter Heinze. Leipzig : Engelsdorfer Verlag, 2013, 365 s. : fotogr., pram. a lit. ISBN 978-3954882526.

Hitler a appeasement : Britský pokus zabránit druhé světové válce / Peter Neville, z angl. přel.: Martin Kovář, Aleš Skřivan, ml. Český Těšín : Víkend, 2008, 294 s. : fotogr., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-86891-98-9.

Hitler osvobozuje Sudety / Heinrich Hoff-

mann. Praha : Naše vojsko, 2011, 71 s. : foto-gr. ISBN 978-80-206-1177-2.

Hitler v Čechách. Všech sto tři hodin den po dni, minutu po minutě ... / Václav Junek. Praha : BVD, 160 s. : fotogr., faksim. ISBN 978-80-87090-56-5.

Hitlerova odložená válka za zničení ČSR / Václav Kural, Jaroslav Pánek. Praha : Academia - Středisko společných činností AV ČR, 2008, 235 s. : pram. a lit. ISBN 978-80-200-1657-7.

In the Shadow of Munich : British Policy towards Czechoslovakia from the Endorsement to the Renunciation of the Munich Agreement (1938 – 1942) / Vít Smetana. Prague : Karolinum Press, 2008, 358 s. : reg., pram. a lit. ISBN 978-80-246-1373-4.

Likvidace židovských organizací na českém pohraničním území připojeném v říjnu 1938 k nacistickému Německu. Liberec : Severočeské muzeum v Liberci ve spolupráci s židovským muzeem v Praze, 2015, 211 s. : fotogr., faksim. ISBN 978-80-87266-19-9.

Mnichov. Benešovo proroctví / Svjatoslav J. Rybas, z rus. orig. přel. Miloš Hodač. Praha : vl. nákl., 2018. 190 s. : fotogr., pram. a lit. ISBN 978-80-9052-74-30.

Mnichov : Krize appeasementu 1938 / David Faber, z angl. orig. přel.: Šimon Trusina. Praha : Bourdon, 2015, 511 s. : pram. a lit., reg. ISBN 978-80-905173-7-0.

Mnichov ve vzpomínkách pamětníků / Přípr.: Josef Tomeš, Richard Vašek, autori: Robert Kvaček, Josef Tomeš, Richard Vašek, Jan Němeček, Pavel Šrámek, Michal Pehr, Jan Gebhart, Valerián Bystrický, Ludmila Šimková, Jiří Brabec. Praha : Masarykův ústav – Archiv Akademie věd ČR, 2012, 187 s. ISBN 978-80-86495-87-3.

Mnichovský přízrak / Georges-Marc Benamou, z franc. přel.: Zuzana Tomanová.

Praha – Litomyšl : Ladislav Horáček – Paška, 2008, 242 s. : pram. a lit. ISBN 978-80-7185-929-1.

Morový rok. Kronika tragického roku 1938 na Sokolovsku a Karlovarsku. 1. díl Sokolovsko / Vladimír Bružeňák. Cheb : Svět křídel, 2017, 455 s., fotogr. ISBN 978-80-7573-021-3.

Morový rok. Kronika tragického roku 1938 na Sokolovsku a Karlovarsku. 2. díl Karlovarsko / Vladimír Bružeňák. Cheb : Svět křídel, 2017, 351 s. : fotogr. ISBN 978-80-7573-025-1.

Munich : The 1938 appeasement crisis / David Faber. London : Pocket Books, 2009, 518 s. : fotogr. ISBN 978-1847370082.

Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939 / Jiří Plachý. Praha : MO ČR – Prezentační a inf. Centrum MO, 2009, 167 s. : fotogr. ISBN 978-80-7278-499-8.

Neville Chamberlain : Od usmírování k válce: britská zahraniční politika, 1937 – 1940 / Jiří Ellinger. Praha : Lidové noviny, 2009, 592 s., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-7106-987-4.

Polsko a Československo v evropských vztazích 1933 – 1939 : Jak stoupenci Piłsudského bojovali za nové uspořádání Evropy / Stanislav Vaclavovič Morozov, z rus. orig. přel.: Olga Babiaková. Praha : Ottovo nakladatelství, 2009, 280 s. : pram. a lit. ISBN 978-80-7360-842-2.

Poslední den : Mnichov – Praha, konec září 1938 / Robert Kvaček. Praha : Epoque, 2011, 131 s. : fotogr. ISBN 978-80-7250-570-8, 978-80-7425-064-4.

Synagogy v plamenech. Křišťálová noc 1938 v českém pohraničí / Markéta Lhotová. Liberec : Severočeské muzeum v Liberci, 2013, 120 s. : fotogr. ISBN 978-80-87266-14-4.

1938: Měli jsme kapitulovat? / Vlastimil Klíma, Eds.: Robert Kvaček, Josef Tomeš, Richard Vašek. Praha : Lidové noviny – Masyarakův ústav a Archiv AV ČR, 2012, 319 s. : fotogr., reg. ISBN 978-80-7422-150-7.

Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938 – 1939 / Jan Benda. Praha : Karolinum, 2013 (dotlač 2014), 542 s. : fotogr., pram. a lit., reg. ISBN 978-80-2462119-7.

Vojáci, politici a diplomaté : Československá vojenská delegace na jednáních mezinárodního výboru v Berlíně o odstoupení českého pohraničí v říjnu 1938 / Karel Straka. Praha : MO ČR – Agentura vojenských informací a služeb, 2008, 183 s. : fotogr., mp., tabl., pram. a lit. ISBN 978-80-7278-430-1.

Záchrana českých uprchlíků 1938 – 1939. Sir Nicholas Winton nebyl sám / William R. Chadwick. Praha : Mladá fronta [2017], 173 s., fotogr. ISBN 978-80-204-4375-5.

Zmarnowana szansa? Możliwości obrony Czechosłowacji jesienią 1938 roku / Piotr Maciej Majewski. Gdańsk : Muzeum II Wojny Światowej, 2016, 359 s. : fotogr., mp. ISBN 978-83-63029-58-6.

* * *

Ak by nám pomohli spojenci, Hitler by mal vážny problém / Miloslav Čaplovič, red.: Boris Vanya. In: www.sme.sk, 25. 9. 2018, príl., s. 4-5 : fotogr.

Boj o Bratislavu počas mníchovskej krízy s dôrazom na maďarskú menšinu / Attila Simon. In: Bratislava XXI. Zborník Múzea mesta Bratislavy. Bratislava : Mestské múzeum v Bratislave, 2009, s. 71-85. ISSN 0524, ISBN 978-80-969864-4-6.

Cesta k Mníchovu 1938 / Ivan Dérer. In: Historická revue. Roč. 29, č. 9 (2018), s. 58-61 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Československé vojenské letectvo v době

vyvrcholení mníchovské krize / Pavel Minařík, Pavel Šrámek. In: Historie a vojenství. Roč. 57, č. 2 (2008), s. 43-52 : fotogr., tabl. ISSN 0018-2583.

Československo 1938 a němečtí antinacisté / Ioannis E. Sideropoulos. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 21-22 (2018), s. 14 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Dělostřelectvo československé armády v době vyvrcholení mníchovské krize / Pavel Minařík, Pavel Šrámek. In: Historie a vojenství. Roč. 59, č. 1 (2010), s. 46-55 : fotogr., tabl. ISSN 0018-2583.

Chvilé bilancování o dopadech odtržení československého pohraničí po mníchovské konferenci v roce 1938 / Josef Sedlák. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 19-20 (2018), s. 11 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Jugoslávské ohlasy na události v Československu v letech 1938 – 1939 / Milan Sovilj. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století V. Hradec Králové : Historický ústav FF Univerzity Hradec Králové, 2011, s. 93-103.

Kogda Pol'sha napadet na Čechoslovakiju : Dejatel'nost' pol'skich diversionnykh otrjadov vo vremja Čechoslovackogo krizisa v sen'fibre 1938 goda / Stanislav Vaclavovič Morozov. In: Vojenno-istoričeskij žurnal. Roč. 67, č. 2 (2006), s. 16-19.

Mnichov 1938 není vzdálený osmdesát let / Antonín Rašek. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 19-20 (2018), s. 16 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Mnichov a 15. březen 1939 ve vzpomínkách pamětníků / Blanka Jedličková. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století IX. Ústí nad Orlicí : Oftis pre HÚ FF Univerzity Hradec Králové, 2014, s. 245-253.

Mníchovská dohoda / Stanislav Dragůň. In: Historická revue. Roč. 18, č. 1 (2007), s. 44-47 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Mnichovská dohoda : Otázniky kolem originálu? / Jan B. Uhlíř. In: Historie a vojenství. Roč. 57, č. 4 (2008), s. 87-91 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Mnichovská dohoda, mnichovská zrada, nebo mnichovský diktát? : Mezinárodní vztahy na konci 30. let a politika čs. vlády / Ioannis E. Sideropoulos. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 21-22 (2018), s. 10-11 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Obdobie mnichovskej krízy v umelecky stvárnených spomienkach Michala Pridalu / Michal Pridala, posúdil: Peter Šumichrast. In: Vojenská história. Roč. 10, č. 3 (2006), s. 99-122. ISSN 1335-3314.

Okupace pohraničí a nucená imigrace v letech 1938 – 1939 / Jan Benda. In: Český časopis historický. Roč. 110, č. 2 (2012), s. 329-347. ISSN 0862-6111.

Osamelosť sebastredného štátu : Beneš a tragédia československej zahraničnej politiky v roku 1938 / Igor Lukeš. In: Historická revue. Roč. 29, č. 9 (2018), s. 62-67 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Politika appeasementu ikonograficky a v kombinovaných textoch : „Prečo by sme mali zaujať postoj k niekomu, kto tlačí niekoho iného, keď je tak ďaleko“ / Viliam Kratochvíl. In: Acta historica Posoniensia XV. Historické štúdie. K životnému jubileu Herty Tkadlečkovej / Eds.: Miroslav Daniš, Eduard Nižňanský. Bratislava : Stimul - Centrum informatiky a vzdelávania FiF UK, 2011, s. 26-45 : obr.

Problematika mnichovskej dohody a jejich politických reflexí v zrcadle komunistického tisku na príklade Rudého práva 1948 – 1989 / Jaroslav Šebek. In: Český časopis historický. Roč. 110, č. 3-4 (2012), s. 654-691. ISSN 0862-6111.

Proti všetkým! V roku 1938 sa ukázalo, že nemáme priateľov / Jiří Macoun. In: www.

sme.sk, 25. 9. 2018, príl., s. 2-3 : fotogr.

Raději zvolili smrt / Vladimír Marek. In: A-report. Měsíčník Ministerstva obrany ČR. Roč. 29, č. 9 (2018), s. 42-43 : fotogr. ISSN 1211-801X.

Rozcestí slepých uliček / Pavel Šrámek. In: Soudobé dějiny. Roč. 15, č. 2 (2008), s. 255-273. ISSN 1210-7050.

„Rud'ko, braňte nás!“ Vzpomínky Rudolfa Gregara na rok 1938 / Rudolf Gregar. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 19-20 (2018), s. 10-11 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Sir Frederick Leith-Ross a jednání o pomnichovské půjčce Česko-Slovensku / Jan Kuklík, Jan Němeček. In: Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč.19, č. 1 (2011), s. 123-156 : fotogr. ISSN 1210-6860.

Slovensko-poľské vzťahy v roku 1938 do Mnichovskej dohody / Martin Garek. In: Nepokojná hranica : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko-poľské vzťahy v rokoch 1937 – 1947 uskutočnenej 3. októbra 2009 v Spišskej Belej v spolupráci Spišského dejepisného spolku, Spolku Slovákov v Poľsku, Ústavu pamäti národa / Zost.: Milica Majeriková. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2010, s. 9-24.

„Ta malá, vzdálená země uprostřed Evropy...“ : Britský tisk a „československé události“ v době mnichovské krize / Dušan Radovanovič. In: Dvacáté století : The Twentieth Century. Roč. 2, č. 1 (2010), s. 141-159.

USA a mnichovská zrada : Diplomatické zákulisí boje o Československou republiku na podzim 1938 / Ioannis E. Sideropoulos. In: Národní osvobození. Roč. 29 /96/, č. 23-24 (2018), s. 12-13 : fotogr. ISSN 0231-8161.

USA a mnichovská zrada : Roosevelt Hitlerovi: „Nic nestojí v cestě uspořádání kon-

ference“ / Ioannis E. Sideropulos. In: *Národní osvobození*. Roč. 30 /97/, č. 25-26 (2018), s. 14-15 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Zasutá svědectví o Mnichovu : Z událostí roku 1938 v nepublikovaných memoárech českých autorů / Dušan Tomášek, Josef Tomeš, Richard Vašek. In: *Český časopis historický*. - Roč. 109, č. 1 (2011), s. 81-112 : fotogr. ISSN 0862-6111.

Zlyhanie Západu : Politika appeasementu a cesta k Mnichovskej dohode / Adriana Čiefová. In: *Historická revue*. Roč. 27, č. 6 (2016), s. 50-55 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Zničení demokratického státu : 1938 – mnichovská dohoda, mnichovská zrada, nebo mnichovský diktát? / Ioannis E. Sideropulos. In: *Národní osvobození*. Roč. 29 /96/, č. 19-20 (2018), s. 1, 2, 3. ISSN 0231-8161.

viedenská arbitráž a jej dôsledky

Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban / Attila Simon. Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010, 1 DVD (319 s.).

Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938 – 1945 : Zborník z vedeckej konferencie Šurany 22. – 23. marca 2011 / Zost.: Ján Mitáč. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2011, 291 s. ISBN 978-80-89335-45-9. Obsah: Hetényi, Martin: Podmienky života obyvateľstva slovensko-maďarského pohraničia, s. 9-23; Vrabel, Ferdinand: Náprava „krívd“ z Trianonu? Niekoľko epizód z obsadzovania južného Slovenska maďarským vojskom v novembri 1938, s. 24-50; Jablonický, Viliam: Represie na nemaďarskom obyvateľstve na okupovanom južnom Slovensku po roku 1938 a ich odraz v spoločenskom a kultúrnom vedomí, s. 51-73; Janek, István: Maďarské a slovenské revizionistické snahy a bilaterálne vzťahy v rokoch 1939 – 1940, s. 74-108; Pehr, András: Vídeňská arbitráž a její ohlas ve společnosti pohledem nejen českého tisku, s. 109-117; Becker, András:

Britský pohľad na Prvú viedenskú arbitráž, s. 118-135; Mitáč, Ján: Krvavý incident v Šuranoch na Vianoce 1938 v spomienkach obyvateľov mesta Šurany, s. 136-148; Sokolovič, Peter: Evakuácia úradov z územia odstúpeného Maďarsku na príklade Trnavského umiestňovacieho okresu, s. 149-161; Fiamová, Martina: Ilegálne prechody židovského obyvateľstva cez slovensko-maďarskú hranicu v rokoch 1942 – 1944, s. 162-172; Buda, František: Osudy Židov z Tvrdošoviec po Viedenskej arbitráži v horthyovskom Maďarsku, s. 173-199; Lacko, Martin: Maďarský vpád na Slovensko v marci 1939 a jeho ohlas, s. 200-216; Sabol, Miroslav: Dopad Viedenskej arbitráže na poľnohospodárstvo, priemysel a infraštruktúru na južnom Slovensku, s. 217-232; Hallon, Ľudovít: Peňažníctvo na južnom Slovensku po zmene hraníc v roku 1938, s. 233-248; Mičko, Peter: Následky Viedenskej arbitráže na činnosť Továrne na papier, účastinná spoločnosť Slavošovce, s. 249-261; Šnicer, Igor: Ukrajinská historiografia o maďarskej okupácii Zakarpatskej Ukrajiny a štátoprávnom postavení podkarpatského územia v rokoch 1939 – 1944, s. 262-272; Sergienko, Tatjana: Zakarpatsko v medziach Maďarska: etnopolitický faktor (1939 – 1944), s. 273-286.

Magyar idők a Felvidéken (1938 – 1945) : Az első bécsi döntés és következményei / Attila Simon. Budapest : Jaffa kiadó, 2014, 247 s. : reg. ISBN 978-615-5418-91-4.

Od Zaolzia po Jaworzynę : Rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku / Robert Kowalski et al. Wyd. drugie poprawione i poszerzone. Nowy Targ : Polskie towarzystwo historyczne, oddział w Nowym Targu, 2013, 247 s. : fotogr. ISBN 978-83-60306-96-3.

„Powstanie“ na Zaolziu w 1938 r. : Polska akcja specjalna w swietle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego / Kazimierz Badziak, Giennadij Matwiejew, Pawel Samus. Warszawa : Auditor, b.r., 192 s. ISBN 978-83-86100217.

Prinavrátané Komárno : Komárom Vissza-tért : Prehľad spoločensko-politického vývoja mesta v rokoch 1938 – 1945 s dôrazom na menšinovú otázku : Társadalmi-politikai helyzetkép a város életéről 1938 – 1945 között különös tekintettel a kisebbségi kérdésre / Anton Hruboň, Katarína Ristveyová. Krakov – Ružomberok : Spolok Slovákov v Poľsku – Historia nostra, o. z., 2014, 128 s. : fotogr., pram. a lit. ISBN 978-83-7490-697-5.

Slovensko a slovenská otázka v poľských a maďarských diplomatických dokumentoch v rokoch 1938 – 1939 / Eds.: Dušan Segeš, Maroš Hertel, Valerián Bystrický. Bratislava : Pro Historia, 2012, 576 s. : pram. a lit., reg. ISBN 978-80-971247-1-7.

Viedenská arbitráž v roku 1938 a jej európske súvislosti : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie / Ed.: Daniel Šmihula. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2008, 111 s. ISBN 978-80-8106-009-0. Obsah: Deák, Ladislav: Medzinárodno-politické súvislosti Viedenskej arbitráže a dôsledky pre južné Slovensko, s. 9-23; Schvarc, Michal: Bratislava v nemeckých plánoch na jeseň 1938, s. 24-34; Bystrický, Valerián: Vnútropolitický ohlas na zmeny hraníc v roku 1938, s. 35-47; Čaplovič, Miloslav: Čs. branná moc po Mníchove: náčrt problematiky (október 1938 – marec 1939), s. 48-61; Baka, Igor: Maďarská agresia na východné Slovensko v marci 1939, s. 62-76; Beňa, Jozef: Medzinárodno-právne súvislosti Viedenskej arbitráže, s. 77-93; Čečot, Vladimír: Historicko-právne konzekvencie Viedenskej arbitráže – consilium pro futuro, 94-102; Klimko, Jozef: Viedenská arbitráž a Slovensko, s. 103-111.

* * *

Esterházy János Szlovákia politikai életében 1938 és 1945 között : János Esterházy v politickom živote Slovenska v rokoch 1938 – 1945 / Ondrej Podolec. In: Esterházy Jánosról a közép-Európai dialógus jegyében : O Jánosovi Esterházym v duchu stredo-európskeho dialógu / Zilizi, Zoltán, zost.

[Dunajská Streda] : Lilium Aurum – Živé Podzoborie, o. z., 2016, s. 84-103.

Evakuácia významných úradov a inštitúcií z Košíc do Prešova v roku 1938 / Martin Pekár. In: Historické medzníky vo vývoji Košíc v 20. storočí. : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, ktorú v dňoch 10. – 11. októbra 2013 organizovali v Košiciach Katedra histórie FF UPJŠ a Spoločensko-vedný ústav SAV / Eds.: Nikola Regináčová, Alžbeta Bojková. Košice : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 2013, s. 74-80. ISBN 978-80-8152-131-7.

Granica polsko-słowacka w latach 1938 – 1939 w ujęciu etnicznym i funkcjonalnym / Marek Skawiński. In: Stosunki polsko-słowacko-węgierskie na przestrzeni wieków / Tomasz Gajownik et al. Nowy Targ : Polskie towarzystwo historyczne, oddział w Nowym Targu, 2016, s. 189-208 : fotogr., mp. ISBN 978-83-64477-26-3.

Inkorporácia a proces integrácie severného Spiša a hornej Oravy v rokoch 1938 – 1944 / Juraj Lepiš. In: V turbulentnom tridsaťročí. Kapitoly z dejín Slovenska v rokoch 1918 – 1948 : Venované 70. narodeninám prof. PhDr. Karola Fremala, CSc. / Peter Mičko, Michal Šmigel, Marek Syrný a kol. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 173-200. ISBN 978-80-7490-659-3.

Dôsledky viedenskej arbitráže : Vojenská okupácia 5. 11. – 22. 12. 1938 / Ján Mitáč. In: Historická revue. Roč. 29, č. 11 (2018), s. 63-65 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Maďarské snahy o získání Slovenska (Felvidéku) v roce 1938 / István Janek, z maď. přel.: Eva Irmanová. In: Slovanský přehled. Roč. 97, č. 3-4 (2011), s. 303-326. ISSN 0037-6922.

Nespravodlivé arbitrážne rozhodnutie z viedenského Belvederu / Petr Švanda. In: Bojovník. Roč. 53, č. 24 (2008), s. 6 : fotogr. ISSN 03223-2018.

Okupácia, či návrat? : Viedenská arbitráž – rozdielne ponímanie historickej udalosti / Miroslav Michela. In: *História. Revue o dejinách spoločnosti*. Roč. 7, č. 6 (2007), s. 42-43 : mp. ISSN 1335-8316.

Poľské aspirácie na územia severného Slovenska po Mníchovskej dohode / Milica Majeriková-Molitoris. In: *Historická revue*. Roč. 24, č. 3 (2013), s. 45-48 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Polsko-słowackie rokowania graniczne z jesieni 1938 r. w świetle doniesień prasy czeskiej oraz raportów prasowych Konsulatu RP w Morawskiej Ostrawie. In: *Slovensko v rokoch neslobody 1938 – 1989 IV. Slovensko, jeho susedia a Európa*. Banská Bystrica : Filozofická fakulta UMB, 2016, s. 28-47. ISBN 978-80-557-1180-5.

Postoj Poľska k Viedenskej arbitráži / Pavol Matula. In: *Historické medzníky vo vývoji Košíc v 20. storočí. : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, ktorú v dňoch 10. – 11. októbra 2013 organizovali v Košiciach Katedra histórie FF UPJŠ a Spoločenskovedný ústav SAV / Eds.: Nikola Regináčová, Alžbeta Bojková*. Košice : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 2013, s. 99-108. ISBN 978-80-8152-131-7.

Prvá Viedenská arbitráž a Slovensko : Medzinárodné súvislosti, výsledky a dôsledky / Katarína Ristveyová, Anton Hruboň, Ján Mitáč. In: *Vojnová kronika. Odborný časopis Múzea SNP*. Roč. 6, č. 2 (2017), s. 5-12 : fotogr. ISSN 1338-6379.

Udalosti v Lučenci po Viedenskej arbitráži a ich dopad na obyvateľstvo mesta a blízkeho okolia / Ján Mitáč, Denisa Štofková. In: *Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche*. Roč. 8, č. 1 (2012), s. 3-17 : fotogr. ISSN 1336-6297.

Viedenská arbitráž a vojenské obsadenie južného Slovenska maďarskou armádou / Pavol Mičianik. In: *V turbulentnom tridsať-*

ročí. Kapitoly z dejín Slovenska v rokoch 1918 – 1948 : Venované 70. narodeninám prof. PhDr. Karola Fremala, CSc. / Peter Mičko, Michal Šmigel, Marek Syrný a kol. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 87-124. ISBN 978-80-7490-659-3.

Viedenská arbitráž 1938 : Rozhodnutie veľmocí a maďarský revizionizmus / Ján Mitáč. In: *Historická revue*. Roč. 29, č. 11 (2018), s. 60-62 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Viedenské arbitráže ako determinanty politických režimov na Slovensku a v Rumunsku v období druhej svetovej vojny (pokus o analýzu paralel a špecifik) / Anton Hruboň. In: *Vojenská história*. Roč. 19, č. 4 (2015), s. 94-108. ISSN 1335-3314.

2. Č-SR, autonómne Slovensko

Autonómia: víťazstvo alebo prehra? Vyvrcholenie politického zápasu HSLŠ o autonómiu Slovenska / Arpáš, Róbert. Bratislava : Veda, 2011, 200 s. ISSN 978-80-224-1190-5.

Autonómia Slovenska v poľskej politike (1936 – 1939) medzi diplomaciou dôvernou a verejnou : Dizertačná práca / Mateusz Gniazdowski. Bratislava : Slovenská akadémia vied - Ústav politických vied, 2009, 132 s. : pram. a lit.

Hlinkova garda 1938 – 1945 / Peter Sokolovič. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, 559 s. : fotogr. príl., lit. a pram., reg. ISBN 978-80-89335-10-7.

Když přichází bestie, aneb, Dokonáno jest...! (dramatický svár v čase od Vánoc 1938 do jara 1939) / Roman Čílek, Miloslav Moulis. Ústí nad Labem : AOS Publishing, 2016, 226 s. : fotogr., mp. ISBN 978-80-87624-33-3.

Między obojętnością a niechęcią : Piłsudczycy wobec Czechosłowacji w latach 1926 – 1939 / Sebastian Pilarski. Warszawa -

Lódž : Instytut Pamięi Narodowej - Komisja Scigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2017, 454 s. : pram. a lit., reg. ISBN 978-83-8098-137-9.

Od autonómie k vzniku Slovenského štátu : Výber zo štúdií / Valerián Bystrický. Bratislava : Prodama s.r.o., 2008, 301 s. ISBN 978-80-969782-5-0.

Prejavy a články zv. II. (1938 – 1944) / Jozef Tiso; eds.: Miroslav Fabricius, Katarína Hradská. Bratislava : AE Press – Historický ústav SAV, 2007, s. 3-97. ISBN 80-88880-46-7.

Priest, Politician, Collaborator : Jozef Tiso and the Making of Fascist Slovakia / James Mace Ward. Ithaca – London : Cornell University Press, 2013, 362 s. : fotogr. čb., reg. ISBN 978-0-8014-4988-8.

Sicherheitsdienst a slovenská secesia 1938/1939 / Michal Schwarc. In: Rogulová, Jaroslava – Hertel, Maroš a kol.: Adepti moci a úspechu : Etablovanie elít v moderných dejinách : Jubileum Valeriána Bystrického. Bratislava : Veda – HÚ SAV, 2016, s. 287-302. ISBN 978-80-224-1503-3.

Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I. : Slowakisch-deutsche Beziehungen 1938 – 1941 in Dokumenten I. : Od Mníchova k vojne proti ZSSR : Von Munchen bis zum Krieg gegen die UdSSR / Eduard Nižňanský a kol. Bratislava – Prešov : Pro Historia vo vyd. Universum-EU, 2009, 1170 s. : pram. a lit., biogr. príl., reg.; ďalší autori: Jana Tulkisová, Igor Baka, Miloslav Čaplovič, Miroslav Fabricius, Ludovít Halton, Dušan Segeš, David Schriffel, Michal Schwarc. ISBN 978-80-89046-61-4.

Válka před válkou. Krvavý podzim 1938 v Čechách a na Moravě / Slanislav Motl. Praha : Rybka Publishers, 2010, 309 s. : fotogr., faksim. ISBN 978-80-87950210.

Z ďalekých ciest / Alexander Mach, ved. red.: Ján Bobák. Martin : Matica slovenská,

2008, 368 s. : fotogr., reg. ISBN 978-80-7090-894-5.

* * *

Antisemitizmus druhej republiky v českém denním tisku / Miroslava Ludvíková. In: Antisemitizmus a propaganda : Acta historica Posoniensia XXVII : Judaica et holocaustica 5 / Eduard Nižňanský, Michala Lónčíková a kol. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FiF UK Stimul, 2014, s. 81-85. ISBN 978-80-8127-119-9.

Antisemitické prejavy v autonómnej Slovenskej krajine na stránkach ríšskoneemeckých novín / Jana Tulkisová. In: Antisemitizmus a propaganda : Acta historica Posoniensia XXVII : Judaica et holocaustica 5 / Eduard Nižňanský, Michala Lónčíková a kol. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FiF UK Stimul, 2014, s. 70-80. ISBN 978-80-8127-119-9.

Bratislava od autonómie po vyhlásenie samostatného štátu / Matej Šemšej. In: Historická revue. Roč. 81, č. 9 (2007), s. 44-47 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Budování státní řízené propagandy za druhé republiky (1938 – 1939) / Jan Rataj. In: Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 25, č. 1 (2017), s. 153-166. ISSN 1210-6860.

Česko-Slovensko a konec Malé dohody : K vývoji vztahů mezi Mnichovem a 15. březnem 1939 / Pavel Podgorný. In: Studia politica Slovaca. Časopis pre politické vedy, najnovšie politické dejiny a medzinárodné vzťahy. Roč. 4, č. 2 (2011), s. 69-84.

Darovaný čas. Britská pomoc uprchlíkům v Praze (říjen 1938 – březen 1939) / Angelika Hirschová. In: Dějiny a současnost. Roč. 30, č. 3 (2008), s. 41-43. ISSN 0418-5129.

Důsledky říšskoněmeckého výnosu z roku 1938 pro romské obyvatelstvo / Jit-

ka Lunerová, Martin Štěrba. In: Osudové osmičky v našich dějinách. České, slovenské a československé dějiny 20. století. Hradec Králové : Historický ústav FF Univerzity Hradec Králové, 2008, s. 217-224. ISBN 978-80-7405-032-9.

Frekvencia antisemitskej propagandy v období 1938 – 1939 na Slovensku vo vybranej periodickej tlači / Michala Lónčíková. In: Antisemitizmus a propaganda : Acta historica Posoniensia XXVII : Judaica et holocaustica 5 / Eduard Nižňanský, Michala Lónčíková a kol. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FiF UK Stimul, 2014, s. 47-69. ISBN 978-80-8127-119-9.

Hektické mesiace slovenských dejín / Ivan Kamenec. In: Historická revue. Roč. 23, č. 3 (2012), s. 6-13 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Idea samostatnosti na autonómnom Slovensku / Valerián Bystrický. In: Slovenský štát 1939 – 1945: predstavy a realita / Martina Fiamová, Ján Hlavinka, Michal Schvarc a kol. Bratislava : Historický ústav SAV v Prodama, s.r.o., 2014, s. 15-36. ISBN 978-80-89396-32-0.

Informovanosť česko-slovenskej diplomacie o kontaktoch slovenských autonomistických politikov s nacistami v období pomníchovskej republiky / Jana Tulkisová. In: Historický časopis. Roč. 57, č. 3 (2009), s. 565-591. ISSN 0018-2575.

János Esterházy a jeho miesto v slovenských dejinách / Ján Mitáč. In: Historická revue. Roč. 23, č. 3 (2012), s. 38-43 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Juraj Slávik a česko-slovenské vyslanectvo vo Varšave január – marec 1939 / Michaela Boďová. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století XI. Hradec Králové : Filozofická fakulta Univerzity HK, 2017, s. 95-102. ISBN 978-80-7435-672-8.

Kontinuita a diskontinuita fungovania okresného zriadenia na Slovensku v roku 1938 na príklade okresov Rožňava a Dobšiná / Pavol Tišliar. In: Osudové osmičky v našich dějinách. České, slovenské a československé dějiny 20. století. Hradec Králové : Historický ústav FF Univerzity Hradec Králové, 2008, s. 139-148. ISBN 978-80-7405-032-9.

Legislatívne vymedzenie pojmu Žid v II. Česko-Slovenskej republike, I. Slovenskej republike a Protektoráte Čechy a Morava v rokoch 1938 – 1942 / Ján Drgo. In: Historický časopis. - Roč. 62, č. 2 (2014), s. 303-323. ISSN 0018-2575.

Likvidácia Masarykovho diela počas slovenskej autonómie a Slovenského štátu / Katarína Zavacká. In: T. G. Masaryk a česká státnost. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané Masarykovou univerzitou ve dnech 4. – 5. září 2007 v Brně. Praha : Ústav T. G. Masaryka, 2008, s. 161-174.

Maďari na Slovensku, Slováci v Maďarsku : Národnosti na oboch stranách v rokoch 1938 – 1939 / Miroslav Kmeť. In: Historická revue. Roč. 23, č. 3 (2012), s. 32-37 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Maďarské ozbrojené a diverzné akcie proti východnej časti Československa (Česko-Slovenska) v rokoch 1938 – 1939 / František Cséfalvay. In: Valerián Bystrický, Miroslav Michela, Michal Schvarc a kol.: Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska. Bratislava : Veda, 2010, s. 227-236. ISBN 978-80-224-1150-9.

Marcová kríza 1939 v Československu vo svetle vybraných nemeckých dokumentov / Michal Schvarc, Martin Holák. In: Vojenská história. Roč. 11, č. 1 (2007), s. 86-127. ISSN 1335-3314.

Mezi blahovůli a svévůli. Politika Československa vůči uprchlíkům před nacismem /

- Michal Frankl. In: Dějiny a současnost. Roč. 30, č. 3 (2008), s. 34-37. ISSN 0418-5129.
- Na ceste k samostatnosti / Róbert Arpáš. In: Historická revue. Roč. 23, č. 3 (2012), s. 14-19 : fotogr. ISSN 1335-6550.
- Náčrt politickej činnosti Alexandra Macha od októbra 1938 do júla 1940 / Anton Hruboň. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 14-37 : fotogr.
- Narušiteľé poriadku. Komunisté a fašisté v pomnichovské ČSR a jejich aktivity na Ostravsku / Lubomír Nenička. In: Slezský sborník. Roč. 107, č. 4 (2009), s. 277-299. ISSN 0037-6833.
- Od demokracie k diktatúre. Slovenská politika v čase autonómie Slovenska a riešenie židovskej otázky / Eduard Nižňanský. In: Historická revue. Roč. 23, č. 3 (2012), s. 25-31 : fotogr. ISSN 1335-6550.
- Odsun Čechov zo Slovenska v rokoch 1938 – 1939 / Martin Macko. In: Historická revue. Roč. 23, č. 3 (2012), s. 20-24 : fotogr. ISSN 1335-6550.
- Pokus o atentát na Karmasina : Komplikácie s promaďarskou orientáciou slovenských Nemcov na Spiši / Michal Schvarc. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. Roč. 8, č. 3 (2008), s. 31-34 : fotogr. ISSN 1335-8316.
- Politická činnosť Vojtecha Tuku od návratu na Slovensko na jeseň 1938 až po vyhlásenie slovenskej samostatnosti 14. marca 1939 / Michal Procházka. In: Acta Historica Neosoliensia. Roč. 19, č. 2 (2016), s. 98-118.
- Postavenie židovskej komunity v Zlatých Moravciach v období po vyhlásení autonómie Slovenska / Martina Fiamová. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. Roč. 4, č. 4 (2008), s. 4-18 : fotogr. ISSN 1336-6297.
- Potopenie druhej republiky : Česko-slovenská republika a nacistické Nemecko / Jana Tulkisová. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. Roč. 9, č. 5-6 (2009), s. 4-9 : fotogr., mp. ISSN 1335-8316.
- Právo na ceste Slovenska od demokracie k totalite : Slovensko od októbra 1938 do 14. marca 1939 / Katarína Zavacká. In: Česko-slovenská historická ročenka 2006. Brno : Česko-slovenská / Slovensko-česká komise historiků vo Vyd. Masarykovy univerzity, 2006, s. 341-382. ISBN 80-210-4188-9.
- Propaganda v slovensko-maďarských vzťahoch v rokoch 1938 – 1945 / Martin Hetényi. In: Forum historiae. Časopis pre históriu a príbuzné spoločenské vedy [online]. Etnické stereotypy v historickom výskume. Roč. 6, č. 2 (2012), s. 101-113. ISSN 1337-6861. http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2012/abstrakt_hetenyi.html.
- „Slovensko Slovákom!“ Sonda do česko-slovenských vzťahov v období slovenskej autonómie / Valerián Bystrický. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. Roč. 8, č. 3 (2008), s. 29-30. ISSN 1335-8316.
- Slovensko v druhej republike / Valerián Bystrický. In: Židovská menšina za druhej republiky. Sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v lednu až červnu 2007. Praha : Židovské muzeum v Praze, 2007, s. 118-131.
- Slovensko-maďarská štátna hranica v rokoch 1938 – 1945 / Ján Valo. In: Historica XLIX. Zborník k 65. narodeninám profesora Leona Sokolovského. Bratislava : Univerzita Komenského, 2015, s. 248-265.
- Spoločensko-politický vývoj Komárna v rokoch 1938 – 1945 (1. časť) Od revízie po stabilizovanie nového režimu / Katarína

Ristveyová, Anton Hruboň. In: Historický zborník. Vedecký časopis o slovenských národných dejinách. Roč. 23, č. 1 (2013), s. 95-114. ISSN 1335-8723, ISBN 977-13-3587-200-6.

Spomienky na maďarskú okupáciu / Ján Mitáč. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. Roč. 7, č. 2 (2011), s. 90-95 : fotogr. ISSN 1336-6297.

Státní správa a problém uprchlíků z odstoupených území v letech 1938 – 1939 / Jan Benda. In: Moderní dějiny 17/1. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Praha : Historický ústav AV ČR, 2009, s. 113-167. ISSN 1210-6860.

Temná sila Slovenska : Vznik a formovanie Hlinkovej gardy do marca 1939 / Miloslav Čaplovič. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. Roč. 9, č. 5-6 (2009), s. 10-14 : fotogr. ISSN 1335-8316.

Tlač, cenzúra a propaganda na Slovensku od 6. októbra 1938 do konca vojny / Katarína Zavacká. In: Česko-slovenská historická ročenka 2007. Brno : Česko-slovenská / Slovensko-česká komise historiků vo Vyd. Masarykovy univerzity, 2007, s. 239-274. ISBN 978-80-210-4497-5.

V zájmu klidu a verejného poriadku : Ke vzniku prvého koncentračného tábora na území Československa / Jiří Plachý. In: Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů. Roč. 12, č. 1 (2018), s. 49-54 : fotogr. (Karpatská Ukrajina, tábory internáčné, Rachov 1938). ISSN 1802-8241.

Vplyv udalostí roku 1938 na život obyvateľov mesta a okresu Zvolen / Pavol Sakáč. In: Slovensko v rokoch neslobody I. Veľké udalosti a fenomény rokov 1938 – 1989 v regiónoch Slovenska : Zborník z vedeckej konferencie Banská Bystrica 10. – 11. mája 2011 / Zost.: Anton Hruboň, Juraj Lepiš, Martin Kubuš. Bratislava : Ústav pamäti národa v spolupr. s o.z. Historia nostra, 2014, s. 28-35. ISBN 978-80-89335-65-7.

Vzťahy majority a minorit v okrese Banská Štiavnica na pozadí budovania monopolu moci HSLS / Martin Macko. In: Slovensko v rokoch neslobody I. Veľké udalosti a fenomény rokov 1938 – 1989 v regiónoch Slovenska : Zborník z vedeckej konferencie Banská Bystrica 10. – 11. mája 2011 / Zost.: Anton Hruboň, Juraj Lepiš, Martin Kubuš. Bratislava : Ústav pamäti národa v spolupr. s o.z. Historia nostra, 2014, s. 36-57. ISBN 978-80-89335-65-7.

Zápas o teritoriálnu integritu Slovenskej krajiny v rokoch 1938 – 1939 / Valerián Bystričský. In: Slovensko a Európa medzi demokraciou a totalitou : Kapitoly z dejín 20. storočia k jubileu Bohumily Ferenčuhovej / Eds.: Matej Hanula, Michal Kšiňan, Pavol Šimko. Bratislava : Veda - Historický ústav SAV, 2017, s. 87-103. ISBN 978-80-224-1564-4.

Ženy a trinásť hodina : Slovenské vysielanie viedenského rozhlasu v rokoch 1938 – 1939 / Jana Tulkisová. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. Roč. 9, č. 5-6 (2009), s. 14-20 : fotogr. ISSN 1335-8316.

Ženy v období autonómneho Slovenska / Daniela Hrnčiarová, Eva Škorvanková. In: Acta historica Posoniensia XXI. Historické štúdie. Ed.: Rybár, Lukáš. Bratislava : Filozofická fakulta UK, 2013, s. 261-298. ISBN 978-80-224-1324-4.

Židé přes palubu : Konstrukce židovské otázky za druhé republiky / Michal Frankl. In: Dějiny a současnost. Roč. 31, č. 3 (2009), s. 37-39. ISSN 0418-5129.

Židovská emigrace z druhé republiky (říjen 1938 – březen 1939) / Jan Benda. In: Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 21, č. 2 (2013), s. 163-183. ISSN 1210-6860.

Židovská menšina za druhé republiky. Sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávání a kulturním centru Židovského muzea

v Praze v lednu až červnu 2007 / Pojar, Miloš - Soukupová, Blanka - Zahradníková, Marie. Praha : Židovské muzeum v Praze, 2007. 183 s.

Židovská náboženská obec vo Vranove nad Topľou v období autonómie Slovenska / Martin Lupčo. In: Ružomberký historický zborník III. Ružomberok : Katedra histórie FF Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2009, s. 224-245.

Žilinská dohoda 6. októbra 1938 / Valerián Bystrický, Barbara Písecká. In: Vojenská história. Roč. 10, č. 4 (2006), s. 77-108. ISSN 1335-3314.

Život obyvateľov na slovensko-maďarskom pohraničí po viedenskej arbitráži v roku 1938 / Martin Hetényi. In: Osudové osmičky v našich dejinách. České, slovenské a československé dejiny 20. stoloetia. Hradec Králové : Historický ústav FF Univerzity Hradec Králové, 2008, s. 149-160. ISBN 978-80-7405-032-9.

čs. armáda v období 2. Č-SR

Na zrazeném nebi : Encyklopedie československého vojenského letectva za branné pohotovosti státu na podzim 1938 / Jiří Fidler. Praha : Libri, 2015, 439 s. : fotogr., tabl. ISBN 978-80-7277-532-3.

Armáda v období po Mnichovské dohode. Před okupací : 90. výročí vzniku Československa a jeho armády / Jan Máče. In: ATM. Roč. 41, č. 1 – 2 (2009), s. 68-73, 76-79 : fotogr. ISSN 1802-4823.

Československá armáda medzi Mníchovom 1938 a marcom 1939 s dôrazom na Slovensko / Miloslav Čaplovič. In: Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska / Valerián Bystrický, Miroslav Michela, Michal Schvarc a kol. Bratislava : Veda, 2010, s. 111-126. ISBN 978-80-224-1150-9.

Hlavně nedráždit! : Armáda mezi Mnichovem a patnáctým březnem / Zdenko Maršálek. In: Dějiny a současnost. Roč. 31, č. 3 (2009), s. 33-36. ISSN 0418-5129.

Homolův puč – jediný pokus o československou vojenskou diktaturu? / Jan Hrubec. In: České, slovenské a československé dejiny 20. stoletia XII. Hradec Králové : Filozofická fakulta UKH – Historický ústav UKH, 2017, s. 173-187. ISBN 978-80-7435-706-0.

Horúce marcové dni – cesta k 14. marcu 1939 / Tomáš Černák. In: Historická revue. Roč. 20, č. 4 (2009), s. 68-71 : fotogr. ISSN 1335-6550.

Hroby vojaků padlých v letech 1938 – 1939 na území dnešní ČR a SR / Jiří Plachý. In: Historie a vojenství. Roč. 59, č. 3 (2010), s. 44-51 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Letecké havárie na Slovensku v roku 1938 : Strata orientácie, boj i nedisciplinovanosť / Petr Švanda. In: Letectví + kosmonautika. Roč. 86, č. 6, 10 (2010), s. 65-67, 60-62 : fotogr. ISSN 0024-1156.

Lidské ztráty československé armády 1938 – 1939 / Jiří Plachý. In: Střelecká revue. Roč. 41, č. 12 (2009), s. 80-82 : fotogr. ISSN 0322-7650.

Malé nešťastia pred veľkou tragédiou : Letecké havárie na Slovensku v januári a februári 1939 / Petr Švanda. In: Letectví + kosmonautika. Roč. 90, č. 4 (2014), s. 70-72 : fotogr. ISSN 0024-1156.

Niekoľko poznámok k postaveniu Slovákov v česko-slovenskej armáde v období od podpísania Mnichovskej dohody do vzniku samostatného Slovenského štátu / Peter Jašek. In: Studia Historica Tyrnaviensia IX. – X./ Ed.: Marta Dobrotková Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku v spolupr. s FiF Trnavskej univerzity, 2010, s. 259-278.

Nově dohledané hroby čs. vojáků padlých v letech 1938 – 1939 / Jiří Plachý. In: *Historie a vojenství*. Roč. 60, č. 3 (2011), s. 124-125 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Obraz vzniku Slovenského štátu vo vojenských kronikách / Martin Lacko. In: *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami* / Zost.: Martin Pekár – Richard Pavlovič. Prešov : Universum, 2007, s. 228-240. ISBN 978-80-8068-669-7.

Operace „Łom“ : Polské diverzní a teroristické útoky na Podkarpatské Rusi na podzim roku 1938 / Jindřich Marek. In: *Historie a vojenství*. Roč. 62, č. 4 (2013), s. 26-47 : fotogr. ISSN 0018-2583.

Rozvegovský incident / Radan Lášek. In: *Národní osvobození*. Roč. 26 /93/, č. 3 (2016), s. 8 : fotogr. ISSN 0231-8161.

Padlí a zemřelí vojáci čs. armády ze Slovenska (květen 1938 – březen 1939) / Jiří Plachý. In: *Paměť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche*. Roč. 6, č. 1 (2010), s. 34-44 : fotogr., tabl. ISSN 1336-6297.

Vojenský zásah ústrednej vlády na Slovensku 9. – 11. marca 1939 / Valerián Bystrický. In: *Historický časopis*. Roč. 58, č. 3 (2010), s. 439-469. ISSN 0018-2575.

Zapomenutá válka o Podkarpatskou Rus / Petr Blahuš. In: *Střelecká revue*. Roč. 43, č. 2 (2011), s. 47-57 : fotogr., mp. ISSN 0322-7650.

rozpad Česko-Slovenskej republiky a vznik Slovenského štátu

Das Deutsche Reich und die Slowakische Republik 1938 – 1945. Dokumente. Band I. Von München bis Salzburg 1938 – 1940 / Herausgeber: Ladislav Suško. Bratislava : Lúč, 2008, 979 s. : reg. ISBN 978-80-7114-665-0.

Rozbitie alebo rozpad? : Historické reflexie zániku Česko-Slovenska / Valerián Bystrický, Miroslav Michela, Michal Schvarc a kol. Bratislava : Veda, 2010, 575 s. : reg., pram. a lit. ISBN 978-80-224-1150-9.

S jasným cílem a plnou silou : Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938 – 1939 / Petr Kaňák, Dalibor Krčmář, Jan Vajskebr. Terezín : Památník Terezín, 2014, 223 s. : fotogr., mp., pram. a lit. ISBN 978-80-88052-00-5.

Tretia ríša a vznik Slovenského štátu. Dokumenty I. : Das Dritte Reich und die Entstehung des Slowakischen Staates. Dokumente I. / Eds.: Michal Schvarc, Martin Holák, David Schriff. Bratislava : Ústav pamäti národa – SNM-Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2008, 627 s. : pram., reg. ISBN 978-80-89335-02-2.

Tretia ríša a vznik Slovenského štátu. Dokumenty II. : Das Dritte Reich und die Entstehung des Slowakischen Staates. Dokumente II. / Eds.: Michal Schvarc, David Schriff. Bratislava : Ústav pamäti národa – SNM-Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2010, 627 s. : pram., reg. ISBN 978-80-89335-38-2.

Zahraničnopolitické súvislosti vzniku Slovenského štátu 14. marca 1939 / Valerián Bystrický. Bratislava : Veda – Historický ústav SAV, 2014, 462 s. : pram. a lit., reg. ISBN 978-80-224-1364-0.

Zrod Slovenského štátu v kronikách slovenskej armády / Ed.: Martin Lacko. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010, 183 s. : reg. ISBN 978-80-89335-19-0.

* * *

Hektický marec 1939 v kronikách Hlinkovej gardy / Peter Sokolovič. In: *Paměť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche*. Roč. 4, č. 1 (2008), s. 52-72 : fotogr. ISSN 1336-6297.

Odtržení Slovenska a počátek okupace českých zemí : 90. výročí vzniku Československa a jeho armády / Jan Máče. In: ATM. Roč. 41, č. 4 (2009), s. 77-79 : fotogr. ISSN 1802-4823.

Postoj Jozefa Tisu k vnútro- a zahraničnopolitickým otázkam Slovenskej republiky v rokoch 1938 – 1945 / Martin Vašš. In: Historický zborník. Vedecký časopis o slovenských národných dejinách. Roč. 18, č. 2 (2008), s. 185-199. ISSN 1335-8723.

K niektorým súvislostiam vzniku a počiatkov výstavby armády Slovenského štátu / Jozef Bystrický. In: Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska

/ Valerián Bystrický, Miroslav Michela, Michal Schvarc a kol. Bratislava : Veda, 2010, s. 488-505. ISBN 978-80-224-1150-9.

Nacistické Nemecko a vznik Slovenského štátu / Jana Tulkisová, Eduard Nižňanský. In: Slovenský štát 1939 – 1945: predstavy a realita / Martina Fiamová, Ján Hlavinka, Michal Schvarc a kol. Bratislava : Historický ústav SAV v Prodama, s.r.o., 2014, s. 15-36. ISBN 978-80-89396-32-0.

Vec: Československo. Neznáma správa Wernera Götttscha o okolnostiach vzniku Slovenského štátu / David Schriff, Michal Schvarc. In: Historický časopis. Roč. 60, č. 1 (2012), s. 115-139. ISSN 0018-2575.

ANOTÁCIE, GLOSÝ

MERCER, generál Alexander Cavalié. **WATERLOO – Deník z tažení**. Editor Andrew Uffindell. Nové, nezkráčené ilustrované vydání. Praha : Elka Press, 2017, 384 s., mapy a fotografie v texte, dodatky, bibliografia, register. ISBN 978-80-87057-32-2.

Andrew Uffindell je popredný britský vojenský historik, ktorý sa špecializuje hlavne na napoleonské vojny. Do povedomia špecialistov sa zapísal svojimi dielami *Napoleon's Immortals*, *The National Army Museum Book of Wellington's Armies*, *Napoleon 1814* a aj publikáciou o kulinárskej kuriozite z napoleonských vojen, ktorá je dodnes špecialitou aj v tých najrenomovanejších reštauráciách: kura a la Marengo (*Napoleon's Chicken Marengo: Creating the Myth of tíhe Emperor's Favorable Dish*).

Miestny názov Waterloo je pojem nielen pre každého vojenského historika, nech sa už zaoberá hociktorým dejinným obdobím, ale prešiel aj do jazykovej výbavy desiatok národov: je to odvtedy synonymum pre totálnu, úplnú, konečnú a zdrvujúcu porážku. Bitkou medzi francúzskymi a spojenými britsko-nemecko-holandským vojskami sa pri tomto belgickom meste 18. júna 1815 definitívne skončila závrtná kariéra Napoleona Bonaparte, po ktorej prvé francúzske cisárstvo zaniklo a Napoleona čakal už len smutný záver života väzňa na Ostrove sv. Heleny v Atlantickom oceáne. Hlavní veliteľia spojencov zo 7. protinapoleonskej koalície – vojvoda Wellington a maršal von Blücher tu Napoleonovi a maršalovi Neyovi uštedrili porážku, ktorá v Európe ukončila éru napoleonských vojen a znamenala počiatok obdobia nazývaného ako obdobie konsolidácie, stabilizácie (vtedy sa slovo normalizácia ešte nepoužívalo) pod dohľadom Svätej aliance až do roku 1848. Klasik vojenskej teórie Carl von Clausewitz nepochybne Napoleonovi pri hodnotení bitky pri Waterloo aj ukrivdil, keď napísal, že „*Bonaparte vynaložil svoje posledné sily, aby docielil obrat, keď už žiadny obrat nebol mož-*

ný, vydal všetko do haliera, a potom utiekol ako žobrák z bojiska aj z riše.“ Lebo Napoleon z bojiska neutiekol a žobráka z neho urobila len britská internácia. A keby nebol zlyhal francúzsky generál Grouchy so svojim 30-tisícovým zborom, mohlo predsa všetko dopadnúť celkom inak.

Opis bitky pri Waterloo bol znovu vydaný k dvojstému výročiu bitky. Ide o nové vydanie, plne ilustrované s rozsiahlym úvodom, ktorý informuje o histórii denníka aj s využitím doteraz nepublikovaných archíválií. Kapitán Mercer bol zástupcom veliteľa stotiny G Kráľovského jazdného delostrelectva. Jeho denník opisuje celú výpravu od vylodenia v Ostende, kde sa Wellingtonova armáda začala zhromažďovať, opis samotnej bitky a okupáciu Paríža až po ukončenie vojny. Mercer bol nadaný pozorovateľ aj dobrý spisovateľ a jeho dielo je skvelým čítaním prinášajúcim plno informácií a živých scenérií i zážitkov, hoci veľa stránok napísal priamo pod nepriateľskou paľbou. Originál Mercerovho Denníka je v Knižnici kráľovského delostrelectva vo Woolwichi. Vydavateľ mnoho detailov doplnil aj pri štúdiu v Národnom archíve, Britskej knižnici, Hertfordshirskej knižnici, v Národnej francúzskej knižnici v Paríži, vo francúzskom Archíve historickej služby obrany vo Vincennes a radnice v Stains. Na stranách 3 – 26 nájde čitateľ podrobný životopis Mercera, ktorý to dotiahol až na generála, na stranách 27 – 44 sú podrobnosti o jeho stotine, delách a povozoch, koňoch, dôstojníkoch, poddôstojníkoch a mužstve.

Mercer (1783 – 1868) bol aj nadaným umelcom, ktorý svoj denník aj ilustroval. Podarilo sa mu napísať dielo, ktoré je pozoruhodným svedectvom o udalostiach roku 1815 a vytvoriť aj jeden z najlepších opisov akejkoľvek vojenskej výpravy. Prvýkrát bol jeho denník vydaný už v roku 1870, avšak išlo o vydanie neúplné a nekritické, čo postrehli už vtedajší recenzenti. Autor okrem podstaty bitky, zachytil aj mnohé farebné detaily a keďže sa zoznámil aj s mnohými

zaujímavými ľuďmi, vytvoril aj ich medailónky, napríklad aj samotného sira Arthura Wellesleyho, prvého vojvodu de Wellingtona (s. 124-125) a s odstupom aj Napoleona, ktorého dokonca aj uvidel (s. 148).

Samotný denník sa začína útekem Napoleona z Elby (s. 45) a jeho pristátím na juhu Francúzska 1. marca 1815 pričom o deväť dní bol už v Paríži. Bourbonský kráľ Ľudovít XVIII. utiekol do Spojených holandských provincií a európske mocnosti šokované Napoleonovým návratom *urýchlene mobilizovali svoje armády a pripravovali sa na inváziu do Francúzska*. Stotina G, v ktorej Mercer slúžil, bola jednou z prvých stotín, ktoré mali byť poslané k Wellingtonovi. Na prepravu cez Kanál La Manche bolo potrebných mnoho lodí, lebo boli k dispozícii iba malé plavidlá. Samotná Mercerova stotina potrebovala na prepravu tri transportné lode. Stotina sa vylodila v Ostende. Ide o vzrušujúce a poučné čítanie, ktoré si aj po viac ako dvesto rokoch nájde svojich priaznivcov nielen z radov vojenských historikov a sociológov, ale aj z radov bežných čitateľov.

Ferdinand Vrábel

PAOLO VARRIALE: *FRANCESCO BARACCA – UNA BIOGRAFIA*. Edizione Rivista Aeronautica, Tivoli 2018, 302 s. ISBN 9788888180335.

Pri príležitosti 100. výročia smrti najúspešnejšieho talianskeho stíhacieho letca z čias 1. svetovej vojny, Francesca Baraccu, vyšiel podrobný životopis tejto osobnosti talianskych vojenských dejín. Autorom knihy je popredný letecký historik, známy i za hranicami rodnej krajiny, Paolo Varriale. K známym prácam autora patrí napr. publikácia *Italian Aces of World War I* vydaná britským vydavateľstvom Osprey Publishing. *Maggiore* Francesco Baracca dosiahol počas prvej svetovej vojny 34 potvrdených zostrelov, zahynul však pri plnení bojovej misie nad vrchom Montello 19. júna 1918 počas poslednej rakúsko-uhorskej ofenzívy.

Kniha *Francesco Baracca – Una biografia* je rozdelená na osem kapitol, prvé dve sa venujú Francescovmu detstvu a jeho študijným rokom. Baracca sa narodil 9. mája 1888 v malom meste Lugo pri Ravenne ako jediný syn bohatého statkára. Počas štúdií neďaleko Florencie v sebe objavil vášeň pre jazdu na koni a azda i z tohto dôvodu si zvolil vojenskú kariéru. Vojenskú školu absolvoval v Modene a spočiatku slúžil pri kavalérii.

Tretia kapitola hovorí už o leteckých počiatoch Francesca Baraccu, ktorý absolvoval pilotný výcvik vo francúzskom meste Reims. Po návrate do vlasti mladý pilot vystriedal viacero jednotiek i letísk.

Štvrtá a piata kapitola čitateľa vtiahnu do víru udalostí Veľkej vojny. Keď v máji 1915 vstúpilo Taliansko do vojny na strane dohodových mocností, patrila Baracca medzi tých talianskych pilotov, ktorí v Le Bourget pri Paríži prešli preškolením na stíhačov. Od júla 1915 slúžil v 8^a *Squadriglii* vybavenej málo výkonnými strojmi Nieuport 10. Obzvlášť zaujímavá pasáž sa viaže k udalosti z 13. septembra 1915 – Baracca sa vo vzduchu stretol s posádkou rakúsko-uhorského Albatrosu B.I leteckej jednotky *Flik 4* v zložení *Oberleutnant* Roman Florer a *Oberleutnant* Hassan Riza Effendi Pieler, mimochodom bratislavský rodák. Varriale pri písaní knihy vychádzal i z osobnej korešpondencie Francesca Baraccu, z jedného z listov cítiť, ako si taliansky pilot prial víťazstvo, no jeho guľomet sa zasekol. Avšak Florer po nepriateľovi strieľal z pištole, Baracca sa preto z boja stiahol a neskôr velenie dvojici rakúsko-uhorských aviatikov priznalo vôbec premiérové víťazstvo *K. u. k. Luftfahrtruppen* na juhozápadnom bojisku. Baracca dosiahol prvé víťazstvo 7. apríla 1916, keď poslal k zemi dvojmiestny stroj Hansa-Brandenburg C.I z *Fliku 19*. I k tomuto boju Varriale uverejňuje Baraccov list. Písal v ňom, ako útočil vo výške približne 3 000 m, zo vzdialenosti zhruba 50 m, pričom vypálil 45 výstrelov.

Šiesta kapitola sa začína 1. januára 1917, v deň Baraccovho šiesteho víťazného boja.

Vzájomný rešpekt, ktorý k sebe pociťovali letci z oboch strán frontu, pekne vykresľujú uverejnené spomienky najúspešnejšieho pilota rakúsko-uhorského námorného letectva *Linienschiffsleutnanta* Gottfrieda von Banfielda, ktorý sa taktiež v boji s Baraccom stretol. Väčšinu zo svojich úspechov však Baracca vybojoval ako príslušník *91^a Squadriglie*, pri tomto útvare slúžil od mája 1917. Do histórie sa zapísal i ako prvý taliansky pilot, ktorý zostrel nemecký stroj. Stalo sa tak 22. októbra 1917, presnejšie, k zemi poslal až dva nemecké dvojmiestne stroje DFW C.V z *Fliegerabteilung 14*, pričom všetci štyria nemeckí letci zahynuli. Autor venuje pozornosť všetkým víťazstvám Francescu Baraccu, obzvlášť pozorne analyzuje to zo 6. novembra 1917, keď padlo rakúsko-uhorské letecké eso *Oberleutnant* Rudolf Szepessy-Sokoll.

Siedmu kapitolu Varriale pomenoval „*Posledné dni*“ a začína sa v noci zo 14. na 15. júna 1918, keď vypukla posledná ofenzíva rakúsko-uhorskej armády. A práve 15. júna zaznamenal Baracca svoje posledné dve víťazstvá, keď počas preletu frontu pozoroval, ako v hmle a dyme útočili rakúsko-uhorské lietadlá na talianske pozície. Posádka dvojmiestneho lietadla Hansa-Brandenburg C.I z *Fliku 32D* boj neprežila, zatiaľ čo pilot Albatrosu D.III (Oef) *Leutnant* Sigmund von Josipovich z *Fliku 51J* skončil v zajatí. Ako Varriale pripomína, i Baracca sa zúčastňoval extrémne nebezpečných misií, Talianmi prezývaných ako „*plazivé*“. Stíhači v malých výškach nalietavali na rakúsko-uhorských vojakov, vystavení paľbe diel a guľometov, no i pušiek. Aby nepriateľom sťažovali paľbu, kľučkovali hľadajúce ciele. Hoci Taliani mali nad Piavou vzdušnú prevahu, Baracca vzlietol 19. júna 1918 do boja naposledy. Autor spomína obe možnosti konca slávneho pilota: zásah nepriateľskou protileteckou obranou či pravdepodobnejší úspech rakúsko-uhorských letcov. Podvečer 19. júna 1918 hlásila totiž zostrel nad vrchom Montello posádka dvojmiestneho rakúsko-uhorského Phönixu C.I z *Fliku 28D* v zložení *Oberleutnant* Arnold Barwig

a *Zugsführer* Max Kauer. K nešťastiu mohlo prispieť i to, že s Baraccom vzlietol do boja ako „*wingman*“ neskúsený nováčik *Tenente* Franco Osnago. Taliansky hrdina bol po boji niekoľko dní nezvestný, napokon 24. júna našli jeho telo. Bol pochovaný v rodnom meste, pohrebu sa zúčastnilo množstvo ľudí.

Napokon ôsma kapitola rozoberá Francesca Baraccu ako vojenskú legendu, ktorej odkaz pretrváva v Taliansku až dodnes.

Záver knihy tvoria prílohy. Prvou je zoznam vyznamenaní udelených Francescovi Baraccovi – talianskych, vrátane najvyššieho *Medaglia d'Oro al Valor Militare*, no i spojeneckých, napr. belgických, francúzskych či srbských. Veľmi užitočný je prehľad víťazstiev Francesca Baraccu, ktorý obsahuje dátum a miesto leteckého boja, typ a číslo Baraccovho i nepriateľského lietadla, ako aj mená porazených nepriateľských letcov. Z 34 obetí talianskeho „esa všetkých es“ bolo osem lietadiel nemeckých a zvyšné stroje patrili rakúsko-uhorskému letectvu. Varriale venuje krátku pasáž i legendárnemu a najmä v Taliansku dodnes známemu emblému Francesca Baraccu, erdžiacemu koňovi stojacemu na zadných nohách.

Na konci knihy nájde čitateľ poznámky, menný a miestny register a zoznam použitej literatúry a prameňov. Veľkou devízou publikácie sú uverejnené fotografie, napríklad obetí Francesca Baraccu z radov rakúsko-uhorských letcov a zostrelených lietadiel. Azda jediným nedostatkom publikácie je absencia máp, ktoré by osvetľovali priebeh leteckých bojov v súvislosti s prebiehajúcou situáciou na fronte.

Juraj Červenka

BALÍK, Stanislav. *ČESKOSLOVENŠTÍ LEGIONÁRI A JOSEF ŠNEJDÁREK*. Vyškov : Veliteľství výcviku – Vojenská akademie, 2016, prílohy, fotografie v texte aj na konci publikácie, literatúra, 155 s.

Stručná prehľadná publikácia informuje o vzniku a pôsobení československých légii v Rusku, Francúzsku a Taliansku a o živote

a významnom zástoji Josefa Šnejdárka v bojoch v prvej svetovej vojne, ďalej o územnú integritu Československej republiky na Těšínsku a na Slovensku a taktiež o jeho ďalšej vojenskej kariére.

Autor sa v úvodných kapitolách zaoberá vznikom a pôsobením čs. dobrovoľníckeho vojska v Rusku (s. 53-112), Francúzsku (s. 3-34) a v Taliansku (s. 35-53). Domnievam sa, že zoradenie kapitol je tak trochu nelogické, hádam s prihliadnutím na ich význam a aj počet mala byť prvá časť o našich legionároch v Rusku a až potom vo Francúzsku a Taliansku. Ale možno bol autor ovplyvnený tým, že v rokoch 1918 – 1919 sa o integritu Československa zaslúžili predovšetkým talianski a francúzski legionári.

Naozaj nie je mojou snahou znižovať záujem S. Balíka aj o slovenské reálie, ale pre prípadné druhé vydanie jeho knihy by som rád niektoré veci spresnil. V rokoch 1914/1915 naozaj nemožno hovoriť o slovenských hraniciach (s. 13), išlo o hranice Uhorska, resp. rakúsko-uhorskej monarchie. Pri popisovaní prvých bojov vo Francúzsku, kde ide o masové nasadenie guľometov, keď nemá útočník proti obrane mnoho šancí, má autor pravdu. Boli to hekatomby zbytočných obetí, ale generáli, ktorí o útokoch rozhodovali, boli ďaleko v zázemí, a tak to nevedeli správne vyhodnotiť. Viedli vojnu, ešte podľa starých pravidiel, keď guľomety neexistovali (s. 19). Je veľmi záslužné, že Balík informuje aj o takmer zabudnutých aktéroch vtedajšieho obdobia: Wickhamovi Steedovi, Emanuelovi Voskovi či Willimovi Wisemanovi (s. 22-23). Keď autor píše o Štefánikovi, pravdepodobne sa dal nanešťastie uchvátiť niektorými vyjadreniami bulvárnych autorov. Podľa neho bol Štefánik nielen obľúbený, ale aj „*pohledný muž*“ (s. 24). Ale ako svedčia viacerí súčasníci Štefánika, tak to nebolo (M. Schneider-Trnavský, L. Weiss, atď.). Štefánik bol celkom iste osobnosť, ale krásavec, ktorý by svojím fyzickým zjavom ženy priťahoval, celkom iste nebol.

K niektorým diskusným tvrdeniam, ktoré bohužiaľ autor nedokladá odkazmi, treba uviesť napríklad údaj o Štefánikovom

odvoze vo Francúzsku, že pri 102. pešom pluku nebol uznaný za schopného vojenskej služby. O neúspešných odvodoch vieme z rakúsko-uhorskej armády, ale pokiaľ ide o Francúzsko, toto je závažná informácia, ktorá by si zaslúžila doložiť príslušným dokumentom. Prekvapuje však presná, ale málo známa informácia, že Štefánik sa zaujímal o letectvo už pred vojnou (s. 25), a tak po vypuknutí konfliktu mal už základný letecký výcvik, ku ktorému ho zrejme viedla jeho profesia astronóma, už za sebou. Je to skutočne tak, a preto neobstoja niektoré tvrdenia, že Štefánik začal svoj letecký výcvik až vo francúzskej armáde.

Autor sa v niektorých zásadných veciach mýli, alebo ich aspoň nepresne interpretuje. Na strane 26 píše o tom, že Štefánik sa s Masarykom „*toužil seznámit*“. Zrejme mu tu unikla informácia, že Štefánik a Masaryk sa veľmi dôverne poznali už z Prahy v rokoch 1899 – 1904, keď tam Štefánik študoval, chodil tam nielen na prednášky profesora Masaryka, ale dokonca aj do jeho rodiny.

Je samozrejmé, že Štefánik ako minister vojny už existujúcej československej vlády nemohol akceptovať akúsi vojenskú samosprávu v Ruskej légii (delegátov, komitety, zjazd) a musel ich v rámci upevnenia disciplíny a premeny revolučnej dobrovoľníckej armády na ozbrojený zbor demokratického štátu zrušiť. Z obsahu knihy čitateľa celkom iste zaujme pomerne podrobná časť o ruskom zlate (s. 110-111) a údaj, že odovzdávanie cárskeho štátneho pokladu československými legionármi bolševikom trvalo len 35 (!) minút. Za taký krátky čas samozrejme na podrobnú inventúru nebol dostatočný priestor. Autor tiež dospieva k záveru, že obviňovanie legionárov, že časť pokladu zadržali, je neopodstatnené.

Ďalšia časť publikácie je venovaná Josefovi Šnejdárkovi a jeho zásadnej úlohe v bojoch na Těšínsku a na Slovensku (s. 113-130).

Knihu S. Balíka, obsahom bohatú a prinášajúcu aj niektoré nové, ale aj diskusné interpretácie o prvom odboji Čechov a Slovákov, však znehodnocuje nedostatočná redakčná a jazyková korektúra. V prínosnej publi-

kácii sú totiž mnohé tlačové chyby, nepresnosti a chybné údaje, ktoré môžu záujemcov o toto významné obdobie v dejinách Čechov a Slovákov značne miasť. Len ako príklady uvádzam: Persching (s. 33) namiesto správneho Pershing, Couraud, namiesto správneho Gouraud) tamže, Aidi namiesto Aidy (s. 36), Isonso, namiesto správneho Isonzo, Palule, namiesto Padule (s. 39), Andrea Grazziani (s. 45) namiesto Graziani, Filigno, namiesto správneho Foligno, atď.

Ferdinand Vrábel

LIŠKA, Václav a kol. *PŘÍJEZD T. G. MASARYKA DO VLASTI*. Praha : Československá obec legionářská a spolek Svatobor, 2018, 135 s., fotografie v texte, štúdie a dodatky. ISBN 978-80-87919-51-4.

Anotovanú publikáciu pripravili autori k stému výročiu slávneho návratu prezidenta Tomáša Garrigue Masaryka do vlasti. V dňoch 21. – 22. decembra 2018 vyvrcholili v Českej republike spomienkové slávnosti pripomínajúce sto rokov od vzniku československých légii a vyhlásenia Československej republiky rekonštrukciou príchodu prezidenta Tomáša Garrigue Masaryka do vlasti – do republiky, ktorú svojou činnosťou doma aj v zahraničí spolu so svojimi spolupracovníkmi Milanom Rastislavom Štefánikom, Edvardom Benešom a mnohými ďalšími výrazne pomohol vytvoriť. Na rekonštrukcii jeho návratu po sto rokoch (20. – 21. decembra 1918) sa podieľali Československá obec legionárska, České dráhy, a. s., Národné technické muzeum, Národní filmový archiv, spolek Svatobor a ďalšie inštitúcie. T. G. Masaryk cestoval z USA takmer mesiac na lodi Carmania do Európy a potom cez Paríž, Darney, Padovu a Rakúsko až na československé hranice.

V decembri 1918 sa pripravovalo uvítanie T. G. Masaryka doma za účasti vlády, parlamentu, vojska, Sokolstva, spisovateľov a jeho osobných priateľov. Ministerská rada (t. j. vláda) sa uzniesla na programe uvítania prezidenta, ktorého príchod do Prahy

sa očakával popoludní 21. decembra 1918. Vytvoril sa slávnostný výbor na čele s predsedom vlády Karolom Kramářom, predsedom Národného zhromaždenia Františkom Tomáškom, ministrom obrany Václavom Klofáčom, za mesto Prahu Přemyslom Šámalom, za Sokolstvo Josefom Scheinerom, za spisovateľov Aloisom Jiráskom a za Masarykových osobných priateľov redaktorom Janom Herbenom. Podľa vlády malo byť uvítanie „*slávnostní za účasti všech vrstev národa při zachování úplného klidu, pořádku a osobní bezpečnosti hlavy státu...*“ Na hranice štátu bola v zvláštnom vlaku vypravená delegácia, ktorá privítala prezidenta pri jeho vstupe na českú pôdu a ďalej riadila jazdu vlaku až do Prahy. Prvé privítanie prezidenta sa uskutočnilo na železničnej stanici v Hornom Dvořišti. Ešte pred príchodom vlaku sa na železničnú stanicu dostavili minister železníc Isidor Zahradník, plukovník Otakar Husák, zástupca zahraničného úradu František Štěpánek a ďalší významní predstavitelia. Na stanici hrala vojenská hudba 29. pešieho pluku a čestnú stráž tvorila stotina vojska. Masaryk prekročil hranice krátko pred 13. hodinou. Rakúsko-Uhorsko opustil pred štyrmi rokmi 19. decembra 1914. Podľa novin je jeho návrat „*jedním z nejslavnějších okamžiků historie československého národa*“. Keď vlak vchádzal do stanice, Masaryk stiahol okienko a vedľa neho sa objavili aj vojaci. Prichádzali ako zo slávnosti a nie z boja, poznamenal jeden novinár. V prezidentovom sprievode boli aj zástupcovia spojeneckých mocností – francúzsky vyslanec, minister rezident v Prahe Clement Simon, taliansky generál Luigi Piccione a britský plukovník Sir Thomas Montgomery Cunningham.

Slávnostne vyzdobená lokomotíva privtiahla na železničnú stanicu viacero vagónov – služobné, salónne, osobné aj nákladné. Za zvukov hymny vystúpili z vlaku najprv Masaryk s dcérou Olgou a ďalšími členmi sprievodu. Dojemné bolo zvitanie otca a sestry so synom a bratom Janom Masarykom. Po uvítacích prejavoch, ktoré vyzdvihovali Masarykovu činnosť v zahraničí,

prezident poďakoval za prijatie, predstavil členov svojho sprievodu a vyzval prítomných k spoločnej práci v prospech republiky: „*Vše, co jsme podnikli, čeho jsme dosáhli, dosáhli jsme skutečnou prací. Jsem jist, že co jsme dosáhli, též udržíme, a doplníme a zdokonalíme. Čeká nás jistě mnoho práce, snad těžší práce než dosud a já každého zvu k této práci, jež nám všem musí býti společnou.*“

Ďalšou zastávkou prezidentovho sprievodu boli České Budějovice, kde jeho príchod oznámilo 24 delových výstrelov. Po uvítaní na železničnej stanici sa prezidentov sprievod odobral cez vyzdobené ulice mesta na námestie a českobudějovickú radnicu. Po prehliadke čestnej jednotky pristúpil k prezidentovi Pavel Blaho, ktorý sa mu poďakoval za oslobodenie Slovákov a zdôraznil, že Masaryk bol prvý, kto z mysliacich českých mužov intenzívne hlásal ideu československú, žil ňou, pre ňu pracoval a bojoval, až zvíťazil. Masaryk mu odpovedal, že je zo slovenskej krvi, ako z krvi českej. Prezident sa napokon vrátil do svojho vlaku, kde prespal.

Ráno 21. decembra vyrazili smerom k Prahe dva zvláštne vlaky so zastávkami vo Veselí-Mezimostí, Táboře a Benešove. Zvlášť významné bolo uvítanie Masaryka v husitskom Táboře, kde prezident, okrem iného, vyslovil slávnú vetu „*Tábor je náš program*“. Masaryka v Táboře vítali slávnostné fanfáry z opery Libuše a nemohla chýbať ani husitská pieseň „*Kdož sú boží bojovníci*“. V Táboře prechádzal Masaryk špalierom dám za zvukov slovenskej hymny „*Nad Tatrou sa blýska*“. Uvítanie v Táboře sa nieslo naozaj v duchu česko-slovenskom. Na ďalšej ceste z Tábora, s krátkou zastávkou v Benešove, vítali prezidentov vlak všade davy ľudí zhromaždených okolo železničnej trate. Do Prahy prišiel Masaryk krátko popoludní. Tu nasledovali najväčšie oslavy, slávnostný sprievod na Staromestské námestie a do Poslaneckej snemovne na Malej Strane, kde Masaryk zložil prezidentský sľub. Až potom mohol navštíviť sanatórium vo Veleslavíne, zvitáť sa s manželkou Charlottou a odviezť ju odtiaľ do dočasného

bytu na Pražskom hrade. Svoj prvý slávnostný prejav predniesol prezident v nedeľu 22. decembra 1918.

Rekonštrukcia návratu Masaryka zo zahraničia samozrejme nemohla byť verná do všetkých detailov, aj keď sa snažila vyjsť z dobových reálií a prilákala tisíce divákov, ktorí oba vlaky vítali nielen na stanicach, ale pozdravovali ich aj pozdĺž celej trasy. Postavu prezidenta úspešne stvárnil obľúbený herec Otakar Brousek mladší. K dôstojnej slávnosti, uzavierajúcej oslavy storočnice Československej republiky, prispeli aj stovky dobrovoľníkov, legionárov a domáceho vojska v dobových uniformách, Sokoli i námorníci. Zaujímavým bolo aj divadelné predstavenie súboru z Mladej Boleslavi „*Republika, takový krásny sen*“, ktoré divákov zaujalo v Českých Budějoviciach i v Prahe.

V publikácii je veľa aj menej známych dobových fotografií, štúdia o Masarykovej publikácii *Nová Evropa*, dodatok o budovách, kde sa v Prahe odohrávalo uvítanie Masaryka, informácia o dokumentárnom filme *Triumfální příjezd prezidenta T. G. Masaryka* a prehľadná štúdia o vzniku a význame československých légii.

Ferdinand Vrábek

MAJER, Petr. *RUDOLF JOSIEK – NEZNÁMÝ HRDINA Z TŘINCE*. Bez miesta vydania a uvedenia vydavateľa /Třinec/, 2018, 79 s., fotografie v texte, zoznam obetí z radov príslušníkov Finančnej stráže, zoznam použitej literatúry. ISBN 978-80-270-3786-5.

Publikácia približuje život a tragický osud príslušníka Finančnej stráže Rudolfa Josieka (1914 – 1938) a je ďalším príkladom neúnavnej bádateľskej činnosti autora, plukovníka v. v. Petra Majera a tiež dôkazom, že aj pomerne stručná publikácia môže priniesť pre čitateľa mnoho nových poznatkov. Kniha vyšla zásluhou magistrátu mesta Třinec k stému výročiu vzniku Československej republiky. V tomto roku si však pripomíname nielen vznik ČSR, ale aj smutné

udalosti z roku 1938, keď agresivita hitlevského Nemecka a ľahostajnosť západných veľmocí viedli postupne k deštrukcii československého štátu najprv v septembri 1938 a potom po niekoľkomesačnej agónii aj k jeho zániku v marci 1939. Podľa Roberta Kvačka sa tá „kostižerná doba“ vyznačovala aj vystupňovaným úsilím vodcov národnosti v Československu – predovšetkým nemeckej, maďarskej a Poľskej, ktoré susedia tohto „neželaného štátu“, „vredu“ (A. Hitler) či „ohavy“ (J. Esterházy) využili a zneužili pre jeho oklieštenie a likvidáciu.

Ak sa všeobecne uznáva, že druhá svetová vojna sa začala 1. septembra 1939 nemeckým útokom na Poľsko, treba pripomenúť, že pre mnohých Čechov a Slovákov znamenali už udalosti v roku 1938 – najmä v septembri a neskôr, po prijatí Mníchovskej dohody 30. 9. 1938, vojne podobné skúsenosti – zákerne vraždy, nevyprovokované útoky, vystaňovanie z pohraničných pásiem a často aj vyhánanie, podobné skúsenosti, aké pre milióny ľudí priniesla až vojna. Autor preto začína svoje rozprávanie o jednej takejto obeti prehľadom udalostí v roku 1938 keď sa už ukázalo, že cieľom Nemecka nie je ochrana príslušníkov nemeckej národnosti v Československu, ale likvidácia tohto demokratického štátu, ktorý bol Hitlerovi trňom v oku (s. 7-14). Prehľadne sú tu uvedené fakty o politike Konráda Henleina, ktorý na čele Sudetonemeckej strany (SdP) zámerne vyhrocoval situáciu v Československu a jeho snahou nebolo dosiahnutie dohody s československou vládou, ale odtrhnutie pohraničia a jeho pripojenie k Nemeckej ríši. To sa ukázalo najmä na straníckom zjazde SdP 24. apríla 1938 v Karlových Varoch, kde vodca československých Nemcov vyhlásil tzv. Karlovarské požiadavky vychádzajúce z predchádzajúcej porady s Hitlerom v Berlíne. Na radikálne požiadavky, ktoré by viedli vlastne k dvojakému režimu v Československu – na jednej strane k demokratickému na území, kde nemali väčšinu Nemci a k nedemokratickej nemeckej autonómii so všetkým, čím sa vyznačovalo Nemecko (zákaz demokratických strán, rasové zá-

kony, cenzúra a obmedzenie občianskych slobôd, koncentračné tábory atď.) československá vláda najprv nepristúpila, ale potom ich 5. septembra v podstate prijala vo svojom „Návrhu o postupe rokovania ohľadne národnostných otázok“. S týmto návrhom súhlasil dokonca aj pronemecky zameraný britský vyjednávač lord Walter Runciman, ale vodcovia sudetských Nemcov návrh neprijali v duchu taktiky vyhrocovať napätie v Československu, čo by poskytlo Hitlerovi zámienku na ozbrojený zásah. To napokon viedlo ku kríze najmä v oblasti Sokolova a Karlových Varov. Zopakovala sa v oveľa vyhrotenejšej forme situácia z mája 1938, keď československá vláda vyhlásila čiastočnú mobilizáciu. Májovú krízu sa ešte podarilo prekonať, ale septembrovú už nie.

Sudetskí Nemci od požiadavky na autonómiu prešli po Hitlerovom prejave na zjazde NSDAP v Norimbergu 12. septembra 1938 na stanovisko odtrhnutiam pohraničia a jeho pripojenia k Nemecku. Situácia v československom pohraničí sa vyhrocovala, cez hranice sa z Nemecka pašovali zbrane, v pohraničí prebiehali búrlivé demonštrácie, vykrikovali sa protičeské heslá a vyvesovali zástavy s hákovým krížom. V tejto situácii sa československá vláda, v snahe nevyhrocovať ešte viac napätie, najprv rozhodla nenasadiť armádu a žandárov, ale príslušníkov Finančnej stráže. Už 13. septembra 1938 však vypuklo v pohraničí povstanie sudetských Nemcov, ktorí prepadávali žandárske stanice, poštové a telegrafné úrady. Vláda preto vyhlásila v ôsmich okresoch západných a južných Čiech stanné právo a do pohraničia premiestnila zosilnené oddiely polície, žandárstva a armády. O deň neskôr zakázali SdP a jej vodcovia a niektorí ďalší exponenti utiekli do Nemecka. Vtedy došlo aj k prvým stratám na životoch. Pri pokuse o puč prišlo o život 37 osôb, z toho 16 na československej strane. Na priamy Hitlerov pokyn 17. septembra založil Henlein Sudetonemecký dobrovoľnícky zbor (Sudeten-deutsches FGreikorps), ktorého členovia sa nazývali aj ordneri. Bola to polovojenská organizácia, ktorej členov cvičili nemeckí

špecialisti. Prvé bojové akcie vypukli už 18. a 19. septembra 1938 a pokračovali až do konca septembra. Pri násilných stretoch zahynulo 162 ľudí, z toho 110 Čechov, väčšinou členov Stráže obrany štátu, zložený zo žandárov, policistov, vojakov a príslušníkov Finančnej stráže, ktorí boli v pohraničí v prvej línii. Obeťami sudetských Nemcov sa však stali aj mnohí civilisti. Z Těšínska padli guľkami ordnerov finančný dozorca Rudolf Jasiok z Trínca a pomocný dozorca finančnej stráže Josef Oczko z Jablunkova.

Čitateľ nájde v publikácii prehľadnú chronológiu predokupačných dní (s. 11-13), kapitolu o Finančnej strážii, jednotkách SOS a ich rovnošatách (s. 15-25). Život a tragický osud Rudolfa Josieka opisuje kapitola na stranách 27 – 73. Veľkým prínosom tejto stručnej, ale obsahom významnej knižočky je aj informácia o čs. hraničných stĺpoch, čo je veľmi málo známe – *Symbol hraníc – hraničný stĺp* (s. 74-75). Tieto stĺpy lemovali hranice Československej republiky a stavali ich na základe výnosu ministerstva verejných prác z júla 1925 od druhej polovice dvadsiatych rokov minulého storočia na všetkých colných prechodoch cez štátne hranice. Tvar stĺpov navrhol architekt Josef Havlíček spolu so sochárom B. Štefanom niekedy v rokoch 1923 – 1924 počas svojej vojenskej prezenčnej služby. Ale Havlíček sa o tom, že jeho návrh bol realizovaný, dozvedel až zo smutne známej fotografie, na ktorej príslušníci nemeckej brannej moci a sudetskí Nemci búrajú jeden z takýchto stĺpov. (A štát zrejme ušetril na autorskom honorári pre architekta – ostatne bol vojakom základnej služby a asi by mu ho neboli z toho dôvodu priznali...) Hraničné stĺpy vyrábali železiarne v Podbrezovej – Banská a hutnícka a. s. Železiarne Podbrezová. Cenu stĺpa stanovili na 1 250 Kčs. Stĺpy sa vyrábali z lisovaného oceľového plechu, znútra boli konzervované asfaltovým náterom, zvonka miniom. Jeden stĺp vážil približne 140 kg a bol vybavený liatinovým malým štátnym znakom v smaltovaných farbách. Vážil 6 kg a železiarne si zaň účtovali 160 Kčs. Znak sa rozlišovali na ľavý a pravý, jeden mal

v sebe hladké otvory a druhý závitové otvory pre upevňovacie skrutky.

Zastupiteľstvo mesta Trínca na svojom zasadaní 24. apríla 2018 udelilo Rudolfovi Josiekovi čestné občianstvo in memoriam a pričiniť sa aj o vydanie tejto knihy.

Ferdinand Vrábel

ŽIŽKOVÁ, M. – ŠRÁMEK, P. – LÁŠEK, R. JÁ SE GENERÁLEM NENARODIL, ARM. GEN. LUDVÍK KREJČÍ. Z PÍSEMNOSTÍ HLAVNÍHO VELITELE ČS. ARMÁDY NEJEN O ROCE 1938. Praha : Codyprint, 2018. ISBN 978-80-903892-5-0.

Pražské vydavateľstvo Codyprint vydalo v roku stého výročia vzniku Československej republiky zaujímavú edíciu textov, ktorých autorom, resp. pôvodcom, bol náčelník generálneho štábu československej armády a jej hlavný veliteľ v septembri 1938 – armádny generál Ludvík Krejčí. Jej autormi sú Marie Žížková (staršia generálova dcéra), historici Pavel Šrámek a Radan Lášek. Čitateľ zaujímaví sa o vojenské dejiny Československej republiky má prostredníctvom tejto práce možnosť nahliadnúť do vnútorného sveta generála. Je tu prezentovaný jeho pohľad na vlastné milníky vojenskej kariéry, z ktorých kľúčový bol rok 1938 a prijatie tzv. Mníchovskej dohody. Kniha je tematicky rozdelená do piatich celkov. Prvá časť predstavuje päť spomienkových textov generála z rokov 1946, 1966 a 1967. Druhá obsahuje vyjadrenia pre historikov a novinárov, ktoré vznikli postupne v rokoch 1963 – 1968. Tretiu časť tvoria generálove poznámky a záznamy o udalostiach, z ktorých dva texty pochádzajú z medzivojnového obdobia a zvyšok z povojnového obdobia. Štvrtá kapitola obsahuje listy generála inštitúciám a osobám, datované 1943 – 1970. Poslednú reprezentujú dokumenty z roku 1938 (prejavy, listy, memorandá, rozkazy atď.). Vzhľadom na spomenutú časovo-tematickú kompozíciu práce je pochopiteľné, že sa viaceré momenty a kľúčové okamihy života generála Krejčího opakujú. Význam prá-

ce spočíva najmä v publikovaní málo známych informácií o československej armáde v rokoch 1933 – 1938 z pohľadu generála, a teda v sústredení zaujímavých archívnych a iných dokumentárnych materiálov. Z nich bola predtým publikovaná len veľmi malá časť. Slovenského čitateľa určite zaujme generálov úprimný vzťah k Slovákom. Text je doplnený stručnými poznámkami. Publikácia je graficky pripravená kvalitne a pútavo, s desiatkami pozoruhodných fotografií, zväčša z generálovej rodinnej pozostalosti. Viaceré „civilné“ zábery vhodne a citlivo dopĺňajú osobnosť generála, ktorý sa o svojej vojenskej kariére viackrát vyjadril slovami: „Já se generálem nenarodil“.

Peter Chorvát

RISTVEYOVÁ, Katarína. „ZA MAĎARSKÉ MAĎARSKO“. *Menšinová otázka v maďarskej politike na odstúpenom území Komárňanskej župy v rokoch 1938 – 1945*. Banská Bystrica : Bellianum, 2017, 174 s., anglické resumé, zoznam použitých prameňov a literatúry. ISBN 978-80-557-1272-7.

Autorka, ktorá pochádza z Komárna a ovláda (na rozdiel od mnohých iných historikov, ktorí sa témou zaoberajú) maďarský jazyk, sa profiluje, ako nádejná mladá bádatelka. Problematiku, ktorou sa zaoberá už viac rokov, podrobne pozná, a to sú všetko nevyhnutné predpoklady, aby jej publikácia priniesla veľa nových poznatkov a bola prínosom k danej téme. Témou Viedenskej arbitráže sa zaoberá len hŕstka slovenských historikov, ale ako to ukazuje aj práca Ristveyovej, stále je toho veľa nespracovaného a toto zložitá a pre našich predkov aj ťažké obdobie by si zaslúžilo väčšiu pozornosť. Ristveyová sa vo svojom výskume zameriava práve na obdobie rokov 1938 – 1945 a o tom, ako tie roky prebiehali a čo znamenali pre obyvateľstvo Komárna a okolia, publikovala už dvojazyčnú monografiu *Prinavrátané Komárno/ Komárom visszavért*. Treba oceniť, že autorka nepracovala len s dokumentmi domácej proveniencie

a v slovenských archívoch a knižniciach, ale absolvovala aj dlhšie študijné pobyty v Prahe a v Budapešti, a teda čerpala okrem iných zdrojov aj z dokumentov v Maďarskom krajinom archíve a aj v Archíve ministerstva zahraničných vecí v Prahe.

Práca sa delí na päť logicky členených kapitol: Prvé varovanie? Židovská otázka ako súčasť menšinovej otázky v politike Maďarska v 20. a 30. rokoch 20. storočia (s. 26-37), Menšinová otázka na odstúpenom území Komárňanskej župy v období medzi prvou Viedenskou arbitrážou a stabilizáciou nového režimu (s. 38-67), Menšinová otázka na odstúpenom území Komárňanskej župy v období stabilizovaného režimu (68-100), Menšinová otázka na odstúpenom území Komárňanskej župy v období nemeckej okupácie Maďarska a „Kto je dobrý Maďar?“ K vytváraniu obrazu „My“ verus „Oni“ v kontexte menšinovej otázky na príklade odstúpeného územia Komárňanskej župy (s. 137-148).

Ristveyová vychádza zo známeho faktu, že Uhorsko sa v roku 1918 v dôsledku prehratej vojny a národnooslobodzovacieho zápasu utláčaných národností rozpadlo, ale potrianonské Maďarsko sa s tým nikdy nezmirovalo a jeho zahraničná politika bola sústavne zameraná na „nápravu krívd“, resp. revíziu Trianonskej mierovej zmluvy. Hoci konečným cieľom maďarskej politiky bola obnova svätoštefanskej koruny v plnom rozsahu „restitutio in integrum“, tento svoj zámer s ohľadom na zahraničie maskovala len akousi čiastkovou revíziou hraníc so svojimi susedmi v rámci uplatňovania etnického princípu. Najmä v spolupráci s Talianskom a neskôr s Nemeckom sa to horthyovskému Maďarsku čiastočne aj podarilo dvoma arbitrážami, ktorými dosiahlo veľkú, ale z hľadiska zámerov maďarskej politiky stále len čiastočnú úpravu hraníc s Československom/Slovenskom a Rumunskom. Ďalej ísť maďarskí politici nemohli, pretože hitlerovské Nemecko si spory medzi svojimi „spojencami“ neželalo, a tak k veľkej nespokojnosti Maďarska brzdilo jeho snahy. Autorka si všimá známy fakt, že jedným z prvých

protižidovských zákonov v Európe 20. storočia bol maďarský *numerus clausus* a dáva ho do patričného dobového kontextu. Takisto na území južného Slovenska, ktoré si Budapešť prisvojila, sa v rokoch 1938 – 1939 začali uplatňovať oveľa prísnejšie legislatívne opatrenia proti židovskému obyvateľstvu ako v samotnom Maďarsku. Je to dôležité aj preto, lebo v časti maďarskej historiografie sa stále objavujú tvrdenia, že protižidovské opatrenia sa v Maďarsku začali uplatňovať až po okupácii krajiny Nemeckom.

Celkove je Ristveyovej práca veľkým prínosom pre danú problematiku týkajúcu sa nielen Komárna a Komárňanskej župy, ktorú si najviac všíma, ale aj pre celé obdobie 1938 – 1945 z hľadiska dôsledkov prvej Viedenskej arbitráže. K práci mám len niektoré menšie poznámky, ktoré nemajú za cieľ samoučelnú kritiku, ale sú skôr myslenné tak, aby sa autorka vo svojich budúcich prácach týmto nepresnosťami a terminologickej nejednotnosťou vyhla. Predovšetkým ide o označenie územia, ktorého sa arbitráž dotýkala. Sama uvádza, že ako maďarský termín „oslobodené územie“, tak aj slovenský výraz „okupované územie“ už v sebe nesú aj hodnotenie, ktoré nemusí vždy byť objektívne a prikláňa sa k názoru Martina Hetényiho, že toto územie by vo vedeckých prácach malo byť označované neutrálnym pojmom „arbitrážne územie“ (s. 8), ale v ďalšom texte na to akoby zabudla a použila iné termíny, najčastejšie „odstúpené územie“. Domnievam sa, že pri hodnotení maďarskej historiografie má pravdu v tom, že Miklós Zeidler je z maďarskej strany autorom najvyváženejšej a najobjektívnejšej monografie o revíziách hraníc Maďarska so susedmi, pričom si vo svojej práci o revíznej myšlienke všíma aj negatívne dôsledky pre maďarské obyvateľstvo na arbitrážnom území. V 1. storočí iste územie Maďarska neexistovalo (s. 28) a presnejšie by bolo napísať „na budúcom území Uhorska“ a Slovensko po 14. marci 1939 nemožno za „nezávislé“ označiť ani s prižmúrením oboch očí (s. 44). Podobné nepresnosti, alebo s realitou sa rozchádzajúce tvrdenia, sú

na viacerých miestach práce, ale opakujem, že celkový dojem je napriek tomu dobrý a ide len o maličkosti, ktoré autorka v budúcnosti pri väčšej pozornosti môže ľahko odstrániť. Musím však upozorniť aj na jednu vážnu faktografickú chybu, ktorá unikla ako autorke, tak aj recenzentom práce. Ide o údaj, že, ak sa medzi Československom a Maďarskom nepodarí dosiahnuť v otázke hraníc kompromis, o vyriešení problému mali rozhodnúť dve signatárske veľmoci Mnichovskej dohody, Nemecko a Taliansko (s. 41). Podľa Doplňujúceho vyhlásenia k tejto dohode to bolo v skutočnosti takto: „*Hlavy štyroch mocností vyhlasujú, že problém poľskej a maďarskej menšiny v Československu – pokým nebude vyriešený do troch mesiacov formou dohody medzi zainteresovanými vládami – sa stane predmetom ďalšieho stretnutia tu prítomných hláv štyroch mocností.*“¹ To, že napokon vo Viedni naozaj rozhodli len Taliansko a Nemecko, možno označiť len za pokračovanie v trápnej a krátkozrakej politike Francúzska a Veľkej Británie, ktoré tento záväzok voči Československu nedodržali a fakticky o vývoj v strednej Európe po tom, čo v Mníchove Československo celkom odpísali, stratili aj na svoju škodu záujem. Všetko prenechali len Nemecku. To, že to bola obrovská chyba, ukázala už blízka budúcnosť.

Ferdinand Vrábek

MARJINA, Valentina Vladimirovna. *SSSR – SLOVAKIJA 1939 – 1945 GG.: VOJENNO-POLITIČESKIJE ASPEKTY. (ZSSR – SLOVENSKO V ROKOCH 1939 – 1945: VOJENSKO-POLITICKÉ ASPEKTY)*. Moskva : Institut slavianovedenia RAN (Rossijskaja akademija nauk), 2017. ISBN 978-5-7576-0383-4.

Autorka monografie Valentina Marjinová (1927) sa vo svojej výskumnej činnosti zao-

¹ DEÁK, Ladislav. Viedenská arbitráž 2. november 1938. Dokumenty I. (20. september – 2. november 1938). Martin : Matica slovenská, 2002, s. 48–49.

berá dejinami druhej svetovej vojny a zameriava sa na jej miesto v slovenských dejinách. Pri príležitosti svojich 90. narodenín vydala dielo syntetizujúce výsledky svojho bádania v oblasti sovietsko-slovenských vzťahov v rokoch 1939 – 1945.

V úvode venovanom komentáru zozbieraného archívneho materiálu autorka konštatuje, že hoci sú v posledných dvadsiatich rokoch ruské archívy otvorenejšie než tomu bolo za sovietskych čias, ruskí vedci majú do nich naďalej obmedzený prístup. Marjinovej hlavné výskumné zdroje boli dokumenty uložené v nasledujúcich archívoch: Archív zahraničnej politiky Ruskej federácie, Ruský štátny archív sociálno-politických dejín, Archív prezidenta Ruskej federácie a Centrálny archív Federálnej bezpečnostnej služby. V prílohe diela sa nachádza 53 dobových dokumentov z týchto archívov. Značná časť z nich zatiaľ nebola publikovaná.

Prvá kapitola má názov *Vznik Slovenského štátu (14. marec 1939): pod dohľadom a nátlakom „Tretej ríše“*. Autorka načrtla súradnice politických vektorov zainteresovaných európskych mocností v danom období: Hitlerove geopolitické plány na ovládnutie priestoru v strednej Európe, politika appeasementu západných krajín, maďarské a poľské územné ambície, dôsledky Mnichovskej dohody pre územno-politické usporiadanie Československa a koexistenciu rôznych možností sledu známych udalostí. Marjinová v tejto časti vychádza aj z výsledkov bádania slovenských a českých historikov, hlavne Valeriána Bystrického, Ivana, Kamenca, Slavomíra Michálka, Josefa Klimku a i.

V druhej kapitole sa pozornosť venuje obdobiu od marca do septembra roku 1939. Dokumenty odkrývajú proces rozhodovania ZSSR, v ktorom sa objavuje sovietsky nesúhlas s vývinom v strednej Európe, no zároveň sa naznačuje potreba konsolidovať postup v zhode s európskymi mocnosťami. Neúspešné rokovania ZSSR s Britániou a Francúzskom prispeli k podpísaniu Dohovoru o neútočení medzi ZSSR a Nemeckom

v auguste 1939. Stalin rozhodol, že ZSSR uzná SR *de iure*, čo autorka vníma ako „gesto dobrej vôle“ voči Berlínu. Marjinová charakterizuje nadviazanie diplomatických vzťahov so SR ako možnosť sovietskej strany získať vplyv a informácie o situácii v európskom regióne, ktorý jej nebol ľahostajný.

Tretia kapitola mapuje sovietsko-slovenské vzťahy v období od roku 1940 po jún 1941, pričom autorka vychádza hlavne z denníka a správ diplomata Georgija Puškina pôsobiaceho v Bratislave od 2. februára 1940 do 15. júna 1941. Zameriava sa najmä na jeho postrehy o vonkajšej i vnútornej slovenskej politike a ďalej na charakteristiky jednotlivých politikov: Tisa, Tuku, Macha, Ďurčanského, Čatloša a i. ZSSR sa v danom období pokúšal o rozvíjanie politických, hospodárskych a kultúrnych vzťahov so SR. Týmto pokusom sa aktívne bránilo Nemecko, ktoré považovalo Slovensko bezpodmienečne za sféru svojich záujmov.

V ďalšej časti sa autorka venuje dvom účasťam Slovenska vo vojne po boku Nemeckej ríše – vojenskej agresii proti Poľsku v roku 1939 a vojne proti ZSSR v období 1941 – 1944. Výsledkom poľskej akcie bolo pripojenie oblastí pri poľsko-slovenskej hranici, o ktoré Československo prišlo v rokoch 1920, 1924, 1938 a prehĺbenie spolupráce s Nemeckom. Marjinová konštatuje, že účasť slovenských ozbrojených síl vo vojne proti ZSSR sa v minulosti obchádzala v sovietskej i československej historiografii. Osobitú zásluhu v otvorení tejto témy po roku 1989 pripisuje Jozefovi Bystrickému. Súčasný historický výskum naznačuje, že hoci bola slovenská armáda oproti Wehrmachtu neporovnateľne slabšia, prispela na začiatku vojny k jeho víťazstvám na Východnom fronte a podieľala sa na uplatňovaní nemeckej okupačnej politiky na obsadenom sovietskom území.

Témou piatej kapitoly sú Slováci v československých vojenských oddieloch na území ZSSR v rokoch 1943 – 1944. Oddiely sa formovali na základe dohovoru medzi sovietskou vládou a čs. exilovou vládou v Londýne. Pozostávali z Čechoslovákov,

ktorí žili v ZSSR, a taktiež vojnových zajatcov. Rozoberajú sa väčšie vojenské strety Červenej armády na ukrajinskom území, v ktorých slovenskí vojaci buď dobrovoľne prešli k Sovietom alebo sa dostali do zajatia. Ďalej autorka venuje pozornosť organizácii a preskupovaniu týchto vojakov v jednotlivých oddieloch v ZSSR.

V ďalších dvoch častiach monografie autorka skúma pozíciu ZSSR na prípravu a uskutočnenie SNP. Na postoj Sovietov k slovenskej otázke sa pozerá v kontexte obnovenia diplomatických vzťahov ZSSR a československej exilovej vlády. S povojnovou existenciou samostatného slovenského štátu sa nerátalo. „Československý“ Londýn začal už od polovice roku 1943 hľadať vojenskú podporu povstania na území bývalej ČSR. Podľa Marjinovej ZSSR prejavil ochotu v budúcnosti akciu podporiť, avšak spočiatku zachovával zdržanlivý postoj, pretože mal o situácii na Slovensku málo informácií. Do Moskvy ich preniklo viac, až keď začalo na území bývalej ČSR v auguste 1944 aktívnejšie pôsobiť 12 partizánskych organizačných skupín na čele so sovietskymi (Jegorov, Popov, Veličko, a i.) i československými (Kalina, Ušiak, a i.) veliteľmi.

Analýzou témy SNP a ZSSR sa Marjinová zaoberá aj v siedmej kapitole s názvom *Pomoc ZSSR Slovenskému národnému povstaniu: projekty a skutočnosť (september – október 1944)*. Sústreďa sa na Karpatско-dukliansku operáciu Červenej armády. Okrem sovietskych vojsk sa do akcie zapojil 1. československý armádny zbor vytvorený v ZSSR. Pre veľké ľudské straty sa táto operácia v slovenskej a českej historiografii na konci 20. a začiatku 21. storočia vnímala kriticky, pričom sa spochybňoval najmä jej prínos pre Povstanie.

V predposlednej kapitole sa Marjinová zaoberá témou Červenej armády na Slovensku v rokoch 1944 – 1945. Konštatuje, že v poslednom štvrtstoročí táto problematika nebola pre slovenských historikov príťažlivá a ak sa aj nejakým momentom venovala pozornosť, išlo predovšetkým o zdôrazňovanie negatívnych aspektov. Okrem dôvodov

vyplývajúcich zo zmeny režimu sa na tom, podľa Marjinovej, podieľal aj fakt, že sa táto téma považovala za dostatočne prebádanú za čias komunizmu. Autorka sa v tejto kapitole komentuje dokumenty, ktorými chce ilustrovať odpoveď na otázku, aký mali Slováci v danej dobe vzťah k Červenej armáde. Vychádza z hlásení politických pracovníkov, spomienok politikov i vojakov, informácií vojnových korešpondentov a materiálov armádnych časopisov. Prichádza k záveru, že vo väčšine prípadov boli sovietski vojaci vnímaní obyvateľstvom ako osloboditelia spod nemeckej a maďarskej okupácie.

V poslednej kapitole autorka analyzuje „slovenskú otázku“ v kontexte sovietsko-československých vzťahov. Ide jej najmä kryštalizáciu koncepcie štátoprávneho statusu Slovenska v povojnovej ČSR a zrkadlenie tohto procesu v sovietskych dokumentoch.

Marjinová prichádza k záveru, že hoci boli sovietsko-slovenské vzťahy počas 2. svetovej vojny dôležité, ani pre jeden z týchto štátov neboli na prvom mieste. SR vznikla ako vedľajší produkt politiky nacistického Nemecka a vzťahy k ZSSR boli určované touto skutočnosťou. Pomer ZSSR k Slovensku boli tiež formovaný na základe sovietsko-nemeckých vzťahov, ktoré mali rôznu podobu na začiatku vojny („priateľské“) a po napadnutí Nemecka ZSSR (vojnový stav). Okrem toho na sovietsko-slovenské vzťahy vplývala pozícia ZSSR voči československej exilovej vláde. ČSR bola prvým štátom, s ktorým ZSSR podpísal v decembri 1943 Dohovor o vzájomnej pomoci počas vojny a o povojnovej spolupráci.

Tamara Janecová

ČAPLOVIČ, Dušan – ČAPLOVIČ, Miloslav. *OSMIČKY V NAŠICH DEJINÁCH*. Bratislava : Perfekt, 2018. Druhé vydanie, 223 s. ISBN 978-80-8046-885-9.

Minulý rok sa niesol v znamení mnohých významných výročí, svetových, ale aj tých domácich. Celosvetový význam malo predovšetkým 100. výročie ukončenia 1. sve-

tovej vojny, ktoré sme si aj u nás pripomenuli v podobe mnohých výstav, konferencií, odhalenia tabúl, pamätníkov, publikácií. V slovenských dejinách sa často osudovo viažu mnohé historické medzníky, fakty a udalosti k magickému číslu osem. V súvislosti s týmto číslom sa nám už automaticky v pamäti vynárajú roky 1918, 1938, 1948, 1968 a s nimi spojené udalosti. Ich reflexiu sme zaznamenali v bohatej publikačnej tvorbe späť s tým-ktorým dejinným výročím. Svetlo sveta uzrela v roku 2018 aj publikácia, ktorá sa im všetkým venuje súhrnne, a to *Osmičky v našich dejinách*.

Uplynulo už dvadsať rokov od prvého vydania „Osmičiek“, ktoré autorsky pripravil archeológ-historik Dušan Čaplovič. V súčasnosti vydaná publikácia je autorským dielom dvojice historikov Čaplovičovcov, Dušana (otca), ktorý rozšíril a obohatil pôvodné kapitoly (dovedna osem) nielen z pohľadu historika, ale aj osobných skúseností politika, a Miloslava (syna), významného vojenského historika.

V predhovore k prvému vydaniu jej autor zdôvodnil svoj zámer vybrať spomedzi dejinných udalostí tie roky s osmičkami, ktoré významne ovplyvnili kultúrnohistorický, spoločenský a politický vývoj v našom regióne. Roky, ktoré priamo či nepriamo súviseli s formovaním národnej identity, našej slovenskosti, národnoemancipačného procesu, národnooslobodzovacích snáh na ceste k vytúženej štátnej samostatnosti. V slove na úvod súčasného vydania autori uvádzajú, že „bolo žiaduce niektoré tieto udalosti doplniť a lepšie dokresliť o časy predchádzajúce prelomovým rokom, o skutočnosti, ktoré kliesnili a tvorili generácie, aj prostredníctvom medzigeneračného reťazenia, k skutkom natrvalo zapísaným do dejín národa, do dejín národno-emancipačného hnutia, sociálnych, kultúrnych pohybov, demokratických zmien, národno-štátnych skutkov v putovaní za slobodou, spravodlivosťou, zvrchovanosťou, medzinárodným uznaním, až po vstup do nadnárodných spoločenstiev ekonomického, sociálneho, kultúrneho, vedeckého a politického významu.“

V tomto duchu bolo dielo obohatené a rozšírené. Pribudla tiež nová fotodokumentácia a prehľadné kalendárium osmičiek v našich dejinách.

Autorom prvých troch kapitol je Dušan Čaplovič. Prvá z nich má názov *Na počiatku kresťanstva*. V nej sa autor venuje postupnej kristianizácii nášho územia až po cyrilometodské obdobie v druhej polovici 9. storočia. 2. kapitola sa venuje začleňovaniu územia Slovenska do Uhorského kráľovstva a končí smrťou kráľa Štefana I. 15. augusta 1038. 3. kapitola nesie názov *Revolučná jar európskych národov a Slováci*. Rok 1948 sa Žiadostami slovenského národa, Slovenským povstaním, vznikom a pôsobením Slovenskej národnej rady na Myjave zapísal do prelomových národno-emancipačných rokov našich dejín, do doby národných a sociálnych revolučných pohybov európskych dejín vôbec. Pôsobenie slovenských dobrovoľníkov na domacom území, predovšetkým bitka pri Brezovej pod Bradlom 22. septembra 1848, národný program vypracovaný jeho vodcami mali mimoriadny historický význam. Úsilie revolučných rokov 1848 – 1849 tvorili jeden z hlavných pilierov národnoemancipačných snáh Slovákov až do rozpadu Rakúsko-Uhorska.

Ďalších päť kapitol publikácie sa už viaže k 20. storočiu. 4. kapitola s názvom *Cesta Slovenska do Česko-Slovenska* vykresľuje neľahkú situáciu utláčaných Slovákov v mnohonárodnostnom Uhorsku na prelome 19. a 20. storočia, program slovensky orientovaných politických subjektov a slovenskej politickej elity. Prvá svetová vojna (1914 – 1918), napriek jej krvavému charakteru, priniesla aj niekoľko alternatív riešenia slovenskej otázky. Spomedzi nich napokon získala prevahu idea o vytvorení spoločného štátu Slovákov s blízkym českým národom. O jej uvedenie do reality sa v prostredí čs. zahraničného odboja predovšetkým zaslúžil, nesporne najväčšia osobnosť v dejinách Slovenska, vedec, vojak a politik M. R. Štefánik, ktorému pripadla úloha priekopníka predovšetkým na vojensko-diplomatickom poli. Zaslúžil sa predovšetkým o zorganizovanie

čs. légii, ktoré v boji po boku armád Dohody priniesli národnú slobodu a následne viedli k vzniku Republiky Česko-Slovenskej. Kapitola je bohato ilustrovaná fotodokumentáciou. O výsledné spracovanie kapitoly sa veľkou mierou zaslúžil Miloslav, vojenský historik, ktorý sa osobnosťou gen. M. R. Štefánika, jeho pôsobením v čs. odboji, ako aj čs. legionármi dlhodobo vo svojej výskumnej práci zaoberá.

V 5. kapitole *Slovensko v nacistickom súmraku Európy* (1938) sa autori venujú otázkam, ktoré v medzivojnovom Česko-Slovensku viedli k problémom vo vnútropolitickom vývoji na pozadí širších medzinárodnopolitických súvislostí, sprevádzaných hospodárskou krízou, nacistickou ideológiou, expanzívnu politikou Nemecka, vyvrcholením v Mníchovskej dohode v septembri 1938, územnými požiadavkami zo strany Maďarska, Poľska a postupne k rozbitiu celej republiky.

6. kapitola *Slovensko od totality k totalite* sa začína povojnovým obdobím, keď po krátkodobom „demokratickom nadýchnutí“ sa začal v Československu vkrádať iný tieň totality – stalinského bolševizmu a despotizmu. Po nastolení komunistickej moci vo februári 1948 nastal v spoločnosti čas prenasledovania a politických čistiek. S upevňovaním totalitného režimu v ČSR pokračovali procesy so skupinami tzv. „protištátnych sprisahanií na Slovensku“.

V 7. kapitole *Pokus o demokratický socializmus a Slovensko* autori v úvodných riadkoch načrtávajú spojitosť medzi „budovaním socializmu“ v totalitnom Československu a posilňovaním pragocentrizmu,

centralistickým spravovaním štátu a systematickým odnímaním právomocí slovenským národným orgánom. Ďalším znakom tohto obdobia bolo, že veda, kultúra a vzdelávací proces boli pod ideologickým dozorom štátostany. V ďalších častiach kapitoly je načrtnutý neúspešný pokus o reformu totalitného komunistického režimu v druhej polovici 60. rokov, idea „socializmu s ľudskou tvárou“, pražská a Dubčekova jar. Kapitola uzatvára údalosti súvisiace s intervenciou vojsk Varšavskej zmluvy v auguste 1968.

Posledná, 8. kapitola *Zvrchované Slovensko v medzinárodných spoločenských* uvádza čitateľa do obdobia, keď sa Slovensko postupne vymanilo z normalizačných praktík „sprevádzaných honbou na čarodejnice a protisocialistické živly“ až nakoniec definitívne v novembri 1989 zvíťazila v spoločnosti demokracia a o pár rokov nato, 1. januára 1993, sa Slovenská republika stala nezávislým a demokratickým štátom. Zvlášť je tu venovaná pozornosť našej ceste do NATO a Európskej únie, do spoločenstva európskych národov a štátov. Táto kapitola nesie výraznú pečať Dušana Čaploviča, ktorý svoje poznatky z priameho účinkovania na slovenskej politickej scéne pretavil do historických postulátov.

Publikácia nie je vedeckou monografiou, ktorá by problematiku analyzovala do podrobností. Text je štruktúrovaný prehľadne a zároveň veľmi zrozumiteľne. Zaujme nielen široký čitateľský okruh, ale môže výborne poslúžiť pedagógom základných a stredných škôl pri výučbe dejepisu.

Mária Stanová

KRONIKA

KLUB VOJENSKEJ HISTÓRIE BESKYDY A VÝSTAVNÉ PROJEKTY VENOVANÉ TÉME 1. SVETOVEJ VOJNY (AKTIVITY V ROKOCH 2014 – 2018)

Občianske združenie Klub vojenskej histórie Beskydy vzniklo v roku 2004. Vo svojej činnosti sa zameriava na problematiku 1. svetovej vojny a jej vzťah k Slovensku. Činnosť združenia môžeme rozdeliť do troch hlavných oblastí, a to: 1. odborný výskum a publikačná činnosť, 2. obnova zanedbaných vojnových cintorínov, 3. popularizácia témy 1. svetovej vojny.

Neoddeliteľnou súčasťou činnosti Klubu vojenskej histórie Beskydy sú aj výstavné projekty venované obdobiu 1. svetovej vojny. Členovia Klubu vojenskej histórie Beskydy v rokoch 2014 – 2018 pripravili, alebo sa spolupodieľali na príprave viacerých výstav zameraných na obdobie rokov 1914 – 1918.

Výstava Bojovali v 1. svetovej vojne

Výstavu pripravilo Zemplínske múzeum v Michalovciach v spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy. Autormi výstavy boli členovia Klubu vojenskej histórie Beskydy Martin Drobnák, Radoslav Turik a pracovníci múzea Mária Fuchsová, Tibor Tabak a Martin Molnár.

Výstava bola rozdelená do troch tematických miestností. Prvá miestnosť bola venovaná problematike 1. svetovej vojny v regióne severovýchodného Slovenska. Vystavené panely zobrazovali dobové mapy a fotografie, ktoré mapujú priebeh bojov u nás. Na ďalších paneloch boli zobrazené vojnové škody v regióne a postupná výstavba vojnových cintorínov a ich neskorší osud. Časť fotografií v tejto miestnosti zobrazovala výsledky práce dobrovoľníkov z Klubu vojenskej histórie Beskydy pri záchrane vojnových cintorínov.

Druhá a tretia miestnosť bola venovaná rodákovi z regiónu Zemplína, ktorí sa zúčastnili bojov 1. svetovej vojny. Časť výstavy vo všeobecnosti vysvetľovala priebeh mobilizácie a odchodu na front. Mapovala tiež najvýznamnejšie bojiská, kde mohli chlapi z regiónu Zemplína počas vojny bojovať. Realizácii výstavy predchádzala výzva verejnosti, ktorej cieľom bolo získať predmety a príbehy obyvateľov Zemplína spojené s udalosťami 1. svetovej vojny. Tieto predmety boli vystavené v tretej miestnosti. Do mapovania osudov predkov z regiónu sa zapojili aj študenti gymnázií z Humenného a Michaloviec. Osudy ľudí, ktorých príbehy študenti zaznamenali, pripomínali jednotlivé panely v tretej miestnosti.

Výstava bola slávnostne sprístupnená 12. mája 2014.

Výstava 1. svetová vojna a východné Slovensko

Realizátormi výstavy boli Klub vojenskej histórie Beskydy a Štátna vedecká knižnica v Košiciach. Výstava bola pripravená ako sprievodné podujatie medzinárodnej vedeckej konferencie s rovnomeným názvom. Autormi výstavy boli Martin Drobnák (Klub vojenskej histórie Beskydy) a Viktor Szabó (Štátna vedecká knižnica v Košiciach). Výstava bola tvorená najmä kópiami autentických dobových novín, fotografií, archívnych dokumentov a máp. Tematicky približovala udalosti 1. svetovej vojny od atentátu na nástupcu rakúsko-uhorského trónu až po ukončenie vojny v novembri 1918. Zámerom autorov bolo tieto udalosti priblížiť so zameraním sa na udalosti v regióne východného Slovenska a účasť mužov z tohto regiónu na bojiskách 1. svetovej vojny.

Vernisáž výstavy sa uskutočnila 14. mája 2014 v priestoroch kultúrno-vzdelávacieho centra Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach.

Výstava Mementá 1. svetovej vojny

Výstavu *Mementá prvej svetovej vojny* pripravili Klub vojenskej histórie Beskydy a Krajské múzeum v Prešove. Autormi sú Martin Drobnák (Klub vojenskej histórie Beskydy) a Jozef Kušnír (Krajské múzeum v Prešove). Tematicky je zameraná najmä na vojnové cintoríny na severovýchodnom Slovensku. Na informačných paneloch boli prezentované takmer dve desiatky vojnových cintorínov, ktoré sa nachádzajú na severovýchodnom Slovensku. Obsah panelov tvoria archívne dokumenty, mapy, dobové aj súčasne fotografie vojnových cintorínov. Súčasťou výstavy bola aj ukážka militárií z 1. svetovej vojny. Výstava bola navrhnutá ako prenosná.

Prvé slávnostné otvorenie výstavy sa uskutočnilo 12. júna 2014 v Prešove. Okrem Prešova bola výstava prezentovaná aj v Humennom, Svidníku, Stropkove a Sabinove.

Fotografická výstava Obnova vojnových cintorínov z 1. svetovej vojny

Realizátorom fotografickej výstavy bol Klub vojenskej histórie Beskydy. Autormi boli Martin Drobnák, Radoslav Turik a Peter Turik. Výstava približuje dobrovoľnícke aktivity Klubu vojenskej histórie Beskydy, ktorým sa združenie venuje od roku 2004 do súčasnosti. Každý panel výstavy je venovaný jednému vojnovému cintorínu, ktorý občianske združenie zrekonštruovalo.

Výstava bola slávnostne otvorená 15. júna 2014 v priestoroch Vihorlatského múzea v Humennom. Výstava bola navrhnutá ako prenosná a bola prezentovaná v priebehu rokov 2014 – 2016 na viacerých podujatiach venovaných téme 1. svetovej vojny.

Výstava Prvá svetová vojna – Karpatský front 1914/1915

Výstava je venovaná problematike 1. svetovej vojny v regióne Humenného, Medzilaboriec a Sniny. Výstavu zorganizoval Klub vojenskej histórie Beskydy v spolupráci s Vihorlatským múzeom v Humennom. Autormi výstavy boli Martin Drobnák, Radoslav Turik (Klub vojenskej histórie Beskydy), Vasil Fedič a Ivana Strakošová (Vihorlatské múzeum).

Výstava bola inštalovaná v troch miestnostiach Vihorlatského múzea (zámok v Humennom). Prvá miestnosť bola venovaná vypuknutiu 1. svetovej vojny a všeobecným súvislostiam tohto konfliktu. Druhá miestnosť bola už venovaná problematike bojov na severovýchodnom Slovensku. Posledná časť výstavy sa venovala pozostatkom vojny, to znamená predovšetkým vojnovým škodám v regióne a vojnovým cintorínom. Výstava bola slávnostne sprístupnená verejnosti dňa 16. októbra 2014.

Výstava Prvá svetová vojna v regióne Snina

Výstavu pripravilo Mestské kultúrne a osvetové stredisko v Snine v spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy a Klubom vojenskej histórie Karpaty. Výstava bola umiestnená v priestoroch kaštieľa v Snine. Autormi výstavy boli Martin Drobnák (Klub vojenskej histórie Beskydy) a Daniela Kapráľová (Mestské kultúrne a osvetové stredisko v Snine). Obsahovo sa výstava zameriavala na región Sniny a priebeh bojov v tomto regióne v rokoch 1914/1915. Súčasťou výstavy bola prezentácia veľkého množstva militárií z 1. svetovej vojny, ktorú pre potreby výstavy zapožičal Klub vojenskej histórie Karpaty zo Sniny. Súčasťou výstavy bola aj prezentácia fotografií súčasných fotografov na tému: 1. svetová vojna dnes.

Vernisáž výstavy sa konala 11. novembra 2014. Súčasťou otvorenia výstavy bol nástup vojakov v dobových uniformách a odborné prednášky Martina Drobnáka a Radoslava Turika.

Výstava Karpatská zima 1914/1915

Realizátorom výstavy bol Klub vojenskej histórie Beskydy. Autormi boli Martin Drobnák a Radoslav Turik. Výstava pozostáva z jednotne spracovaných informačných panelov. Tematicky mapuje priebeh bojov v Karpatoch od januára do marca 1915 – počas tzv. Karpatskej zimy. Výstava kladie dôraz na priblíženie bežných problémov vojakov na Karpatskom fronte (počasie, terén, choroby, špecifiká boja v horách a pod.).

Výstava bola slávnostne verejnosti predstavená 22. januára 2015 v priestoroch Vihorlatského múzea. Bola navrhnutá ako prenosná a od roku 2015 je prezentovaná na rôznych podujatiach venovaných téme 1. svetovej vojny.

Prenosná výstava Pradedovia na frontoch Veľkej vojny 1914 – 1918

Realizátorom výstavy je Klub vojenskej histórie Beskydy. Tematický je výstava zameraná na priblíženie účasti vojakov z územia dnešného Slovenska na bojiskách 1. svetovej vojny. Autormi výstavy sú Martin Drobnák a Radoslav Turik. Výstava bola koncipovaná ako prenosná. Tvoria ju 6 prenosných panelov (rozkladací systém roll-up). Pre použitie v exteriéri je súčasťou výstavy rozkladací stan rozmerov 6x3 m a prezentačný stolík na tlačoviny.

Výstava bola verejnosti prvýkrát predstavená v novembri 2015. Vzhľadom na jej ľahký prenos a možnosť prezentácie v exteriéri, od roku 2015 po súčasnosť, bolo možné ju prezentovať na desiatkach podujatí (vojensko-historické podujatia, konferencie, prednášky, pamätné dni obcí a pod.). V priebehu približne troch rokov videlo výstavu viac ako 20 000 návštevníkov.

Fotografická výstava: Vojnový album II. práporu rakúsko-uhorského „košického“ 34. pešieho pluku

Realizátormi výstavy boli Klub vojenskej histórie Beskydy a Štátna vedecká knižnica v Košiciach. Výstava obsahuje výber fotografií z dobového album II. práporu rakúsko-uhorského „košického“ 34. pešieho pluku z rokov 1914/1915. V zostave 34. pešieho pluku bojovalo mnoho vojakov z územia dnešného Slovenska. Album mapuje ich bojovú cestu v radoch II. práporu tohto pluku na bojiskách 1. svetovej vojny.

Výstavu tvorí 17 plagátov formátu B1. Na prezentovaných fotografiách možno vidieť nielen bojové nasadenie práporu, ale aj bežný život vojakov priamo na frontovej línii či v zázemí frontu. Jedinečné sú fotografie zobrazujúce relax vojakov v čase voľna.

Autormi výstavy sú Martin Drobnák, Maroš Drobnák a Viktor Szabó. Výstava by nevznikla bez podpory talianskeho novinára Paolo Sena, ktorý zapožičal kópiu vojnového albumu.

Výstava bola verejnosti slávnostne predstavená 12. novembra 2018 a potrvá do 12. januára 2019.

Prenosná výstava Karpatský front 1914/1915

Nadväzujúc na dobré skúsenosti s prenosnou výstavou *Pradedovia na frontoch Veľkej vojny 1914 – 1918* bola v roku 2018 realizovaná prenosná výstava *Karpatský front 1914/1915*. Realizátorom je Klub vojenskej histórie Beskydy.

Obsahovo sa venuje priebehu bojov na severovýchodnom Slovensku v období od novembra 1914 do mája 1915 a vojnovým cintorínom z tohto obdobia.

Autormi výstavy sú Martin Drobnák a Radoslav Turik. Výstavu tvorí 6 prenosných panelov (rozkladací systém roll-up). Pre použitie v exteriéri je súčasťou výstavy rozkladací stan rozmerov 6x3 m a prezentačný stolík na tlačoviny.

Výstava bola verejnosti prvýkrát predstavená v decembri 2018. Vzhľadom na jej ľahký prenos a možnosť prezentácie v exteriéri bude výstava postupne prezentovaná na mnohých podujatiach, podobne ako výstava Pradedovia na frontoch Veľkej vojny 1914 – 1918.

Martin Drobnák

Zdroj: www.kvhbeskydy.sk

Výstava Mementá 1. svetovej vojny

Prenosná výstava Pradedovia na frontoch Veľkej vojny 1914 – 1918

DOBROVOENÍCI OBNOVILI NAJVÄČŠÍ CINTORÍN Z 1. SVETOVEJ VOJNY NA SLOVENSKU

Dňa 28. septembra 2018 sa v obci Veľkrop (okres Stropkov) uskutočnila slávnostná posviacka zrekonštruovaného vojnového cintorína z 1. svetovej vojny, ktorú vykonal prešovský pravoslávny arcibiskup a metropolita Rastislav spolu s duchovnými ďalších cirkví. Domáci a zahraniční hostia symbolicky zasadili dva duby na znak vzájomnej spolupráce a priateľstva. Vojnový cintorín vo Veľkrope je počtom pochovaných vojakov z prvej svetovej vojny najväčším pietnym miestom na území severovýchodného Slovenska. Dovedna je na cintoríne pochovaných 8 662 rakúsko-uhorských a ruských vojakov. Samotný vojnový

Výstava Prvá svetová vojna – Karpatský front 1914/1915

Fotografická výstava: Vojnový album II. práporu rakúsko-uhorského „košického“ 34. pešieho pluku

cintorín obdĺžnikového tvaru, ktorého okraje lemujú stromy, sa nachádza približne 800 m juhovýchodne od obce Veľkrop. Podľa katastrálneho listu cintorín pozostáva zo 127 hrobov, z ktorých 72 je hromadných šácht a 55 jednotlivých hrobov. Paradoxom je skutočnosť, že v súčasnosti poznáme menovite len 11 pochovaných vojakov, pričom dodávame, že od roku 2015 Klub vojenskej histórie Beskydy spracováva matriky padlých a úmrtné listy vojakov, čo do budúcnosti môže viac napovedať o pochovaných vojakoch na vojnových cintorínoch v okresoch Humenné, Snina, Medzilaborce, Stropkov, Svidník a Bardejov.

Obnova cintorína, ktorý bol na začiatku 21. storočia na pokraji zániku, sa začala v roku 2010. Obecná samospráva spolu s Klubom vojenskej histórie Beskydy a ďalšími dobrovoľníkmi zo Slovenska, Maďarska, Poľska, Česka, Ukrajiny a Rumunska, v počte približne 200, v priebehu ôsmich rokov na základe zachovaného archívneho náčrtu pietne miesto vyčistili, ohradili, upravili a zvýraznili hrobové miesta, vybudovali chodníky a osadili kríže. Záverečnou fázou rekonštrukcie vojnového cintorína vo Veľkrope bolo

vybudovanie centrálného pamätníka pripomínajúceho hrôzy bojov odohrávajúcich sa v okolí obce a celom regióne bývalej Šarišskej a Zemplínskej župy. Pamätník, ktorého autormi sú krajinný architekt Marek Sobola a architekt Andrej Smatana, je vytvorený z kameňa nachádzajúcich sa v okolí obce. Na monumente sú vyobrazené latinské a pravoslávne kríže, ktoré symbolizujú dve bojujúce armády, a to rakúsko-uhorskú a ruskú. Na bokoch sa vypínajú roky 1914 – 1918. Pamätník je doplnený ostnatým drôtom na znak utrpenia obyčajného muža v uniforme či už rakúsko-uhorskej alebo ruskej armády. Na krížoch sú lípové listy vyhotovené z kovu, ktoré v prenesenom význame podľa slov architekta znamenajú pokoj a mier.

Rekonštrukciu vojnového cintorína vo Veľkrope podporilo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, rakúsky Čierny kríž, Veľvyslanectvo Ruskej federácie na Slovensku a množstvo lokálnych patriotov a vojenských nadšencov I. svetovej vojny. V roku 2018 sa začal aj proces zápisu cintorína do zoznamu národných kultúrnych pamiatok na Slovensku, ktorý zabezpečuje Pamiatkový úrad Slovenskej republiky. Podobný proces čaká viacero vojnových cintorínov z I. svetovej vojny na území severovýchodného Slovenska. Podľa slov predsedu Klubu vojenskej histórie Beskydy Martina Drobňáka ambíciou do budúcnosti je prihlásiť vojnový cintorín vo Veľkrope do nominačného procesu na Európske kultúrne dedičstvo a zvýrazniť tak jeho postavenie v rámci vojenských kultúrnych pamiatok na Slovensku či v stredo európskom priestore.

Vojnový cintorín vo Veľkrope spolu s ďalšími pamiatkami v regióne môžu napomôcť k rozvoju cestovného ruchu a záujmu laickej verejnosti o obdobie Veľkej vojny. Okrem iného, zrekonštruované pietne miesto môže poslúžiť školám a učiteľom pri výučbe prvej svetovej vojny z pohľadu regionálnych dejín.

Matúš Burda

NOVÝ PAMÄTNÍK NA BOJISKU I. SVETOVEJ VOJNY NA VRCHU KAŠTIELIK

Vrch „Kaštielik“ sa nachádza v okrese Bardejov medzi obcami Nižná Polianka a Mikulášová. Počas I. svetovej vojny predstavovala táto výšina dôležitý obranný bod rakúsko-uhorskej armády. Vo februári a marci 1915 prebiehali o vrch krvavé boje, ktoré si vyžiadali životy tisícov vojakov. Od týchto udalostí vojaci, ale aj miestne obyvateľstvo, nazývajú výšinu tiež „Hora smrti“.

Pamätník na vrchu Kaštielik na bojisku I. svetovej vojny

V roku 2018 bol priamo na bojisku vybudovaný pamätník, ktorý má pripomínať udalosti zo začiatku roka 1915. Hlavným realizátorom pamätníka bol Klub vojenskej histórie Beskydy a obec Mikulášová. Realizácia pamätníka bola možná vďaka podpore projektu NETWORK (slovenským partnerom projektu je Fakulta manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove), ktorý prepája dedičstvo 1. svetovej vojny v dunajskom regióne. Realizáciu pamätníka a náučného chodníka podporili aj obec Nižná Polianka a organizácia Das Österreichische Schwarze Kreuz (Rakúsky čierny kríž). Autorom návrhu pamätníka je Ing. arch. Maroš Drobňák.

Hlavným motívom pamätníka je stret armád Rakúsko-Uhorska a Ruska na výšine „Kaštielik“ v roku 1915. Kamenný monolit – symbolický bod stretu je obkolesený sériou drevených stĺpov. Dvojité materiálové vyhotovenie stĺpov symbolizuje dvojicu bojujúcich armád. Počet stĺpov reprezentuje pomer síl proti sebe stojacich vojakov. Vďaka archívne mu výskumu bolo možné na stĺpy nainštalovať názvy miest, z okolia ktorých pochádzali vojaci bojujúci na hore Kaštielik. Bojov o výšinu sa zúčastnili nasledujúce jednotky rakúsko-uhorskej armády: 3. peší pluk Landwehru (Graz a Maribor), 4. peší pluk Landwehru (Klagenfurt), 5. peší pluk Landwehru (Trieste), 10. peší pluk Landwehru (Mladá Boleslav a Turnov), 11. peší pluk Landwehru (Jičín a Hradec Králové), 26. peší pluk Landwehru (Maribor a Celje), 27. peší pluk Landwehru (Ljubljana a Trieste), 27. peší pluk (Graz). Ich protivníkom boli jednotky ruskej armády, konkrétne: 189. peší Izmail'skij pluk (Samara), 190. peší Očakovskij pluk (Ufa), 191. peší Largo-Kagul'skij pluk (Orenburg), 192. peší Rymnikskij pluk (Samara a Orenburg). Prítomnosť názvov miest dodáva pamätníku osobnejší a zároveň medzinárodný charakter.

Práce na stavbe pamätníka a realizácii náučného chodníka sa realizovali od mája do októbra 2018. Nemalou mierou sa do nich zapojili aj dobrovoľníci z Klubu vojenskej histórie Beskydy. Slávnostné odovzdanie a posviacka pamätníka sa uskutočnili v sobotu 20. októbra 2018. Posviacku vykonali vojenský kňazi Ozbroyených síl Slovenskej republiky. Podujatia sa zúčastnila približne stovka nadšencov vojenskej histórie. Súčasťou posviacky bola aj prezentácia historických súvislostí, ku ktorým sa pamätník viaže. Realizátori zároveň predstavili ideu pamätného miesta. Sprístupnený bol aj novo vyznačený náučný turistický chodník. Ten sa začína pri obecnom úrade v obci Mikulášová. Odtiaľ pokračuje k vojnovému cintorínu a jeho konečnou zastávkou je práve pamätník na vrchu Kaštielik. Súčasťou chodníka sú štyri informačné panely v slovenskom a anglickom jazyku. Absolvovanie trasy od obecného úradu na vrch Kaštielik a späť zaberie približne 3 hodiny.

Martin Drobňák

ZROD EXPOZÍCIE VENOVANEJ PROTIVZDUŠNEJ OBRANE

V mesiaci október 2018 nastala významná zmena v rámci vonkajšej expozície Vojenského historického múzea v Piešťanoch. Pod odborným dohľadom kpt. v. z. Jána Vereša vykonali príslušníci ozbrojených síl Slovenskej republiky z protiletadlovej raketovej brigády Nitra a práporu logistiky Hlohovec v spolupráci s odbornými zamestnancami Vojenského historického múzea v Piešťanoch sériu náročných presunov zbierkových predmetov patriacich do zbierky VIII – Technika protivzdušná obrana. Na nové miesta prezentácie presunuli jedenásť veľkorozmerných zbierkových predmetov (protiletadlové rakety NEVA, VOLCHOV, DVINA, rádiolokátory RL-128 a P-19, protiletadlové rakety KRUG a KUB vrátane staníc navedenia, ...), čím vytvorili ucelenú časť vonkajšej múzejnej expozície, ktorá dokumentuje bojové prostriedky a techniku protivzdušnej obrany bývalej Československej ľudovej armády.

Všetkým zainteresovaným patrí naše úprimné poďakovanie, pretože ich úsilím sa zvýšila kvalita vonkajšej expozície Vojenského historického múzea v Piešťanoch.

www.vhu.sk

ARGONNE 1918 – 2018**(K stému výročiu bojov čs. légii vo Francúzsku – Vouziers, Chestres, Terron - sur – Aisne)**

V dňoch 1. – 5. novembra 2018 usporiadala Československá obec legionárska (ČsOL) v Prahe a ministerstvo obrany Českej republiky národnú púť na miesta bojov spred sto rokov. Na akcii sa zúčastnilo okolo 140 pútnikov z ČR a aj niekoľko Slovákov. Pripomenuli sme si tak našich padlých a kruté boje, ktoré tu prebiehali v októbri 1918 a ešte aj začiatkom novembra 1918. V zrážkach s Nemcami tu zomreli vtedy stovky Čechov a Slovákov alebo priamo v bojoch, alebo neskôr na svoje zranenia či nemoci v okolitých poľných lazaretách. Našli svoj posledný odpočinok na Národnom cintoríne v Chestres-Vouziers a na cintorínoch okolitých obcí v severovýchodnom Francúzsku.

O hrdinskom výkone našich predkov svedčí aj citácia v rozkaze Hlavného velenia francúzskej armády z tých čias: *„Pod rúznym a obratným velením plukovníka Philippea podali čs. pluky 21 a 22 dôkaz najkrajších vojenských vlastností v bojoch od 19. do 25. októbra východne od Vouziers. Dňa 21. októbra sa zmocnili dediny Terron za mimoriadne ťažkých podmienok a v nasledujúcich dňoch odrazili 3 nemecké útoky podporované veľmi prudkým bombardovaním, najmä plynovými strelami. Potom podnikli s nádhernou odvahou útok na nepriateľské pozície severne od mlynu Landèves a východne od Chestres, zničili mnoho guľometných hniezd a zajali nepriateľských vojakov.“*

V bojoch na tomto úseku západného frontu sa v posledných dňoch pred vyhlásením prímieria 11. novembra 1918 zo známych osobností zúčastnili napríklad kapitán (neskôr generál) Otakar Husák, ktorý sa do Francúzska v novembri 1917 presunul z Ruska cez Archangelsk, Newcastle a Winchester napokon do Cognaku. Husák sa už v Rusku vyznamenal pri Zborove, hoci samotnej bitky sa pre ťažké zranenie utrpené ešte pred 2. júlom 1917 nezúčastnil. Ďalej tu bojoval aj Alois Eliáš, neskorší protektorátny predseda vlády, popravený nacistami za svoju účasť v odboji a spojenie s londýnskym exilom.

V oblasti je veľa hrobov, pomníkov alebo názvov, ktoré pripomínajú vtedajšie spojenectvo Čechov a Slovákov s francúzskym národom: Masarykova ulica, Štefánikova aleja, Československé námestie či Masarykovo lýceum v Terrone, ktoré Francúzsku ako prejav vďačnosti postavila a darovala Československá republika.

V čs. légiiach vo Francúzsku bojovalo aj veľa amerických Slovákov a Rusínov, ktorí do dobrovoľníckeho vojska vstúpili v USA po nábore organizovanom Milanom Rastislavom Štefánikom na jeseň 1917 a mnohí z nich tu aj padli. Niektorí Česi a Slováci zomreli na zranenia už po vzniku Československej republiky.

Okrem viacerých cintorínov, kde sú pochovaní naši legionári a spojeneckí vojaci – La Perrière v La Cheppe – Marne, Chalons sur Marne, Fère-Champenois, Vouziers-Chestres, Conde les Vouziers a ďalších sme v Terrone-sur-Aisne pred budovou, kde mal svoj štáb kapitán Otakar Husák uviedli do života druhý diel jeho pamäti „Jdi“, ktorý vydala ČsOL k 100. výročiu tamojších bojov. V nich zohrala jednotka pod Husákovým velením významnú úlohu.

Pluky 21. a 22. čs. légii vo Francúzsku, po vystriedaní francúzskymi jednotkami (neskôr sa k nim ešte pripojil aj 23. pluk), sa po oddychu a prehliadke, ktorú tu vykonal Tomáš Garrigue Masaryk, potom pripravovali na odchod do vlasti, kde sa spolu s vracajúcimi sa čs. légiami z Talianska zúčastnili bojov o územnú integritu na Těšínsku a hlavne na Slovensku.

Ferdinand Vrábek

PODUJATÍM „KVETY KRVI“ SI V HUMENNOM PRIPOMENULI UKONČENIE 1. SVETOVEJ VOJNY

Dňa 9. novembra 2018 sa v priestoroch Vihorlatskej knižnice v Humennom konalo slávnostné otvorenie výstavy pri príležitosti ukončenia 1. svetovej vojny a Dňa vojnových veteránov „Kvety krvi“, na ktorej sa podieľalo občianske združenie Podvihorlatská paleta v spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy. Umelci zo Slovenska, Poľska a Maďarska namaľovali vyše 20 obrazov, pričom na všetkých výtvarných dielach dominuje červený mak ako symbol pamätného dňa venovaný veteránom, ktorí padli v akomkoľvek vojenskom konflikte. Počiatok symboliky červeného maku sa prvýkrát objavuje v básni kanadského vojenského lekára Johna McCraea s názvom „*In Flanders Fiels*“, ktorú napísal v máji 1915, keď na západnom fronte prebiehali boje o belgické mesto Ypres a na východnom fronte zase rakúsko-uhorské a nemecké vojská podnikli mohutnú ofenzívu na poľské mesto Gorlice. Báseň sa po vojne dostala do USA, kde vďaka iniciatíve členky *Mladí krestania* Moiny Michaelovej si červený mak ako symbol spomienky na vojnové hrôzy osvojili americkí veteráni. Po slávnostnom otvorení výstavy sa prítomným prihovorila členka Podvihorlatskej palety Anna Šimkuličová a po nej nasledovala prednáška členov Klubu vojenskej histórie Beskydy Martina Drobňáka a Radoslava Turika na tému prvá svetová vojna v regióne severovýchodného Slovenska, vznik 1. Československej republiky a dopad bojov na región Zemplína či stereotypy pretrvávajúce v našej kolektívnej pamäti o Veľkej vojne. Členovia občianskeho združenia Klub vojenskej histórie Beskydy okrem iného predstavili doterajšiu prácu či už na vojnových cintorínoch alebo v rámci archívneho výskumu, ale aj vízie do budúcnosti. Výstava ponúka návštevníkom a záujemcom o umenie iný pohľad na 1. svetovú vojnu, keďže v sebe spojila krásu prírody v podobe červeného maku a ukrutnosť bojov odohrávajúcich sa v rokoch 1914 až 1918, ktorú vyjadruje spomínaný celosvetovo uznávaný symbol.

Matúš Burda

V HUMENNOM ODHALILI PAMÄTNÚ TABUĽU RUSKÝM VOJAKOM Z 1. SVETOVEJ VOJNY

Dňa 5. novembra 2018 sa v meste Humenné na miestnom cintoríne, ktorého súčasťou je aj cintorín padlých vojakov z 1. svetovej vojny, konalo slávnostné odhalenie pamätnej tabule pri príležitosti 100. výročia ukončenia prvého globálneho konfliktu v dejinách ľudstva. Podujatie zorganizovala mestská radnica. Na podujatí sa zúčastnili delegácie z Ruskej federácie, členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov a ďalšie organizácie. Po príhovoroch si účastníci vypočuli krátku báseň a pieseň venovanú obetiam prvej svetovej vojny. Následne dekan Pravoslávnej cirkevnej obce v Humennom mitr. prot. Peter Humeník posvätil pamätnú tabuľu. Na záver členovia radnice a delegácií položili vence a zapálili sviece na znak úcty padlým vojakom nielen v okolí mesta, ale všetkým obetiam Veľkej vojny a vypočuli si hymnu Slovenskej republiky a Ruskej federácie.

Význam pietneho aktu spočíval v tom, že práve územie súčasného severovýchodného Slovenska s okresmi Bardejov, Svidník, Snina, Medzilaborce, Humenné, Stropkov na prelome rokov 1914 až 1915 zasiahli boje prvej svetovej vojny. Ruským jazdeckým jednotkám sa už v závere septembra 1914 podarilo prelomiť obranné postavenia rakúsko-uhorských vojsk na dnešnej slovensko-poľskej hranici a prvýkrát vpadli na územie Šarišskej župy, ale na dlhšiu dobu sa nevedeli usadiť na severovýchode Uhorska. Až v novembri roku 1914 sa veliteľovi ruskej 8. armády generálovi jazdecktva Aleksejovi Aleksejovičovi Brusilovovi, konkrétne 48. pešej divízii generálmajora Lavra Georgijeviča Kornilova, podarilo bez boja

obsadiť mesto Humenné. V dňoch 23. a 24. novembra sa rakúsko-uhorské velenie rozhodlo pre riskantný krok a pokúsilo sa odrezat' únikové cesty ruskej armády. Tak sa strhla bitka o mesto Humenné, ktorá trvala do 28. novembra 1914. Ruské vojská po zväžení situácie začali s koordinovaným ústupom v smere do Karpát. V boji o mesto Humenné dovedna padlo 339 vojakov, pričom na cintoríne je pochovaných 1 248 mužov. U 757 vojakov vieme určiť ich príslušnosť.

Cintorín padlých vojakov z 1. svetovej vojny v Humennom sa môže stať ďalším vyhľadávaným turistickým miestom odkazujúcim na vojenskú tematiku a udalosti rokov 1914 až 1915, ktoré sú v našej historiografii zastúpené len vo veľmi malej miere. Na záver je dôležité podotknúť, že výročie ukončenia bojov 1. svetovej vojny by sme si mali pripomínať každý deň a udalosti z rokov 1914 až 1915 by mali byť pre ľudstvo mementom, aby sa hrôzy vojny neopakovali.

Matúš Burda

ODHALENIE PAMÄTNÍKA PADLÝM VOJAKOM V PRVEJ SVETOVEJ VOJNE V OBCI VEĽKÝ GROB

11. november 2018 bol dňom, keď sa po celom svete konali spomienkové akcie na ukončenie Veľkej vojny, prvej v dejinách, označenej prívlastkom svetová. Konflikt, prebiehajúci na rôznych kontinentoch, ktorý svojimi dôsledkami zasiahol takmer celý svet, si pripomenuli aj v obci Veľký Grob, v okrese Galanta, postavením pamätníka padlým rodákom. Myšlienka vybudovania pamätníka bola aktuálna už v roku 1928, keď sa oslavovalo 10. výročie vzniku Československej republiky. Stroskotala však pre spory, ktoré vznikli ohľadom jeho umiestnenia v obci. Čas na jeho postavenie dozrel až sto rokov od ukončenia vojny. Od roku 2017 prebiehali prípravné práce, ktoré spočívali v archívnom výskume vo Vojenskom historickom archíve v Bratislave, v Štátnom archíve v Bratislave a v aktívnom oslovovaní príbuzných padlých. Tieto aktivity priniesli pekné výsledky. Podarilo sa doložiť 41 mužov, pochádzajúcich z Veľkého Grobu, ktorí položili svoje životy na bojiskách 1. svetovej vojny. Veľkogrobčania rukovali predovšetkým k 72. bratislavskému pešiemu pluku a 13. honvédskeму pešiemu pluku, ktoré sa ako súčasť prvej armády generála Viktora Dankla dostali v prvom období vojny na východný front. Z tohto dôvodu viacerí muži z Veľkého Grobu padli práve v oblasti Haliče. Po otvorení talianskeho frontu bola časť z nich v rámci svojich jednotiek presunutá do Talianska, kde sa zúčastňovali operácií na rieke Soča a Piava.

Slávnostné odhalenie pamätníka sa konalo 11. novembra 2018 o 15.30 v revitalizovanom parku pred evanjelickým kostolom. Celým podujatím prítomných ako moderátor sprevádzal koordinátor projektu Jaroslav Andor. Podujatie otvorila svojím príhovorom historička a miestna rodáčka Ivana Červenková, nasledovaná starostom Viliamom Rigom, ktorý vyzdvihol podiel viacerých občanov na postavení pamätníka. V. Rigo spolu so starostkou susednej obce Čataj, Martou Tušovou, následne odhalili štyri metre vysoký pamätník, vytvorený v historizujúcom štýle Ing. Ľudovítom Tomašovičom. Menoslov padlých prečítal Rudolf Ženiš, člen Dobrovoľného hasičského zboru z Veľkého Grobu a jeden z iniciátorov projektu odhalenia pamätníka, ktorý sa nemalým podielom zaslúžil o realizovanie tejto myšlienky. Početným prítomným sa prihovril i farár evanjelickej cirkvi, Pavel Kollár. Po príhovoroch vystúpila miestna dôchodcovská skupina Grobanka, ktorá si pre túto príležitosť pripravila piesne s vojenskou tematikou. Po zaznení slovenskej hymny boli položené vence a ako bodka na záver prítomných ohlušila čestná salva z delá. Atmosféru dotvárala aj prítomnosť rakúsko-uhorských vojakov z Vojenského historického múzea Pohronský Ruskov, ktorí držali pri pamätníku čestnú stráž.

Okrem odhalenia samotného pamätníka bola pre záujemcov v kultúrnom dome

pripravená aj výstava venovaná rodákom z obce, ktorí narukovali na front počas 1. svetovej vojny. Podarilo sa pozbierať nemalý počet fotografií vojakov, listov z frontu a pohľadníc či niekoľkých osobných vecí. Mená z pamätníka tak dostali konkrétnu podobu, zhmotnili sa.

Úlohou každého pamätníka je pripomínať súčasníkom udalosti, ktoré zanechali výraznú stopu v dejinách. Pamätník na padlých Veľkogrobčanov je jedným z nich, nesie mená mužov, ktorí odišli z domova brániť vlasť a viac sa nevrátili. Zároveň je spomienkou na konflikt, ktorý pre národy v našom geografickom priestore znamenal historický zlom – 1. svetovou vojnou sa skončil starý poriadok a nastala nová kapitola v dejinách (nielen) Slovenska.

Odhalenie pamätníka v obci Veľký Grob 11. novembra 2018

Odhalenie pamätníka v obci Veľký Grob 11. novembra 2018

Ivana Červenková

V TRNAVE SI PRIPOMENULI 100. VÝROČIE UKONČENIA PRVEJ SVETOVEJ VOJNY

Dňa 12. novembra 2018 Únia vojnových veteránov, mesto Trnava, Trnavský samosprávny kraj, Jednota dôchodcov na Slovensku spolu s predstaviteľmi okolitých obcí zorganizovali pietny akt pri príležitosti stého výročia ukončenia bojov prvej svetovej vojny, ktorá zmenila pomery na európskom kontinente. Predstavitelia vyššie uvedených organizácií položili k pamätníku obetí 1. svetovej vojny v Sade Antona Bernoláka, ktorého autorom je zakladateľ slovenského moderného sochárstva a rodák z mesta Trnava Ján Koniarek, vence a vzdali hold všetkým padlým vojakom v rokoch 1914 až 1918. Na pamätníku, ktorý je aj národnou kultúrnou pamiatkou a predstavuje vrchol pomníkovej tvorby s tematikou prvej svetovej vojny na Slovensku, je 251 mien padlých mužov. Monument znázorňuje umierajúceho bojovníka so zlomeným mečom a obviazanou hlavou. Aj keď Trnava bola od bojísk 1. svetovej vojny vzdialená stovky kilometrov, i tak môžeme v meste nájsť viacero ďalších pamiatok a budov spätých s Veľkou vojnou. Príkladom môže byť cintorín padlých vojakov z 1. svetovej vojny, kde je údajne pochovaných okolo 1 000 mužov z Česka, Slovenska, Poľska, Talianska a balkánskych krajín. Rôznorodosť národností je spôsobená tým, že do Trnavy privádzali ranených zo všetkých bojísk, keďže v meste sa nachádzala záložná nemocnica (dnes Fakultná nemocnica v Trnave) s veľmi dobre vybaveným chirurgickým oddelením a taktiež špeciálnym oddelením pre duševne a nervovo chorých. Významnú úlohu zohrávala aj železničná stanica, ktorou denne prechádzali transporty s vojakmi rakúsko-uhorskej armády smerujúcich na front, ale aj ranenými a chorými vojakmi do nemocníc v zázemí.

Cieľom podujatia bolo pripomenúť si obeť prvého globálneho konfliktu, v ktorom zo 400 000 až 450 000 narukovaných mužov z územia súčasného Slovenska padlo 69 000, pričom sa medzi nimi nachádza aj množstvo rodených Trnavčanov.

Matúš Burda

V TRNAVE ODHALILI PAMÄTNÚ TABUĽU NA PAMIATKU TROM PADLÝM ČETNÍKOM

Dňa 13. novembra v priestoroch železničnej stanice v Trnave odhalili zrekonštruovanú pamätnú tabuľu pripomínajúcu smrť troch četníkov Františka Beneša, Jozefa Nephlechu a Františka Vlčeka, ktorí presne pred sto rokmi padli pri obrane mesta. Spomínaná pamätná tabuľa sa v priestoroch starej železničnej stanice nachádzala už od 17. septembra 1922, keď ju z iniciatívy Ferka Urbánka, člena Národného výboru v Trnave a dramatika, osadili, aby pripomínala boje o mesto. Do depozitu Západoslovenského múzea sa dostala niekedy po roku 1989, keď sa verejnosti sprístupnila nová budova železničnej stanice. Slávnostného aktu sa zúčastnil predstaviteľ Železníc Slovenskej republiky Milan Kubíček, primátor mesta Trnava Peter Bročka a riaditeľ Odboru kultúry a športu Trnavského samosprávneho kraja Peter Kadlic, ktorí sa všetkým prítomným prihovorili a vyzdvihli odvahu četníkov, keďže tí čelili 13. novembra 1918 maďarskej presile. Tá dorazila na železničnú stanicu z neďalekého Leopoldova s cieľom prevziať moc nad mestom. Po príchode ďalšieho vlakového transportu s maďarskými vojakmi sa československé vojsko stiahlo z Trnavy smerom na Kúty. Avšak maďarská armáda ovládala Trnavu len do 24. novembra, kedy mesto obkľúčili a do večera aj oslobodili československé jednotky. Komplikovanú situáciu po vzniku Československa tak dokumentuje ďalšia pamätná tabuľa a pripomína, že o nový štát na mape Európy museli predkovia bojovať proti maďarským vojskám.

Matúš Burda

PIETNY AKT V GBELCIACH 29. NOVEMBRA 2018

Miestny odbor Matice slovenskej v Bratislave – Petržalke, zástupca Československej obce legionárskej, Jednota Český Brod, členovia Matice slovenskej v Štúrove a ďalší vlastivední priatelia usporiadali dňa 29. novembra 2018 v obci Gbelce (pri Štúrove, okres Nové Zámky) pietnu spomienku pri pomníku padlých v 1. a 2. svetovej vojne a aj štyroch zavraždených československých legionárov 7. 11. 1938.

Po Mníchove tragédia Československa pokračovala aj na Slovensku. Následne po prvej Viedenskej arbitrácii (druhá bola v auguste 1940 a týkala sa Rumunska) sa od Slovenska na základe nemecko-talianskeho diktátu z 2. novembra 1938 muselo od Československa/Slovenska odčleniť územie s rozlohou 10 390 km² s 853 670 obyvateľmi podľa sčítania obyvateľstva v roku 1930. Z toho bolo 503 980 osôb maďarskej, ale aj 272 145 slovenskej a českej národnosti. S výnimkou Bratislavy a Nitry stratilo Slovensko všetky mestá na juhu, ktoré boli prirodzenými hospodárskymi aj kultúrnymi strediskami okolia. Zvlášť citlivé to bolo v prípade Košíc. Pri okupovaní územia južného Slovenska horthyovským Maďarskom dochádzalo aj k rôznym atrocitám, podobne, ako pri okupovaní českého a moravského pohraničia nacistami. Jedným z najväčších zločinov – do dnešných dní nevyšetreným a nepotrestaným – bolo zavraždenie štyroch čs., všetko bývalých čs. legionárov v Rusku v obci Gbelce (do r. 1948 nazývané Kőbölkül, maď. názov používaný, popri slovenskej verzii, aj dnes): Antona Mencla, Bedřicha Potměšila a Josefa Škvora zastrelili, Vojtecha Mornsteina obesili. S Mornsteinom, ktorého život sa skončil na lanovej slučke zavesenej na strome pred miestnou školou, naložili tak preto, lebo bol aj veliteľom miestnej Sedliackej jazdy, ktorá pomáhala pri ostrahe hraníc. Ani jeden zo zavraždených pritom nekládol okupantom ozbrojený odpor.

Na pietnom akte sa okrem niekoľkých aktivistov, ktorí si ctia padlých a pripomínajú si smutné udalosti z tragického 20. storočia, ako memento a výstrahu, aby sa takéto zločiny už nikdy viac neopakovali, napriek pozvaniu nezúčastnil nikto z miestnej samosprávy.

Odkaz na pomník: <https://www.vets.cz/vpm/mista/obec/5966-gbelce/>

Ferdinand Vrábek

SLÁVNOSTNÁ PROMÓCIA KNIHY SLOVENSKO A SLOVÁCI VO VÍRE PRVEJ SVETOVEJ VOJNY

Dňa 12. decembra sa v priestoroch Univerzitnej knižnice v Bratislave uskutočnila slávnostná promócia knihy *Slovensko a Slováci vo víre prvej svetovej vojny*. Knižná novinka bola verejnosti prezentovaná v rámci podujatí zorganizovaných pri príležitosti 100. výročia ukončenia prvej svetovej vojny. Jej autormi sú riaditeľ Vojenského historického ústavu plk. Mgr. Miloš Čaplovič, PhD. a vedecká pracovníčka odboru vojensko-historických výskumov tejto inštitúcie Mgr. Jana Zaťková, PhD.

Dielo prezentuje výsledky ich dlhoročného výskumu v predmetnej oblasti vedeckého bádania. Cieľom tejto práce je sprístupniť najnovšie poznatky vojenskej historiografie odbornej, ale predovšetkým laickej verejnosti, čomu napovedá už jeho podnadpis Vojenské dejiny Slovenska v rokoch 1914 – 1919 slovom a obrazom. Kniha je výsledkom dlhodobej spolupráce Vojenského historického ústavu a občianskeho združenia Pro Militaria Historica. Dielo bolo realizované aj s finančnou podporou Ministerstva obrany Slovenskej republiky v rámci jeho dotačného programu. Eďične nadväzuje na titul Slovensko a Slováci vo víre druhej svetovej vojny, ktorý sa len nedávno stretol s veľkým ohlasom medzi odborníkmi, ale aj v radoch širokej verejnosti.

Slávnostné uvedenie knihy do života moderoval riaditeľ Vojenského historického ústavu

plk. M. Čaplovič. Publikáciu bližšie odprezentovala J. Zaťková. Zdôraznila pritom, že kniha približuje účasť Slovákov na frontoch prvej svetovej vojny ako v radoch rakúsko-uhorskej armády, tak i v radoch čs. légii. Časť publikácie je venovaná aj životu v zázemí, kde obyvateľstvo v dôsledku vojnových pomerov denne prekonávalo množstvo hospodárskych a sociálnych problémov. Kniha podľa historičky prináša tiež nové podnety pre ďalší výskum tejto rozsiahlej problematiky. Upresnila tiež, že kniha časovo presahuje ukončenie prvej svetovej vojny a venuje sa aj utváraniu hraníc Československej republiky krátko po jej vyhlásení, keďže tieto udalosti sprevádzali intenzívne boje o Slovensko. Tieto prevratné udalosti podľa autorky kniha prezentuje populárno-odborným štýlom, čomu zodpovedá, okrem jej textovej časti množstvo dobových fotografií, originálneho čiernobieleho, ale tiež farebného obrazového materiálu, tabuliek, grafických schematizmov apod.

Autori knihu slávnostne uviedli do života spoločne s náčelníkom generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky genpor. Ing. Danielom Zmekom.

Súčasťou promócie bola slávnostná predpremiéra filmu Generál M. R. Štefánik, ktorý bude mať na 100. výročie jeho tragickej smrti roku 2019 premiéru.

www.vhu.sk

VÝSTAVA „LEGIONÁRI – NAŠI HRDINOVIA VEĽKEJ VOJNY 1914 – 1918“ V BELGICKU

Národní predstavitelia Slovenskej republiky a Českej republiky pri Najvyššom veliteľstve spojeneckých síl v Európe (SHAPE) v belgickom Mons dňa 14. novembra 2018 zorganizovali pri príležitosti 100. výročia vzniku spoločného štátu Slovákov a Čechov slávnostnú recepciu. Okrem príslušníkov oboch bratských armád sa na nej zúčastnili pozvaní hostia – príslušníci veliteľstiev spojeneckých síl NATO v Európe. V príjemnej sviatočnej atmosfére si účastníci recepcie so záujmom prezreli panelovú výstavu „Legionári – naši hrdinovia Veľkej vojny 1914 – 1918“, ktorej autorom je riaditeľ Vojenského historického

ústavu plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD. Výstava tvorená štrnástimi panelmi s textami v slovenskom jazyku a anglickom jazyku návštevníkom priblížila významnú časť vojenskej minulosti Slovenska. Slávnú históriu československých légii, ktorí tvorili naši predkovia na bojiskách prvej svetovej vojny, približuje od vzniku našich prvých vojenských jednotiek na území cárskeho Ruska a Francúzska v roku 1914, až po návrat posledných československých legionárov do Československa v roku 1920.

Po jej úspešnej prezentácii v priestoroch Najvyššieho veliteľstva spojeneckých síl v Európe v belgickom Mons bola panelová výstava piešťanského Vojenského historického múzea zapožičaná za účelom jej prezentácie Úradu vojenského predstaviteľa Slovenskej republiky pri Vojenskom výbore NATO v Bruseli. Tak ako v predchádzajúcom mieste svojej prezentácie, aj v Bruseli jej obsah zaujal nielen tam pracujúcich Čechov a Slovákov, ale aj návštevníkov z rôznych kútov sveta, ktorí sa prostredníctvom nej mohli oboznámiť s históriou dvoch bratských národov žijúcich v srdci Európy.

www.vhu.sk

AUTORI ČÍSLA

Doc. Mgr. Martin HURBANIČ, PhD., Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Šafárikovo námestie č. 6, 811 01 Bratislava, Slovenská republika, email: martin.hurbanic@uniba.sk

Mgr. Filip SCHNEIDER, MA, Bieloruská 11, 821 06 Bratislava, Slovenská republika, email: filip.schneider@gmail.com

JUDr. Oldřich PEJS, Kafkova 53, 160 00 Praha, Česká republika, email: pejs@post.cz

JUDr. Jaroslav KOZOLKA, LL. MBA, Generálna prokuratúra SR, Štúrova 2, 812 85 Bratislava, Slovenská republika, email: Jaroslav.Kozolka@genpro.gov.sk

Mgr. Juraj ČERVENKA, Rozhlas a televízia Slovenska, Mlynská dolina, 845 45 Bratislava, Slovenská republika, email: cervenkajuraj2000@yahoo.com

PhDr. Milan VYHLÍDAL, PhD., Univerzita obrany v Brně, Kounicova 65, 602 00 Brno, Česká republika, email: VyhliDal.Milan@seznam.cz

Mgr. Martin KONEČNÝ, PhD., Letná 20, 04001 Košice, Slovenská republika, email: konecnybdke@gmail.com.

POKYNY PRE AUTOROV

Spôsob odovzdávania rukopisov

Príspevky do Vojenskej histórie odovzdávajúte, resp. posielajte zásadne v textových editoroch Word. Poznámky vrátane bibliografických odkazov je potrebné vkladať pomocou programu WORD na vkladanie poznámok/odkazov pod čiarou – nie písať ich mechanicky vzadu za textom štúdie. Súhrnný zoznam použitej literatúry treba uvádzať v abecednom poradí na konci príspevku. K štúdiu je potrebné pripojiť abstrakt (v slovenčine do 10 riadkov), 5 kľúčových slov v slovenskom aj anglickom jazyku; resumé v slovenčine v rozsahu cca jednej strany, zaslať osobné údaje o autorovi: rodné číslo, adresu, číslo účtu v tvare IBAN, telefonický a emailový kontakt, adresu zamestnávateľa. Zasláním príspevkov a osobných údajov dávajú autori redakcii a určeným pracovníkom plný súhlas na ich spracovanie, pričom tí plne rešpektujú pravidlá GDPR na ochranu osobných údajov.

Text sa nepokúšať zalamovať ani špeciálne upravovať, odstavce bez tabulátora! Písmo Times New Roman, veľkosť 12, normal, bez zvýrazňovania. Riadkovanie 1,5. V prípade priamych citácií písať kurzívou. Obrazové prílohy poprosíme zasielať čierno-biele samostatne vo formáte jpg, jpeg, bmp v rozlíšení min. 300 dpi a riadne označené a identifikované. V texte uveďte popiskom, kde by mal byť obrázok umiestnený. Tabuľky, grafy je potrebné zasielať v osobitnom súbore v štandarde xls,xlsx (excel).

Rozsah príspevkov

Rozsah štúdií, vrátane poznámkového aparátu, by nemal prekročiť 40 strán (minimálny má rozsah 15 s.) Recenzie môžu byť v rozsahu do 15 strán, anotácie maximálne do 3 strán. Pri anotáciách a recenziách je potrebné uvádzať ISBN.

Počet normostrán sa počíta podľa počtu znakov (1 800 znakov vrátane medzier na stranu).

Základnou citačnou normou je STN 690 (01 0197) – Dokumentácia. Bibliografické odkazy

Odkaz na monografie

VÁROŠ, Milan. *Posledný let generála Štefánika*. Bratislava : International, 1994, s. 56. ISBN 80-215-0149-9.

PEJSKAR, Jožka (ed.). *Poslední pocta : Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948 – 1981*.

B. m. : Konfrontace, 1986, sv. 2., s. 118-121. ISBN 3 8577 01 203.

(v prameni neuvedené miesto vydania: bez miesta; podobne aj pri neuvedenom vydavateľstve: b. v., roku: b. r.)

Odkaz na štúdie (v prípade, že je uvedený v zborníku aj editor, uveďte ho za názvom zborníka):

ŠPIRKO, Dušan – LUPTÁK, Miroslav. *Obrana bratislavského predmostia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809*. In *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 9-10. ISSN 1335-3314.

(pri cudzojazyčných zdrojoch uvádzať v príslušnom jazyku, napr. anglický zdroj: In *Army History*, 2003, vol. 59, no. 1, p. 13-15.)

DEIGHTON, Leon. *Blitzkrieg : Od Hitlerova nástupu po pád Dunkerque*. Prel. Kárník, Zdeněk. Praha : Argo, 1994, s. 85. ISBN 80-85794-08-X.

Odkaz na už citovaný zdroj v texte

PEJSKAR, ref. 2, s. 97; číslo ref. je číslo poznámky pod čiarou, v ktorej sa nachádza citovaná práca 1.-krát s celým bibliografickým údajom

- v prípade, že v jednej poznámke sú uvedené dva pramene toho istého autora, v ďalších poznámkach uvádzame aj prvé slová názvu prameňa: PEJSKAR, Poslední, ref. 2, s. 93.

- autor nemusí uvádzať mená všetkých pôvodcov citovaného diela (druhého, tretieho) alebo ak má citované dielo viacerých ako troch pôvodcov, uvádzame: ŠPIRKO, Dušan et al.

- v prípade viacerých miest vydania, alebo názvov vydavateľstiev, píšeme bodkočiarku alebo čiarku: Praha : Naše vojsko; Bratislava : Magnet Press, 1999,

- údaje v bibliografickom popise citovaného prameňa sa uvádzajú v jazyku prameňa až po údaj o rozsahu.

Odkaz na archívny dokument

MVSR-Slovenský národný archív v Bratislave (ďalej SNA), f. Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, 1918-1928 (ďalej f.), škatuľa (ďalej šk.) č. 277, sign. č. 1234/1920 prez.

Pri opakovaných záznamoch uvádzať Tamže, s. 8 (nie tamtiež)

- najfrekventovanejšie skratky archívov: SNA Bratislava, VÚA-VHA Praha, VHA Bratislava, NA Praha, AM SNP B. Bystrica,

Používanie skratiek a označovanie

Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

Vojenská história 1/2019

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vydáva Vojenský historický ústav v Bratislave
v spolupráci s Ministerstvom obrany SR

Editor a šéfredaktor: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Výkonná redaktorka: Mgr. Mária Stanová

Kontaktná adresa: redakciavh@gmail.com

Grafická úprava: Mill Valley, s. r. o.

Redakčná rada: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. (predseda), PhDr. Igor Baka, PhD. (podpredseda), PhDr. Milena Balcová, PhDr. Viliam Čičaj, CSc., PhDr. Igor Graus, PhD., doc. Mgr. Michal Habaj, PhD., Mgr. Peter Chorvát, PhD., Mgr. Peter Kralčák, PhD., Mgr. Matej Medvecký, PhD., PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Richard Pavlovič, PhD., pplk. v zál. PhDr. Peter Šumichrast, PhD., doc. PhDr. Pavol Valachovič, CSc.

Medzinárodný redakčný kruh: pplk. Dr. Tibor Balla, DrSc. – Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest; Dr. István Janek, PhD. – Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest; PhDr. Michal Lukeš, PhD. – Národní muzeum, Praha; Mgr. Mateusz Gniazdowski, PhD. – Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa; PhDr. Jiří Rajlich – Vojenský historický ústav, Praha; Dr. Harold E. Raugh, Jr., U.S. Army Europe, APO AE 09096 USA; Dr. Martin Zückert – Collegium Carolinum Forschungstelle für böhmischen Länder, München

Časopis je indexovaný v medzinárodných databázach:

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)

European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)

Vychádza štyrikrát ročne.

Rozširuje: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Fax: + 421/2/48207719

Schválené do tlače dňa: 17. 1. 2019

EV734/08

IČO vydavateľa: 00309591

Nepredajné

ISSN 1335-3314

Tlač: HSa MO SR, OdVČ, PoO, Kutuzovova 8, Bratislava

Na obálke je portrét s vyobrazením gen. M. R. Štefánika na jednej zo sériových poštových známok Československej republiky vydanéj 28. 10. 1945. Autor návrhu a rytec: Jindra Schmidt.